

”SAMTIDENS TILLFÄLLIGA NYCKER”?

**En studie om förutsättningar för hbtqia+-inkluderande
arbete på folkbibliotek**

Amanda Ahlerup

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Jamie Johnston

År: 2023

Title

“Temporary whims of the times”? A study on the conditions for LGBTQIA+-inclusive work in public libraries

Abstract

The aim of the thesis is to make visible how Swedish public libraries work with LGBTQIA+-inclusion, how the conditions for this work are affected by factors such as municipality size, economy and political support, and what importance the two forms of LGBTQIA+ certifications have for the extent of the LGBTQIA+- inclusive work. The theoretical framework consists of queer theory and organizational theory and the method consists of an equal parts qualitative and quantitative survey answered by 203 of Sweden's 290 municipal main libraries.

The result shows that the occurrence and extent of LGBTQIA+ inclusive work seems to be higher in LGBTQIA+-certified libraries, that municipality size and libraries' financial situation seems to affect the possibility of becoming LGBTQIA+ certified by RFSL and hence, by extension, affects the extent of LGBTQIA+-work. In terms of political aspects, the experience of political support for LGBTQIA+ work seems to be lowest in municipalities where the nationalist and right-wing populist political party Sverigedemokraterna govern, and it is also in these municipalities that libraries experience the most conflicts with politics connected to LGBTQIA+ work, mainly related to story times with drag artists. However, the presence or absence of political support does not seem to affect the extent of LGBTQIA+ work in the libraries.

In the analysis, it appears that LGBTQIA+-inclusive work in libraries through isomorphic mechanisms seems to have become kind of a norm and something that creates legitimacy for libraries.

Keywords

Library, Information, Library and information studies, LGBTQI+, Queer theory, Organisation theory, Public library, Biblioteks- och informationsvetenskap, HBTQIA+, Queerteori, Organisationsteori, Folkbibliotek

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Tack	5
1. Inledning	6
1.1. Bakgrund	7
1.1.1. Tillämpning av begrepp.....	7
1.1.2. Hbtqia+-personers situation i Sverige och världen.....	9
1.1.3. Hbtqia+ och folkbibliotek.....	10
1.2. Syfte och frågeställningar.....	20
1.3. Avgränsningar	21
2. Tidigare forskning	22
2.1. Biblioteket som tryggt rum.....	22
2.2. Biblioteket som informationskälla	24
2.3. Certifiering och diplomering som medel för hbtqia+-inkludering	26
2.4. Biblioteket – neutral mark eller politiskt slagfält?	28
2.4.1. Hbtqia+-arbete för ökad legitimitet?	32
3. Teori	34
3.1. Organisationsteori	34
3.2. Queerteori	36
4. Metod	38
4.1. Översikt och urval	38
4.2. Enkätundersökning	39
4.2.1. Databearbetning.....	41
4.2.2. Bortfallsanalys.....	42
4.3. Transparens, validitet och förståelse.....	43
4.4. Reliabilitet, validitet och etiska aspekter.....	44
5. Resultat och analys	46
5.1. Geografisk placering, antal bibliotek och invånarantal	46
5.2. Politiskt styre.....	46
5.3. Antal hbtqi-certifierade och hbtq-diplomerade biblioteksorganisationer respektive ej certifierade/ diplomerade biblioteksorganisationer	47
5.4. Ej hbtqi-certifierade eller hbtq-diplomerade biblioteksorganisationer.....	49
5.4.1. Hbtqia+-inkluderande arbete i ej hbtqi-certifierade eller hbtq-diplomerade biblioteksorganisationer	49
5.4.2. Orsaker till att biblioteksorganisationer valt att inte bli certifierade eller diplomerade	50
5.4.3. Inspiration till hbtqia+-inkluderande arbete	51
5.5. Styrdokument	53

5.5.1.	Plan för hbtqia+-inkluderande arbete	53
5.5.2.	Uttryck för hbtqia+-inkluderande arbete i biblioteksplaner	54
5.6.	Verksamhet, arbetsgrupper, initiativtagare och utbildning	56
5.6.1.	Hbtqia+-inkluderande verksamhet	56
5.6.2.	Initiativtagare till hbtqia+-inkluderande arbete	58
5.6.3.	Utbildning i hbtqia+-frågor	59
5.5.4.	Arbetsgrupp för hbtqia+-inkluderande arbete	59
5.7.	Politiskt stöd och konflikter.....	60
5.7.1.	Kommunpolitiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete	60
5.7.2.	Konflikter kopplade till hbtqia+-inkluderande arbete	63
5.8.	Övriga kommentarer från respondenter.....	64
5.9.	Samband	67
5.9.1.	Skillnader i förekomst och omfattning av hbtqia+-inkluderande arbete i hbtqi-certifierade/hbtq-diplomerade respektive ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer	67
5.9.2.	Hbtqia+-inkluderande arbete i relation till kommunstorlek och ekonomi.....	70
5.9.3.	Hbtqia+-inkluderande arbete i relation till politiskt stöd.....	71
6.	Diskussion	74
6.1.	Sammanfattning av resultat och analys	74
6.2.	Hbtqia+-inkluderande arbete och betydelsen av certifiering och diplomerings	75
6.3.	Kommunstorlek och ekonomi	80
6.4.	Politiskt stöd, neutralitet och armlängds avstånd	82
6.5.	Isomorfism och legitimitet	86
7.	Slutsatser.....	89
7.1.	Vidare forskning.....	90
8.	Litteraturförteckning	91
9.	Bilagor	101
9.1.	Diagram	101
9.2.	Enkät.....	103

Tack

Tack till min handledare Jamie för aldrig sinande entusiasm och osvikligt stöd genom hela skrivprocessen, var du än befunnit dig i världen.

Tack till alla bibliotekarier och biblioteksanställda runt om i Sverige som har tagit sig tid att besvara enkäten. Utan er hade det inte blivit någon uppsats.

Tack till föräldrar, syskon och vänner för att ni funnits där med viktig input och pepp under dygnets alla timmar.

Tack till min fina BoI-klass för många skratt och för att jag fått älta problem med er. Tack till mina engagerade opponenter för lusläsning, värdefull feedback och peppande kommentarer.

Tack till min fyrfota livskamrat Jackie.

Slutligen vill jag tacka alla som kämpar för att få vara sig själva och leva sina liv efter egna villkor. Ni är skinande solar på min himmel.

1. Inledning

Silence is never neutral nor is the omission of sexual or gender minority content in the library. These absences send a loud and clear message to sexual minority, gender variant, and questioning youth about their value in society.

Schrader and Wells 2011 i Robinson 2016 s. 170

Under våren 2023 uttryckte Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson i SVT:s partiledardebatt att politiker har rätt att gå in och styra bibliotekens verksamhet i de fall de anser den vara olämplig. Åkesson jämförde dragqueens som läser sagor för barn på bibliotek med ett scenario där nazister skulle göra detsamma och menade att politiker, likväl som de ska avvisa sagoläsande nazister, bör sätta stopp för sagoläsande dragqueens (Stjenström 2023). Frågan om armlängds avstånd mellan politiken och folkbiblioteken har de senaste åren aktualiserats. Inte minst gäller detta folkbibliotekens hbtqia+-inkluderande arbete, då det av många inte betraktas som politiskt neutralt.

Det senaste decenniet har flera initiativ tagits för att utveckla ett heltäckande och långsiktigt hbtqia+-inkluderande arbete på folkbibliotek, såsom hbtqi-certifiering och hbtq-diplomering. Att skapa en djupare förståelse för vad hbtqi-certifiering och hbtq-diplomering har inneburit för bibliotekens hbtqia+-inkluderande arbete är viktigt och intressant ur flera aspekter; dels för att utröna i vilken omfattning det bidrar till att integrera ett hbtqia+-perspektiv i verksamheten, dels för att undersöka om detta arbete kan utgöra en mall som kan anammas av ej certifierade eller diplomerade bibliotek. Det är också av vikt att studera förutsättningarna för och det motstånd mot hbtqia+-inkluderande arbete som tycks växa sig allt starkare.

Med organisationsteori och queerteori som teoretiskt ramverk är intentionen att studera hur och i vilken omfattning svenska folkbibliotek arbetar för att inkludera ett hbtqia+-perspektiv i verksamheten. Syftet är att undersöka vilken roll hbtqi-certifiering och hbtq-diplomering har i det hbtqia+-inkluderande arbetet samt att belysa hur faktorer såsom kommunstorlek, ekonomi och politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete påverkar förutsättningarna för att kunna arbeta med hbtqia+-frågor.

Forskning om Hbtqia+-perspektivet på folkbibliotek kan utifrån ovanstående redogörelse sägas ha en självklar roll inom biblioteks- och informationsvetenskapsdisciplinen. Studien kan placeras in i de aspekter av biblioteks- och informationsvetenskap som rör informationsbehov och biblioteksorganisation.

1.1. Bakgrund

1.1.1. Tillämpning av begrepp

Hbtqia+ är den form av paraplybegreppet som används i denna uppsats. Olika många bokstäver kan inkluderas i akronymen hbtqia+. Exempelvis använder RFSL (2019a) akronymen hbtqi och Malmö stad (2022) akronymen hbtqia+. I uppsatsen förekommer även akronymformerna hbtqi, då RFSL:s certifiering av bibliotek kallas för hbtqi-certifiering, och hbtq, då den diplomerings som utförs av regioner kallas för hbtq-diplomerings. Andra varianter av förkortningen förekommer även i citat och hänvisningar till andra texter.

I denna studie används akronymen hbtqia+, av den anledning att den inkluderar alla typer av identiteter, uttryck och läggningar kopplat till genus och sexualitet. Viktigt att understryka är att hbtqia+ inte är en homogen grupp. Dels skiljer sig livsvillkor, erfarenheter och behov grupperna emellan, dels skiljer sig livsvillkor, erfarenheter och behov mellan individer tillhörande samma identitet och/eller läggning. Ambjörnsson (2016) belyser de interna normer och hierarkier som finns inom hbtqia+-communityt. Den tidiga gayrörelsen hade sitt fokus riktat främst mot homosexuella män, vilket åsidosatte lesbiska personers intressen. Samtidigt har både homosexuella män och kvinnor traditionellt sett haft högre ställning inom hbtqia+-rörelsen, medan exempelvis bisexuella, queera och transpersoner osynliggjorts. Utöver denna maktordning lyfter Ambjörnsson fram det intersektionella perspektiv som under de senaste 15 åren alltmer har integrerats i hbtqia+-rörelsen. Perspektivet sätter ljus på det faktum att olika diskrimineringsgrunder och maktordningar påverkar och ibland även förstärker varandra (Ambjörnsson 2016).

Med en medvetenhet kring att erfarenheter, livsvillkor och behov skiljer sig mellan både grupper och individer som identifierar sig enligt någon av bokstäverna i hbtqia+-akronymen används samlingsbegreppet hbtqia+ i uppsatsen för att kunna studera det inkluderande arbete på bibliotek som riktas mot hbtqia+-personer. Genom tillämpning av queerteori är intentionen att allas behov ska belysas, att ett norm- och maktkritiskt perspektiv ska vara gällande och att utgångspunkten är den att varken personer eller kategorier kan betraktas som statiska.

Hbtqia+-inkluderande arbete åsyftar i denna uppsats bibliotekens inställning till, prioritering av och verksamhet riktad mot hbtqia+-personer och hbtqia+-relaterade medier. Det rör således bibliotekens värderingar, bemötande från bibliotekspersonalen gentemot användare och bemötande inom personalgruppen, organisation och placering av medier med hbtqia+-relaterat innehåll samt verksamhet som rör hbtqia+-frågor, såsom bokcirklar, författarsamtal och annan programverksamhet.

1.1.1.1. Begreppslista

Asexuell är en person som inte känner sexuell attraktion till andra, inte känner sexlust eller intresse av att ha sex. Asexualitet kan syfta på en sexuell läggning eller användas som ett samlingsbegrepp innefattande demisexualitet (att attraktion uppstår först då ett djupt emotionellt band har skapats till en annan person) och autosexualitet (att en person enbart vill ha sex med sig själv) (RFSL 2022a).

Bisexuell är en person som känner kärlek till och/eller attraheras av personer oavsett kön (RFSL 2022a).

Cis-person är en person vars könsidentitet och/eller könsuttryck stämmer överens med det juridiska kön som tilldelades personen vid födseln (RFSL 2022a).

Drag är en form av underhållning, konst eller aktivism som innebär att en person leker med könsuttryck. Personen kan gestalta typiskt maskulina uttryck (dragking), typiskt feminina uttryck (dragqueen) eller blanda könsuttryck (crossdrag) (RFSL 2022a).

Heterosexuell är en person som känner kärlek till och/eller attraheras av personer med ett annat kön än det egna (RFSL 2022a).

Homofobi och transfobi är beteckningar för en negativ syn på homosexuella och bisexuella respektive transpersoner eller personer vars könsuttryck bryter mot normen. Transfobi och homofobi överlappar ofta varandra (RFSL 2022a).

Homosexuell är en person som känner kärlek till och/eller attraheras av personer av samma kön (RFSL 2022a).

Intersexperson är en person vars medfödda fysiska kropp bryter mot normer kring kön, där kroppen inte stämmer överens med samhällets föreställningar om hur en typiskt manlig eller typiskt kvinnlig kropp förväntas vara (RFSL 2022a).

Minoritetsstress är den psykosociala stress som kan drabba personer tillhörande en minoritetsgrupp och som bottnar i upplevelser av hot, kränkningar och negativ särbehandling (RFSL u.å.)

Queer är ett samlingsbegrepp som kan syfta på olika saker. Dels på en identitet som innebär att en person på olika sätt bryter mot normer kring kön, sexualitet och/eller relationer eller inte vill eller kan definiera sitt kön eller sin sexuella läggning. Dels på queerteori eller queeraktivism, vilka bygger på ifrågasättande av normer kring kön och sexualitet och hur normerna samspelar med makt och inflytande (RFSL 2022a).

Transperson är en person som vars könsidentitet och/eller könsuttryck inte stämmer överens med det juridiska kön som tilldelades personen vid födseln och som identifierar sig som transperson. Icke-binära personer, det vill säga personer som inte identifierar sig som man eller kvinna, kan ingå i transbegreppet, men alla icke-binära personer identifierar sig inte som transpersoner (RFSL 2022a).

1.1.2. Hbtqia+-personers situation i Sverige och världen

Den initierande händelse som betraktas vara starten för den moderna priderörelsen är Stonewallupproret i Greenwich Village, New York den 28 juni 1969. Besökarna på den queera baren Stonewall Inn utsattes denna kväll för ännu en razzia av polisen, men slog för första gången tillbaka mot polisens trakasserier. Centrala personer vid upproret och i den växande hbtqia+-aktiviströrelsen var de båda transpersonerna Marsha P. Johnson och Sylvia Rivera. Viktiga aspekter i deras kamp för hbtqia+-personers lika värde och rättigheter var även klass och rasism. Den marsch som ett år senare arrangerades av den bisexuella aktivisten Brenda Howard blev startskottet för de Prideparader som i ett ökande antal idag arrangeras världen över, i syfte att uppmärksamma hbtqia+-personers situation (RFSL 2019b).

Hbtqia+-rörelsen i Sverige har i över 100 år arbetat för politiska förändringar. Det är snart 80 år sedan homosexualitet legaliserades i Sverige och sedan dess har homosexuellas och bisexuellas rättigheter kommit att bli alltmer jämförbara med heterosexuellas rättigheter. Vad gäller rättigheter för personer med könsöverskridande identitet eller uttryck, såsom intersexuella, transpersoner och/eller icke-binära har utvecklingen gått betydligt långsammare (Arbetsmarknadsdepartementet 2018).

Några milstolpar i svensk lagstiftning som har lett till ökade rättigheter för hbtqia+-personer är bland annat 1927 års lag om fastställande av könstillhörighet som gav formell möjlighet till ny juridisk könstillhörighet, 1979 års avskaffande av homosexualitet som sjukdomsdiagnos, 1995 års lag om registrerat partnerskap, 2005 års lagändring som möjliggör assisterad befruktning för samkönade par, 2009 års diskrimineringslag som innefattar både sexuell läggning och könsöverskridande identitet eller uttryck, 2013 års avskaffande av steriliseringskravet vid ändrad könstillhörighet och 2018 års utökande och förtydligande av det straffrättsliga skyddet för transpersoner (Arbetsmarknadsdepartementet 2018).

Trots den utveckling som skett gällande hbtqia+-personers rättigheter och situation i västvärlden har minoritetsstressen hos gruppen inte minskat. Upplevelser av extrema former av homo- och transfobi är idag högre hos unga hbtqia+-personer än hos äldre (Meyer, Russell, Hammack, Frost & Wilson 2021). Amnesty International rapporterar att samkönat sex mellan vuxna år 2020 var kriminaliserat i 69 av FN:s medlemsländer, att det i sex av medlemsländerna

rättsligen ledde till dödsstraff och att det i ytterligare fem medlemsländer kunde straffas med döden. Vidare rapporterar Amnesty (u.å) att ”[s]ituationen för transpersoner i världen är alarmerande. Diskriminering, trakasserier, hot och våld är en del av många transpersoners vardag”. I de flesta av världens länder saknas möjlighet till ändring av juridiskt kön och adekvat tillgång till könsbekräftande vård och behandling (Amnesty International u.å). Således är hbtqia+-personers rättigheter och situation i världen, men också i Sverige, än idag direkt farlig och långt ifrån tillfredsställande.

1.1.3. Hbtqia+ och folkbibliotek

Offentliga bibliotek i västvärlden har i flera decennier arbetat för social rättvisa, mångfald och inkludering av utsatta grupper och minoriteter i samhället. Biblioteken har uppmärksammat att dessa grupper är underrepresenterade bland biblioteksanvändare. En av grupperna är hbtqia+-personer, varför hbtqia+-inkluderande arbete har blivit en del av många biblioteks verksamhet (Kann-Rasmussen 2023). I följande stycken presenteras folkbibliotekens relation till hbtqia+-gruppen vad gäller lagar och andra skrivelser, initiativ till hbtqia+-inkluderande arbete, certifiering och diplomerings samt bibliotekspolitiska aspekter.

1.1.3.1. Lagar, manifest och handlingsplaner

I bibliotekslagen nämns inte hbtqia+-personer uttryckligen. Dock står det i bibliotekslagen (SFS 2013:801) att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska vara tillgängliga för alla. Det står även att biblioteken ska främja det demokratiska samhället samt fri kunskapsförmedling och åsiktsbildning. Biblioteken ska även främja barns och ungdomars läsning genom att ge dem litteratur efter deras förutsättningar och behov (SFS 2013:801). Implicit säger lagen således att biblioteken ska vara tillgängliga för hbtqia+-personer, att de ska främja deras demokratiska rättigheter, informationsbehov och åsiktsbildning genom att tillgängliggöra litteratur och information. Lagen implicerar dessutom att barn och unga som identifierar sig som hbtqia+-personer ska ges tillgång till litteratur som speglar deras liv och erfarenheter.

Diskrimineringslagen (SFS 2008:567) förbjuder offentligt anställda från att diskriminera i sin kontakt med allmänheten och kräver att diskriminering motverkas (2 kap 17§). Därmed är biblioteken förpliktigade att vidta förebyggande åtgärder även mot diskriminering av hbtqia+-personer.

Sedan 2014 finns en officiell strategi och handlingsplan för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck, framtagen av svenska Arbetsmarknadsdepartementet. I strategin utgör kulturen en av sex fokusområden, då

kulturutövare och kulturinstitutioner i samhället anses ha ”[...] goda förutsättningar för att synliggöra hbt-relaterade frågor i syfte att öka kunskapen och medvetenheten” (Arbetsmarknadsdepartementet 2014 s. 51). I dokumentet *Handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter* lyfts kultursektorn fram som en central plats för mångfald, samtal och förändring, där identitet och självkänsla kan stärkas genom deltagande och spegling i kulturen och historien. Därav betonas kultursektorns potential som ett tryggt och öppet rum för hbtqia+-personer att visas och skapa i (Arbetsmarknadsdepartementet 2021).

Texter som uttryckligen nämner hbtqia+-personer i relation till bibliotek är International Federation of Library Associations and Institutions:s (IFLA) internationella manifest för bibliotek. I de tre manifesten *Glasgowdeklarationen om bibliotek, informationstjänster och intellektuell frihet*, *IFLA:s internetmanifest* samt *IFLA:s etiska regler för bibliotekarier och andra informationsspecialister* står det att bibliotekarier och andra informationsspecialister ska motverka diskriminering och främja delaktighet för alla människor oavsett könstillhörighet eller sexuell läggning (Svensk biblioteksforening 2018). I internetmanifestet förkunnas bland annat att bibliotekarier har:

[...] ett ansvar att stå till förfogande för alla medlemmar av samhället, oavsett ålder, etnisk tillhörighet, nationalitet, religion, kulturell bakgrund, politisk övertygelse, fysisk eller annan funktionsnedsättning, könstillhörighet eller sexuell läggning, eller av något annat skäl

Svensk biblioteksforening 2016 s. 38

1.1.3.2. Regnbågshyllor, expertnätverk och andra initiativ till hbtqia+-inkluderande arbete

Av nämnda lagar, handlingsplaner och manifest framkommer att de svenska biblioteken är förpliktigade att arbeta för hbtqia+-personers rättigheter och inkludering. Det senaste decenniet har flera initiativ tagits för att utveckla ett heltäckande och långsiktigt hbtqia+-inkluderande arbete på folkbibliotek.

Först ut med att lyfta hbtqia+-perspektivet i syfte att motverka diskriminering och hbtqia+-fobi var Umeå stadsbibliotek, som 2012 lanserade den normkritiska satsningen Regnbågsbiblioteket. Konceptet utvecklades ur bibliotekspersonalens insikt om att det i både mediebestånd och programverksamhet saknades representation av hbtqia+-personer. Även sökbarheten och åtkomsten till befintlig hbtqia+-relaterad media var bristfällig. I syfte att få in ett hbtqia+-perspektiv i bestånd och verksamhet samt att öka allmänhetens kunskap om hbtqia+ utarbetade de i samarbete med lokala hbtqia+-främjande föreningar och kulturutövare Regnbågsbiblioteket. Konceptet består av en regnbågshylla, en webbsida, en Facebook-sida samt programverksamhet och aktiviteter såsom sagostunder, föreläsningar och filmvisning (Edeholt 2016).

Sedan invigningen av regnbågsbiblioteket i Umeå 2012 har flera bibliotek landet över inspirerats till att skapa egna regnbågshyllor och att lyfta hbtqia+-perspektivet i bestånd och verksamhet (Edeholt 2016). Kann-Rasmussen menar att regnbågshyllan har två funktioner: att vara litteraturfrämjande och att medvetandegöra strukturella ojämlikheter. Genom att använda termen ”regnbåge” knyter regnbågshyllorna an till hbtqia+-rörelsens användning av regnbågen som symbol vid prideparader (Kann-Rasmussen 2023).

Många folkbibliotek deltar sedan cirka 10 år tillbaka i lokala pride-evenemang, arrangerar egna temadagar och aktiviteter samt lyfter fram hbtqia+-relaterade medier i anslutning till prideveckor. Under 2022 var många bibliotek runtom i Sverige engagerade under sina respektive orters prideparader (Biblioteken i Västerbottens inland 2022, Göteborgs stad 2022, Bibliotek Botkyrka 2022, Malmö Pride 2022).

Liksom Regnbågsbiblioteket på Umeå Stadsbibliotek grundades år 2012 även Svensk biblioteksförnings Expertnätverk för bibliotekens arbete med hbtq+ (Svensk biblioteksförning 2020). Expertnätverket arbetar för att öka kompetensen om hbtqia+-frågor, normkritiska perspektiv och inkluderande arbetssätt på bibliotek. De samarbetar även med internationella nätverk och med bibliotek i andra länder (Svensk biblioteksförning u.å.).

Svensk biblioteksförning beslutade vid sitt årsmöte 2020 att hbtqia+-frågor ska prioriteras i föreningens verksamhet och 2021 sammanställde expertnätverkets medlemmar Hanna Olsson och Eleonor Pavlov skriften *Guide för bibliotekens arbete med hbtq+*. Skriften är en slags handbok i hbtqia+-inkluderande arbete på bibliotek med inspiration till och praktiska tips på hur hbtqia+-perspektivet kan integreras i hela biblioteksverksamheten, i allt från rekrytering, bestånd och katalog till programverksamhet och bibliotekslokal. I guiden förordar Olsson och Pavlov att bibliotek ska utarbeta verksamhetsplaner för sitt arbete med hbtqia+ och förankra hbtqia+-arbetet i andra styrdokument, låta all bibliotekspersonal genomgå utbildning i hbtqia+-frågor och samarbeta med lokala föreningar som arbetar med hbtqia+-frågor. I guiden presenteras också en taxonomi för hbtqia+-arbete på bibliotek (se figur 1). I guidens slutord betonas det faktum att möjligheterna till hbtqia+-inkluderande arbete på bibliotek självklart beror på biblioteksorganisationens storlek, budget och förkunskaper hos personalen, men att alla satsningar på att tillgängliggöra bibliotek kan göra skillnad (Olsson & Pavlov 2021).

En liknande inspirerande text, som skrevs redan 2014, är *Normkritik, hbtq och folkbibliotek - Ett försök* av Sofie Samuelsson. I skriften skildrar Samuelsson arbetet med hbtqi-certifieringen av Hallonbergens bibliotek och de tankar om normkritiskt arbete som certifieringsprocessen väckte. Samuelsson lyfter särskilt vikten av att granska vilka normer som biblioteken i biblioteksrummet och i verksamheten befäster och vad och hur biblioteken signalerar utåt mot sina användare och bibliotekspersonal emellan (Samuelsson 2016).

Nyligen lanserades ett initiativ för att förbättra sökbarheten av hbtqia+-relaterad skönlitteratur. Det är databasen Queerlit, som utvecklats i ett samarbete mellan Göteborgs universitet, KvinnSam och Södertörns högskola. I Queerlit finns skönlitteratur som gestaltar samkönat begär och överskridanden av tvåkönsnormen. Skaparna har också medvetet valt att ha med litteratur som skildrar stereotyper, nidsbilder och vanföreställningar, vilka de anser är en viktig - om än missledande - del av historien. För att underlätta sökbarheten har verken indexerats med ämnesord från den speciellt framtagna tesaursen Queer Literature Indexing Thesaurus (QLIT), med drygt 800 ämnesord rörande samkönad sexualitet och överskridanden av binära könsnormer. Databasen finns både i ett eget gränssnitt och integrerat i den nationella bibliotekskatalogen LIBRIS (Queerlit 2023).

En organisation som har kommit att bli en viktig del av de svenska folkbibliotekens programverksamhet med hbtqia+-tema är Drag Story Hour. Drag Story Hour startade 2015 i San Francisco, som ett läsfrämjande evenemang där dragartister har högläsning för barn (2022a). Den icke vinstdrivande organisationen skriver på sin internationella hemsida att:

Drag Story Hour celebrates reading through the glamorous art of drag. Our chapter network creates diverse, accessible, and cultural inclusive family programming where kids can express their authentic selves and become bright lights of change in their communities.

Drag Story Hour 2022b

Idag är Drag Story Hour en ideell organisation med över 50 avdelningar värden över. Den svenska avdelningen startades 2017 av dragartisterna Lady Busty och Miss Shameless och är baserad i Malmö. Sedan starten har de haft ett hundratal sagostunder per år, i syfte att "*öka normkreativiteten, motverka mobbning, öka förståelse för olikheter och att förmedla ut allas lika värde*".¹

Förutom Drag Story Hour finns också dragshow-teatersällskapet Bland drakar och dragqueens, som även de sedan 2017 har läst sagor för barn på bibliotek i hela Sverige (Wallenberg 2023).

1.1.3.3. Hbtqi-certifiering och hbtq-diplomering av folkbibliotek

En annan avgörande aspekt av det hbtqia+-inkluderande arbetet på folkbibliotek är hbtqi-certifiering och hbtq-diplomering, som sedan 2013 har bidragit till att sätta hbtqia+-frågor på bibliotekens agenda.

Det är RFSL (Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoner, queeras och intersexpersoners rättigheter) som genomför hbtqi-certifiering av verksamheter, såsom företag och myndigheter. Enligt RFSL (2022b) är en hbtqi-certifiering ett verktyg för att öka

¹ Mailkorrespondens, Drag Story Hour Sverige, 30 mars 2023

personalens kunskap om hbtqia+-frågor, hbtqia+-personers livsvillkor och normer kring kön och sexualitet ur ett intersektionellt perspektiv. Målet är en förbättrad arbetsmiljö och ett inkluderande bemötande av verksamhetens målgrupper. Certifieringsprocessen innebär dels utbildning av all personal, dels ett påbörjat förändringsarbete mot att arbeta ”[...]strategiskt för att synliggöra och utmana de föreställningar och normer som kan leda till att människor behandlas ojämlikt” (RFSL 2022b). Certifieringsperioden är cirka fem månader lång och omfattar kurstillfällen och workshops med alla anställda samt gruppmöten med den hbtqia+-arbetsgrupp inom verksamheten som ansvarar för implementeringen av den handlingsplan som utarbetas tillsammans med RFSL:s utbildare (RFSL 2017). I detalj innebär detta att en certifieringsprocess innehåller sammanlagt två webbutbildningar á 40 minuter vardera, 10 föreläsningstimmar för all personal samt åtta timmar processledning för den utsedda hbtqia+-arbetsgruppen (RFSL 2022b). En uppföljning sker efter sex till tolv månader för att säkerställa att arbetet löper på. Certifieringen gäller i tre år och därefter måste en omcertifiering ske, då nyanställd personal genomgår utbildning, och handlingsplanen uppdateras för de kommande tre åren (RFSL 2017). Enligt RFSL:s prisexempel kostar en hbtqi-certifiering 165 000 kronor för en arbetsgrupp på 16–30 personer. Överskottet från certifieringarna går till att finansiera delar av RFSL:s arbete för hbtqia+-personers rättigheter (RFSL 2022b).

Det har riktats kritik mot RFSL:s hbtqi-certifiering av bibliotek. Kritiken har främst berört kostnaderna för hbtqi-certifiering och det faktum att det är skattepengar som används för att certifiera folkbiblioteken (Samuelsson 2018). Dock har kritik även riktats mot RFSL som organisation; att de är politiska och uttrycker åsikter som om det vore fakta och att de därför inte är lämpliga för folkbibliotek att anlita (Sveriges Radio 2016).

RFSL lanserade sitt koncept med hbtqi-certifiering 2008. Det första folkbiblioteket certifierades 2013 och idag är 13 folkbibliotek och två skolbibliotek hbtqi-certifierade (RFSL 2022b). Sedan 2008 har även andra aktörer som erbjuder certifiering och utbildning inom hbtqia+-frågor uppkommit (se exempelvis West pride 2020 och Samkrafter u.å.), dock har inget bibliotek hittills certifierats av annan utomstående aktör än RFSL. Vissa regioner i Sverige har dock låtit delar av sin offentliga verksamhet (i synnerhet vårdrelaterad sådan) genomgå så kallad hbtq-diplomering. Det är en utbildning med fokus på hur kön, sexualitet och heteronormativitet påverkar hälsan, som regionerna själva erbjuder sin offentliga verksamhet. Konceptet utvecklades av Västra Götalandsregionen, men har plockats upp av flera andra regioner i landet (Västra Götalandsregionen 2022).

Under 2020–2022 genomförde Region Västerbotten hbtq-diplomering av alla folk-, skol- och sjukhusbibliotek, i samarbete mellan regionbiblioteket och folkhälsoenheten i regionen. Syftet med diplomeringen är att ”[...]påbörja ett strukturerat och långsiktigt arbete med hbtq, normer och jämlikhet i bibliotekets verksamhet utifrån målgrupp, arbetsmiljö och utveckling” (Edeholt & Ljungström 2022). Diplomeringsprocessen liknar den vid RFSL:s hbtqi-certifiering då den

innebär utbildning av bibliotekens personal, genom bland annat föreläsningar, samtal och gruppövningar, samt framtagande av en handlingsplan (Region Västerbotten 2020). Då hbtq-diplomeringen sker internt inom regionen och ingen extern aktör anlitas står inga prisuppgifter för hbtq-diplomering att finna.

1.1.3.4. Kritik mot hbtqia+-inkluderande arbete på folkbibliotek

Under det dryga decennium som hbtqia+-inkluderande arbete på folkbibliotek har vuxit i utbredning och omfattning har även kritiska röster gjort sig hörda. En del av kritiken har kommit från hbtqia+-rörelsen, forskare som forskat på bibliotekens hbtqia+-arbete och från bibliotekarierna med kompetens inom hbtqia+-arbete. Den typen av kritik har ofta varit konstruktiv och bidragit till att utveckla och förbättra hbtqia+-arbetet på bibliotek. Annan kritik handlar om ett motstånd mot hbtqia+-personer och att ge dem utrymme på bibliotek.

Exempel på konstruktiv kritik av hur bibliotek har arbetat med inkludering av hbtqia+-perspektivet är diskussionen om regnbågshyllor. Olsson och Pavlov påpekar att placeringen av hbtqia+-relaterad litteratur på en ofta iögonfallande regnbågsfärgad hylla kan bidra till att låntagare känner sig utpekade och sårbara om de tvingas hämta böcker där. Författarna påpekar att detta kan lösas genom att ha dubletter av böckerna i andra hyllor (Olsson och Pavlov 2021). Vad gäller regnbågshyllor har viss kritik även handlat om att hopklumpande av hbtqia+-relaterade medier på en hylla kan bli en sorts "gettofiering", där medierna liksom marginaliserade grupper av människor i städer av maktavare förpassas till gettoområden (Olson 2002). Taller (2019) skriver i sin masteruppsats att regnbågshyllan på sätt och vis blir ett getto för böckerna, där de oavsett genre och ämne reduceras till hbtqia+-böcker som hbtqia+-personer förväntas vara intresserade av. Det finns en risk att placandet av hbtqia+-relaterad litteratur för sig gör att denna litteratur betraktas som något som skiljer sig från den "vanliga" litteraturen, att den således blir något onormalt i negativ betydelse. Det kan också göra att låntagare som inte definierar sig som hbtqia+ ignorerar litteraturen på regnbågshyllan och tänker att det inte är något för dem (Taller 2019).

En relativt vanlig form av kritik bygger på ifrågasättande av varför just hbtqia+-perspektivet ska lyftas på bibliotek. Särskild skyltning med hbtqia+-relaterade medier och regnbågsflaggor kan från användares sida väcka frågor om varför inte andra grupper i samhället får samma uppmärksamhet. Kritiska röster har också hävdats att biblioteken ska vara neutrala platser som är till för alla, varför särskilda grupper och perspektiv såsom hbtqia+ inte ska behöva framhävas (Olsson och Pavlov 2021). Den vanligaste formen av motstånd mot hbtqia+-arbete från bibliotekariernas sida handlar enligt Kann-Rasmussen (2023) om ett slags passivt motstånd som

nödvändigtvis inte har att göra med att engagemanget för hbtqia+ skulle vara opassande utan snarare om hur mycket tid och resurser det bör uppta (Kann-Rasmussen 2023).

Slutligen har massiv kritik mot hbtqi-certifiering och bibliotekens hbtqia+-inkluderande arbete kommit från politiskt håll, vilket redogörs för i kommande avsnitt.

1.1.3.5. Neutralitet, armlängds avstånd och kulturkrig

Under andra hälften av 1900-talet har den svenska kulturpolitiska modellen byggts på principen om armlängds avstånd. Principen innebär att politiken beslutar om ekonomiska anslag men lämnar det innehållsmässiga förfogandet åt kulturinstitutioner och kulturskapare (Frenander 2010). Detta har understrukt i alla offentliga utredningar och i kulturutredningen från 1995 står att läsa: ”Liksom tidigare bör staten i första hand stödja och stimulera kulturverksamhet, inte reglera den” (SOU 1995:84, s. 15). Frenander låter mellankrigstidens Nazityskland och Sovjet stå som symbol för hur staters reglering av det kulturella innehållet kan yttra sig. Konst och kultur blev ett propagandamedel som styrdes med järnhand av staten och ostyriga kulturskapare förföljes och fängslades (Frenander 2010).

Principen om armlängds avstånd hänger samman med bilden av folkbibliotek som politiskt neutrala institutioner. Av bibliotekslagens 6 § framgår att folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska kännetecknas av allsidighet och kvalitet. Begreppet allsidighet innefattar här att utbudet ska präglas av neutralitet och inte får styras av ideologisk eller religiös påverkan (Hirschfeldt 2017). En annan text som tydligt framhåller frågan om neutralitet är IFLA:s *Code of ethics*, som listar etiska regler för bibliotekarier och andra informationspecialister. Manifestet säger bland annat att dessa är strikt ålagda att anta en objektiv och opartisk hållning vad gäller insamling och tillgängliggörande av information samt i sitt servicearbete, att definiera och offentliggöra policys för urval, organisation, bevarande, tillhandahållande och spridning av information, samt att skilja på personliga övertygelser och professionella yrkesuppgifter (IFLA 2012).

Huruvida folkbiblioteken är politiskt neutrala kan dock diskuteras. Liksom alla statliga och kommunala samhällsinstitutioner är folkbiblioteken en produkt av politiska beslut och dess utformning har präglats starkt av rådande kulturpolitik (Hedemark 2009).

I folkbibliotekens begynnelse präglades de av politiskt konservativa och kristna värderingar. Hansson (1998) framhåller att folkbiblioteken under 1800-talet växte fram utifrån sockenbibliotekens konservativa syn på bildning. Således kom biblioteksverksamheten att präglas av ett kontrollerande förhållningssätt, med medborgerlig fostran och tillhandahållande av neutral litteratur som folkbibliotekens främsta uppgift. I en tid av betydande social förändring och uppluckring av maktstrukturer såsom familjen stod folkbiblioteket för

bevarandet av konservativa värden. Folkbibliotekens nära koppling till Sveriges demokrati bygge gav dock även liberala inslag. Som fostrande institution tog folkbiblioteken, med folkpartisten Valfrid Palmgren som drivande kraft, i början av 1900-talet ansvar för det ökande utbildningsbehovet genom att initiera läsfrämjande verksamhet (Hansson 1998).

Sedan 1930-talet har Socialdemokraterna dominerat det svenska politiska styret och folkbiblioteken var centrala i det av folkbildningsideal präglade socialdemokratiska välfärdssamhället (Hansson 1998). Under 1970-talets vänstervåg kom vänsterpolitik att präglade bibliotekspolitiska idealen. Hedemark (2009) skildrar hur kritiker från vänsterkanten, såsom den socialistiska biblioteksförningen *Bibliotek i Samhälle* (BiS), under 1970-talet kritiserade det medborgarfostrande bibliotekets förmedling av "neutral" litteratur. De menade att folkbiblioteken bör utgöra en plattform för både politiska och kontroversiella debatter och uppmärksamma användarna på maktförhållanden i samhället. Som en konsekvens av tidsandan lades fokus på bibliotekens utjämnande och kompensatoriska uppdrag, att biblioteken ska prioritera så kallade eftersatta samhällsgrupper och att bibliotekarier med sitt stora rättvisepatos ska vara en motkraft till kommersialismen och arbeta för utjämnande av samhällsklyftor. Dessa ideal återspeglas i de kulturpolitiska målen från 1974 (Hedemark 2009).

1980-talet kom med regeringsskifte och kulturdebatten kom att präglas av nyliberala värderingar som utmanar folkbibliotekens kollektivistiska utformning, till förmån för värderingar där individualism, konkurrens och entreprenörskap främjas. Dessa värden kommer i bibliotekslagen från 1996 (SFS 1996:1596) till uttryck genom New public management. I bibliotekslagen från 2013 framträder särskilt bibliotekens demokratiuppdrag, som främjare av det demokratiska samhällets utveckling och av mångfald (Carlsson 2013).

Samtidigt som biblioteken har präglats av rådande kulturpolitik har biblioteksväsendet också upplevt frånvaro av engagemang från politiken håll; att biblioteken stundom varit en bortglömd politisk ickefråga. Detta har lett till att bibliotekarieprofessionen periodvis har distanserat sig från politikerna och till och med betraktat dem som fiender (Hedemark 2009). Som synes har det politiska inflytandet över biblioteken fluktuerat över decennierna.

Frågan om armlängds avstånd har det senaste åren dock aktualiserats. 2019 tillsatte dåvarande kulturminister Amanda Lind en utredning om armlängds avstånd. I rapporten *Så fri är konsten, Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten* (Rapport 2021:1) framförs bland annat följande bedömning:

Principen om armlängds avstånd är inte möjlig att fullt ut tillämpa på regional och kommunal nivå. Organisatoriskt saknas det skydd mot politiskt inflytande över konstnärligt innehåll som armlängdsprincipen förutsätter. Dessutom visar utredningen att regioners, men även kommuners, förhållningssätt till armlängdsprincipen är tvetydigt.

På framför allt regional nivå, men även på kommunal nivå, sker målstyrning som riskerar att påverka den konstnärliga friheten negativt. Denna målstyrning sker på övergripande nivå men också i relation till kulturinstitutioner och bidragsgivning. Den aktuella målstyrningen härrör delvis från politisk styrning på statlig nivå.

Myndigheten för kulturanalys 2021 s. 11

Av utredningen att döma tycks principen om armlängds avstånd inte helt och fullt efterföljas. Några som de senaste åren fått debatten om armlängds avstånd och kulturens styrning att blossa upp är Sverigedemokraterna. Partiet menar att kulturen under lång tid har politiserats från ett vänsterhåll och att den därför nu är tydligt vänstervriden. Därmed anser de att bibliotek och andra kulturinstitutioner inte är politiska neutrala, varför de vill ”vrida tillbaka” kulturen (Det politiska spelet 2023). I en motion till riksdagen (2020/21:3120) kungör Sverigedemokraterna att kulturen ska vara fri, men att allmänna medel endast ska gå till kultur som stärker den svenska identiteten, kulturarvets ställning och den nationella sammanhållningen.

Under 2010- och 20-talet har en rad exempel på hur sverigedemokratiska politiker själva frångått principen om armlängds avstånd förekommit. Den kanske mest uppmärksammade biblioteksrelaterade händelsen är den så kallade Lenningeraffären hösten 2019. Sölvesborgs bibliotekschef Sofia Lenninger avgick efter att de styrande partierna Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna, SoL-partiet Sölvesborg och Lister gjort omfattande ändringar i den lokala biblioteksplanen. Ändringarna handlade om att stryka flera skrivningar om litteratur på främmande språk och om samarbete med modersmållärare och invandrarföreningar (Clemens 2019). Lundgren (2022) hävdar i en artikel i Bibliotek i Samhälle att formuleringarna i den reviderade planen strider mot bibliotekslagen.

Sverigedemokraterna har på nationell nivå emellertid lagt en motion om ändringar i bibliotekslagen som innebär att personer med annat modersmål än svenska inte längre ska utgöra en prioriterad grupp för biblioteken. I samma motion skriver partiet att ”*[b]iblioteken är en bärande pelare i det demokratiska systemet, och därför får inte bibliotekens syfte och funktion slarvas bort i samtidens tillfälliga nycker och trender.*” (Motion 2022/23:971 s.2). Ett sverigedemokratiskt förslag som inte minst kan komma att påverka hbtqia+-personer och bibliotekens arbete för antidiskriminering är det att systemet med flera diskrimineringsgrunder bör avskaffas. Sverigedemokraternas motivation till förslaget är att gemensamma resurser inte ska ”*[...] gynna enskilda grupper som för tillfället uppstår etablissemangets gunst*” (Martinsson & Hennel 2022).

Att politiker går in och styr bibliotekens verksamhet gäller i högsta grad det hbtqia+-inkluderande arbetet på folkbibliotek. Detta har ett antal politiska utspel gällande hbtqia+-relaterad verksamhet på bibliotek påvisat. Flera av händelserna utgörs av tillfällena då

sverigedemokratiska lokalpolitiker har hindrat bibliotek från att engagera sig i hbtqia+-frågor med föresatsen att sådant engagemang inte är politiskt neutralt (Kann-Rasmussen 2023).

Sverigedemokraterna i Täby försökte 2019 hindra författaren Moa-Lina Olbers Croalls författarbesök på Täby bibliotek, då hen skulle berätta om sin bok *I mitt namn – en bok om att vara trans*. Vid valet 2018 tvingades flera bibliotek över landet som skulle användas som vallokaler ta ner sina regnbågsflaggor då Sverigedemokraterna betraktade flaggorna som politiska symboler. Ytterligare ett exempel är det då Sverigedemokraterna i Svalövs kommun 2021 stoppade ett inlägg på bibliotekets Facebook-sida som upplyste om att biblioteket nyligen genomgått hbtqi-certifiering (Pavlov 2021).

De senast åren har Sverigedemokraterna också kommit att anamma det kulturkrig som förs i USA, där högerkonservativa krafter utmålar Drag Story Hour som samhällsfarlig sexualisering av barn (Rufo 2022). Den starka kritik som riktas mot Drag Story Hour kan i USA härledas till grupper med en gemensam syn på hbtqia+-personer i allmänhet och transpersoner i synnerhet som syndiga, perversa och farliga. Där framträder den konservativa kristna organiseringen i sociala medier, hatgrupper och aktivister som är anti-hbtqia+ och högerextrema grupper. Protesterna som dessa grupper gemensamt riktar mot Drag Story Hour utgörs av petitioner och doxning (kartläggning och spridning av privat och identitetsröjande information på nätet) av dragartister, kända transpersoner, föräldrar som tar med sina barn på Drag Story Hour-evenemang och politiker som understödjer Drag Story Hour. Protester förekommer också i form av nätbaserade och fysiska hot, trakasserier och överfall av dragartister och anordnare av Drag Story Hour (Ellis 2022). I USA är flera delstater på väg att stifta lagar som förbjuder dragshows på offentliga platser och på platser där det kan finnas minderåriga. Enligt de politiker som drivit fram lagarna är sagostunder med drag-artister en form av sexualiserad underhållning som kan skapa förvirring hos barn gällande könsidentitet, och som barn därav bör skyddas mot (Groth 2023).

En negativ syn på personer som på olika sätt bryter mot traditionella uppfattningar om kön, såsom transpersoner och/eller ickebinära och dragartister finns också hos vissa feministiska och vänsterpolitiska debattörer. Den feministiska rörelse som betraktar transpersoners rättigheter som ett hot mot kvinnors rättigheter och transkvinnor som upprätthållare av patriarkala strukturer benämns ofta som transexkluderande radikalfeminister (TERFS). De själva benämner sig dock som ”gender critical” och har, liksom de högerkonservativa krafterna, en synlig organisering i sociala medier. I spetsen för denna rörelse i Sverige står Kajsa Ekis Ekman, som bland annat skrivit den transkritiska boken *Om könets existens* (Sandberg 2021).

Att Sverigedemokraterna har fört den kritiska debatten om transpersoner och Drag Story Hour till Sverige går att utläsa exempelvis av den kalmaritiska sverigedemokratiska politikern Jonathan Sagers uttalande om Drag Story Hour som ”[...]direkt perversa material[...]

(Rönnqvist Fors 2022). Sager menade att principen om armlängds avstånd inte gäller när det kommer till att förhindra sådant material från att visas upp på bibliotek (Rönnqvist Fors 2022). Sverigedemokratiska lokalpolitiker har försökt stoppa Drag Story Hour:s sagostunder på flera platser i Sverige, bland annat på Trelleborgs bibliotek under sportlovet 2023, då med motiveringen att dragartisternas namn Lady Busty och Miss Shameless är opassande (SVT Nyheter 2022).

Av ovanstående redogörelse framgår att bibliotek på nationell och lokal nivå i sitt hbtqia+-inkluderande arbete möter politiskt motstånd och att principen om armlängds avstånd på många håll inte respekteras.

1.2. Syfte och frågeställningar

Enligt bibliotekslagen och regeringens handlingsplan för lika rättigheter och möjligheter för hbtqia+-personer är svenska bibliotek förpliktigade att arbeta för hbtqia+-personers rättigheter och inkludering. Det senaste decenniet har flera initiativ tagits för att utveckla ett heltäckande och långsiktigt hbtqia+-inkluderande arbete på folkbibliotek. Några initiativ är hbtqi-certifiering och hbtq-diplomering, men det finns också andra sätt på vilka folkbibliotek arbetar för hbtqia+-inkludering. Trots det hbtqia+-arbete som görs finns det politiska krafter i samhället som motsätter sig hbtqia+-inkluderande arbete på folkbibliotek; krafter som tycks framträda alltmer i den offentliga debatten.

Mot bakgrund av detta är syftet med studien att synliggöra hur svenska folkbibliotek presenterar sitt hbtqia+-arbete, för att skapa en djupare förståelse för bibliotekens inställning till och arbete med hbtqia+-frågor. Vidare är syftet att belysa hur faktorer såsom kommunstorlek, ekonomi och politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete påverkar förutsättningarna för att kunna arbeta med dessa frågor. Intentionen är att öka kunskapen om och fylla en lucka i forskningen kring vilken roll hbtqi-certifiering och hbtq-diplomering spelar i folkbibliotekens arbete med hbtqia+-frågor samt i vilken grad bibliotek som inte är certifierade eller diplomerade arbetar med dessa frågor. Därutöver är syftet att undersöka huruvida hbtqia+-inkluderande arbete genom isomorfa mekanismer har blivit en norm och ett sätt för folkbiblioteken att öka sin legitimitet.

Frågeställningarna för studien är följande:

- Hur presenterar biblioteksorganisationerna sitt hbtqia+-inkluderande arbete?
- Vilka skillnader går att utläsa vad gäller hbtqia+-inkluderande arbete i hbtqi-certifierade/hbtq-diplomerade biblioteksorganisationer respektive ej hbtqi-certifierade/hbtq-diplomerade biblioteksorganisationer?

- Vilka mönster går att utläsa i biblioteksorganisationernas hbtqia+-inkluderande arbete relaterat till kommunstorlek, ekonomi och politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete?

1.3. Avgränsningar

Uppsatsens fokus är avgränsat till svenska folkbibliotek. Avgränsningen bygger på de faktum att det främst är folkbibliotek som har genomgått hbtqia+-certifiering eller hbtq-diplomering samt att folkbibliotek enligt bibliotekslagen ska vara tillgängliga för alla, varför inkluderande arbete riktat mot minoritetsgrupper såsom hbtqia+-personer kan sägas vara angeläget. Det hade givetvis varit intressant att studera hbtqia+-inkluderande arbete på andra former av bibliotek, såsom skol-, forsknings-, sjukhus- och häktesbibliotek. Folkbiblioteket är en plats där människor vistas på sin fritid, på frivillig basis. Till viss del gäller detta även sjukhus- och häktesbibliotek, då patienter och intagna kan använda biblioteket för nöjesläsning, men det kan för dem också utgöra en viktig plats för tillgång till information. Skol- och forskningsbibliotek är däremot platser som elever och studenter måste använda i sina studier, varför det måhända är av extra stor vikt att dessa bibliotek arbetar inkluderande med hbtqia+-frågor. Med hänsyn till uppsatsens begränsade tidsram har dessa biblioteksformer dock exkluderats, till förmån för en djupare analys av det hbtqia+-inkluderande arbetet på folkbibliotek.

2. Tidigare forskning

Den forskning om hbtqia+-inkluderande arbete på bibliotek som presenteras i uppsatsen är främst forskning ur ett skandinaviskt och nordamerikanskt perspektiv, då språkliga barriärer förhindrar tillämpning av forskning på andra språk än engelska och de skandinaviska språken. Den svenska forskning som finns om hbtqia+-inkluderande arbete på folkbibliotek utgörs främst av studentuppsatser inom biblioteks- och informationsvetenskap, varför även dessa inkluderas i forskningsöversikten.

Forskningen har tematiserats utifrån dess olika koppling till hbtqia+-arbete på bibliotek och presenteras i följande stycken. I diskussionen tillämpas den tidigare forskningen för att analysera uppsatsens resultat och besvara forskningsfrågorna.

2.1. Biblioteket som tryggt rum

I en tidig studie från 2005 framhåller Curry att publika bibliotek har stor potential att utgöra trygga rum för hbtqia+-ungdomar i deras komma ut-process, men att bibliotekariers attityd och kunskaper i hbtqia+-relaterade frågor vid referenssamtal är av yttersta vikt för att dessa ungdomar ska känna sig sedda och trygga. Vidare betonar Curry vikten av att de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna i läroplanen inkluderar bemötande gentemot hbtqia+-ungdomar så att nya bibliotekarier kan möta ungdomarnas behov (Curry 2005). Inkludering av ett hbtqia+-perspektiv i de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna är något som än idag efterfrågas av studenter. Detta belyser Villarroja och Boté-Vericad (2023) i sin studie av hur lärare och studenter vid fakulteten för information och audiovisuella medier vid universitetet i Barcelona uppfattar och värderar genus- och hbtqia+-perspektiv i utbildningen.

Även Knapp (2022) menar att bibliotek länge har fungerat som ett tryggt rum för hbtqia+-ungdomar och för andra marginaliserade grupper i samhället. Knapp hävdar att upprätthållandet av bibliotek som trygga rum kan vara så enkelt som att sätta upp en regnbågsflagga i entrén och att anordna säkra och inkluderande aktiviteter i en välkomnande atmosfär som kan ge hbtqia+-ungdomar upplevelsen av gemenskap med likasinnade. Att som bibliotekarie skapa relationer till ungdomar, visa att en är en allierad och att öppna upp för samtal om identitet gör att ungdomarna kan skapa sina egna narrativ och dela dem med andra. Om biblioteket är en trygg plats för hbtqia+-ungdomar är det också en mer inkluderande plats för alla ungdomar. Dessutom kan alla ungdomar genom ett brett bestånd av litteratur som skildrar alla typer av identiteter, läggningar och uttryck få vidgade vyer. Genom att bjuda in ”community speakers” från

organisationer som arbetar med hbtqia+-frågor kan bibliotekspersonalen få förståelse för och kunskap om hur biblioteket kan formas till en trygg plats för alla (Knapp 2022).

Att bibliotek i sitt hbtqia+-inkluderande arbete ofta samarbetar med organisationer och volontärer inom hbtqia+-communityt visar McEachreons studie från 2016, där nord- och sydamerikanska biblioteksevenemang riktade mot hbtqia+-personer studerades. De undersökta biblioteken arbetade inkluderande genom att erbjuda breda sortiment av hbtqia+-relaterade medier och genom bland annat bokcirklar med hbtqia+-tema. Biblioteken var dock också angelägna om att erbjuda en trygg plats för hbtqia+-personer att socialisera på, att biblioteksrummet skulle utgöra en säker mötesplats för dem. Däri ser McEachreon värdet av sociala aktiviteter som inkluderande verksamhet (McEachreon 2016).

Ytterligare en forskningsartikel som lyfter fram bibliotek som en säker fristad för unga hbtqia+-personer att söka information på är skriven av Day 2013. Då hbtqia+-ungdomar i allmänhet mår psykiskt sämre än andra jämnåriga menar Day att behovet av trygga rum, gemenskap och information och litteratur som speglar dem är centralt i deras liv. Särskilt i mindre städer och på landsbygden där andra trygga mötesplatser kanske saknas kan bibliotek utgöra fristäder, om biblioteken arbetar för att vara inkluderande och särskilt välkomna denna grupp (Day 2013).

Jardine (2013) belyser frånvaron av biblioteks- och informationsvetenskapliga studier som redogör för transpersoners upplevelser och behov av bibliotek. Författaren menar att de flesta studier som behandlar frågan om hbtqia+ och bibliotek rör homosexuella. I syfte att bidra till kunskap om hur bibliotek kan bli trygga rum även för transpersoner lyfter Jardine ett antal riktlinjer och förslag för inkludering. Några av dessa är könsneutrala toaletter, att inte förutsätta att en användare har en viss könsidentitet och att utelämnat frågan om kön vid skapande av låntagarkonton och lånekort. Jardine påpekar också vikten av att inkludera transkvinnor i skyltningar och utställningar som lyfter kvinnliga perspektiv, exempelvis kvinnohistoria (Jardine 2013).

Att inkluderande åtgärder för transpersoner och/eller ickebinära är av vikt för att göra bibliotek till trygga rum för denna grupp är något som Del Mar (2021) belyser i sin masteruppsats om hbtqia+-personers inställning till och upplevelse av norska folkbibliotek. I Del Mars enkätbaserade studie framkommer att transpersoner och/eller ickebinära är de som känner sig minst trygga och välkomna på norska folkbibliotek jämfört med heterosexuella cispersoner och homo- eller bisexuella, queera, intersexuella eller asexuella cispersoner. Vad som gör Del Mars studie särskilt intressant är att författaren tillför ett intersektionellt perspektiv, då enkätrespondenterna även får svara på om de tillhör någon annan marginaliserad minoritetsgrupp, såsom att de har en funktionsnedsättning, har en etnisk minoritetsbakgrund eller är del av en religiös minoritet. Resultatet visar att de transpersoner och/eller ickebinära som har en annan marginaliserad identitet känner sig än mindre trygga och välkomna på

biblioteken. Studien klargör på ett tydligt sätt det faktum att hbtqia+-communityt utgör en mångfald av identiteter, livsvillkor, erfarenheter och behov och att hbtqia+-inkluderande arbete innebär att arbeta för inkludering av alla dessa perspektiv. Del Mar belyser också skillnaden mellan bibliotekariers uppfattning om deras eget behov av utbildning i hbtqia+-frågor och hbtqia+-personers upplevelse av bibliotekariers behov av utbildning. Bibliotekarierna anser sig ha högre kompetens och mindre behov av utbildning inom hbtqia+-frågor än vad hbtqia+-biblioteksanvändare anser dem ha (Del Mar 2021).

En studie som redogör för huruvida hbtqia+-inkluderande arbete bidrar till biblioteken som trygga rum och hur bibliotekarier som själva är hbtqia+-personer upplever arbetet är Larssons masteruppsats *Queer och bibliotekarie – Queera bibliotekariers relation till hbtqi-arbete vid folk- och skolbibliotek* (2021). I studien undersöker Larsson queera bibliotekariers syn på sin identitet i förhållande till hbtqia+-inkluderande arbete. Fokus låg på bibliotekariernas identitet i relation till deras arbetsplatser, det faktum att hbtqia+-inkluderande arbete kan verka både synliggörande och utpekande, biblioteket som tryggt rum och framtida utmaningar vad gäller hbtqia+-frågor. Resultatet visade på en konflikt mellan bibliotekslagens föreskrifter, prioriteringar från den lokala kommunens sida och vad bibliotekarierna anser vara viktigt (Larsson 2021).

2.2. Biblioteket som informationskälla

Stensback och Schrader (1999) undersökte genom intervjuer i slutet av 90-talet hur lesbiska tillgodosgör sig information under komma ut-processen. Studien visar att den främsta källan till information var det egna hbtqia+-communityt i form av gay-barer, hbtqia+-organisationer och hjälp-linjer via telefon. Näst efter hbtqia+-communityt utgjorde biblioteken och dess tryckta källor en viktig informationskälla. Intervjupersonerna uppgav dock att böcker och andra medier som skildrar lesbiska erfarenheter var svåra att hitta och ofta inte ens fanns att tillgå på biblioteken. De uppgav också att de upplevt homofobi från bibliotekariers sida (Stensback & Schrader 1999).

En mer aktuell svensk studie som visar på att internet idag är en viktig källa till information för hbtqia+-personer är Golubs, Bergenmars & Humelsjös undersökning av hbtqia+-användares behov i relation till en databas för skönlitteratur riktad till nämnda målgrupp. Studien visar att användare i första hand använder sociala medier för att hitta hbtqia+-relaterad skönlitteratur då de anser att bibliotekens kataloger inte ger dem vad de söker (Golub et al. 2022). Enligt Kann-Rasmussen (2023) uppfyller bibliotekens bestånd än idag inte hbtqia+-personers behov och det material som trots allt finns är fortfarande svårt att hitta i bibliotekskatalogerna. Kann-

Rasmussen menar att både bestånd, ämnesrubriker och förvärvsmönster genomsyras av bias (Kann-Rasmussen 2023).

Robinson (2016) menar att allt för lite forskning finns om hbtqia+-ungdomars informationsbehov på bibliotek och att den forskning som finns ofta behandlar bibliotekens tillkortakommanden vad gäller inkludering av hbtqia+-ungdomar. Robinson efterfrågar långsiktiga lösningar såsom att inkludera hbtqia+-relaterade medier i det ordinarie beståndet och skapa alternativ till de ofta problematiska klassifikationssystemen i stället för att exempelvis bara under "LGBTIQ Awareness Month" i juni varje år sätta upp en hylla med hbtqia+-relaterade böcker. Författaren menar att biblioteken kan spela en viktig roll för hbtqia+-ungdomars informationstillgång, men att ungdomarna själva måste inkluderas i utvecklingen av hbtqia+-arbetet för att biblioteken ska spegla deras behov (Robinson 2016).

Svårigheterna för hbtqia+-personer att ta del av information på bibliotek är något som även Pierson (2017) tar upp. Pierson pekar på barriärer som hindrar informationstillgången för hbtqia+-personer och som är viktiga att arbeta bort. Ett hinder är bibliotekariers ovilja eller oförmåga till att bistå i sökning efter hbtqia+-relaterade medier. Även om bibliotekarier inte uttrycker sig direkt homofobiskt kan det vara subtila signaler i form av kroppsspråk eller verbala antydningar, eller helt enkelt bristande kunskap från bibliotekariernas sida i hur hbtqia+-material kan hittas, som skapar otrygghet hos biblioteksanvändare. Ett annat och paradoxiskt hinder är det faktum att biblioteket är en öppen och allmän plats men att hbtqia+-personer kan vara i behov av diskretion, särskilt om de ännu inte kommit ut. Att synliggöra hbtqia+-medier och att genom exempelvis regnbågsflaggor signalera en inkluderande biblioteksmiljö utan att peka ut den tänkta målgruppen kan vara svårt (Pierson 2017). Emellertid hävdar Rothbauer (2007) att bibliotek genom att betona hbtqia+-personers behov av anonymitet riskerar att upprätthålla osynliggörandet av gruppen och rädslan för att exponera sin identitet eller läggning.

Kopplat till anonymitet lyfter Betts-Green (2020) det faktum att hbtqia+-relaterade medier riskerar att gallras bort ur beståndet då målgruppen för medierna i syfte att behålla sin anonymitet tenderar att läsa böckerna på plats i stället för att låna dem. Enligt cirkulationsstatistiken kan biblioteken då anta att böckerna inte är av intresse för biblioteksanvändarna (Betts-Green 2020).

I en enkätstudie gjord av Lupien 2013 tillfrågades kanadensiska studenter som studerade sexual diversity studies huruvida de ansåg att utbudet av hbtqia+-relaterade medier på universitetsbiblioteken var fullgott samt hur deras informationsbehov på bästa sätt kunde tillgodoses på universitetsbiblioteken. Bland respondenterna fanns både personer som identifierade sig som hbtqia+-personer och personer som inte gjorde det. Resultatet visade att över 53 procent av de svarande som inte definierade sig som hbtqia+-personer ansåg att

beståndet av hbtqia+-relaterade medier var tillfredställande men att endast 14 procent av de svarande hbtqia+-personerna ansåg detta. Bland svaren återfanns också många idéer på hur biblioteksmiljön kunde göras mer inkluderande. Majoriteten av de svarande studenterna var positiva till specifika hyllor eller delar av bibliotek avsedda för hbtqia+-relaterade medier med bibliotekarier kunniga inom hbtqia+-frågor, liknande de regnbågshyllor som idag återfinns på flera svenska bibliotek (Lupien 2013). Lupiens studie behandlar visserligen universitetsbibliotek men är viktig i sammanhanget då den, liksom Stensbacks och Schraders och Del Mars undersökningar, utgår ifrån vad hbtqia+-personer själva säger sig ha för behov och hur biblioteksmiljön kan förbättras så att de känner sig inkluderade och välkomna.

2.3. Certifiering och diplomering som medel för hbtqia+-inkludering

En tidig studie av hbtqia+-inkluderande arbete på folkbibliotek är *Ovan regnbågen: inkluderande hbtq-arbete i Hallonbergen och på andra folkbibliotek* av Pavlov och Westeman (2013). Syftet med masteruppsatsen är att undersöka hur normer kopplade till genus och sexualitet tar sig uttryck på svenska folkbibliotek och hur hbtqia+-perspektivet kan inkluderas i verksamheten. Författarna studerade Hallonbergens bibliotek, som var först ut i Sverige att genomgå RFSL:s hbtqi-certifiering, genom intervjuer med bibliotekarier och andra personer som var involverade i certifieringsprocessen samt genom rumsliga analyser. Pavlov och Westeman kom fram till att en aktiv diskussion om hbtqia+-frågor på bibliotek kan skapa en inkluderande biblioteksmiljö för alla, inte bara hbtqia+-personer. Hbtqi-certifieringen är ett sätt att både implementera hbtqia+-perspektivet i verksamheten och att hålla diskussionen levande (Pavlov och Westeman 2013).

En annan studie som undersöker hbtqia+-inkluderande arbete på hbtqi-certifierade folkbibliotek är Tallers masteruppsats *Ingen ska ha en regnbågshatt - Om biblioteks arbete med hbtq-inkludering efter en hbtqcertifiering* (2019). Vad som skiljer Tallers studie från Pavlovs och Westemans (2013) är att Taller undersökte hur certifiering påverkar bibliotek och bibliotekarier och jämförde det med vad hbtqia+-ungdomar vill ha och behöver från bibliotek. Efter att ha intervjuat bibliotekarier på två hbtqia+-certifierade bibliotek och fått in 25 svar på en webbenkät riktad mot hbtqia+-ungdomar konstaterade Taller att båda grupperna uppfattar regnbågshyllan som att den å ena sidan ökar tillgängligheten men å andra sidan riskerar att vara utpekande gentemot dem som använder den. Bibliotekarierna uppfattar hbtqi-certifieringen som ett steg framåt i formandet av biblioteken som säkra rum för hbtqia+-personer. Ett svårlöst problem är dock det faktum att ungdomarna som besvarade enkäten uppfattade homo- och transfobiska biblioteksanvändare som det största hotet mot deras säkerhet, något som inte kan lösas med en certifiering eller välutbildade bibliotekarier (Taller 2019).

En forskningsstudie som berör hbtqi-certifiering av bibliotek är Kann Rasmussens artikel *When librarians speak up: justifications for and legitimacy implications of librarians* (2023). Kann-Rasmussen menar att certifieringen har två viktiga funktioner; den pedagogiska och den synliggörande. Det samarbete mellan hbtqia+-organisationer (RFSL) och allierade och intresserade bibliotekarier som sker vid hbtqia+-certifiering blir en pedagogisk kontext där bibliotekarierna får lära sig om hbtqia+, normer, diskriminering och hur biblioteken kan arbeta inkluderande. Den synliggörande funktionen handlar om att lyfta fram hbtqia+-personers perspektiv och situation i samhället (Kann-Rasmussen 2023).

Kann-Rasmussen lyfter även hbtqi-certifieringens fördel när det kommer till att involvera all bibliotekspersonal och göra hbtqia+-arbetet till en självklar del av bibliotekens verksamhet och arbetsätt. Då all personal vid certifiering genomgår utbildning i hbtqia+-frågor blir det inkluderande arbetet något som involverar och engagerar hela personalstyrkan och inte bara de redan insatta och engagerade bibliotekarierna. Kommunikationen sker genom officiella kanaler så att informationen når alla och inte bara en liten insatt grupp. Hbtqia+-arbetet blir till en grundprincip som alla gemensamt har beviljat och därför förväntas följa (Kann-Rasmussen 2023).

En kandidatuppsats som undersöker hbtq-diplomering av ett folkbibliotek är Hedquists studie *"Det handlar om oss" Diplomering som strategi för hbtq-arbete på folkbibliotek* (2022). Hedquist studerade hur bibliotekarierna på Umeå bibliotek upplevde diplomeringsprocessen. Resultatet visade att bibliotek genom sitt demokratiuppdrag har goda förutsättningar för att arbeta med hbtqia+-frågor, att bibliotekarierna efter diplomeringsprocessen upplevde ökad kunskap om hbtqia+-communityts behov och att samarbetet rörande hbtqia+-arbete hade ökat mellan biblioteken i Umeå vilket gjort det mindre personberoende. Den utmaning som bibliotekarierna såg var att hantera denna kunskap inom organisationerna och att fortsätta arbetet mot en inkluderande biblioteksmiljö (Hedquist 2022).

Annan forskning som kan tillämpas i frågan om huruvida hbtqia+-certifiering av bibliotek är rätt väg att gå är forskning om vad tredjeparts-certifiering i allmänhet innebär för organisationer. Darnall, Ji & Vaxquez-Brust (2018) redogör för konsumenters syn på tredjepartscertifiering av ekologiska och miljövänliga produkter. I sin studie undersökte de 1200 konsumenters inställning till tredjepartscertifiering och kom fram till att konsumenterna tenderar att lita mer på statens och oberoende miljöorganisationers utsagor om huruvida produkter är miljövänliga än på de företag som säljer dem. Staten eller oberoende organisationer anses ha ett genuint intresse av att arbeta för hållbarhet medan företagets primära intresse är att sälja sina produkter och gå med vinst, även om de också kan ha ett hållbarhetsintresse. Detta resulterar i att konsumenterna i högre grad litar på miljömärkningar utfärdade av staten eller ideella miljöorganisationer än på privata företags interna miljömärkningar (Darnall et al. 2018).

Då RFSL är en utomstående icke vinstdrivande organisation med lång erfarenhet av arbete med hbtqi+-frågor där utbildarna själva är hbtqi+-personer kan anlitandet av dem ge större trovärdighet än om biblioteken skulle certifiera sig själva. Visserligen finns i fallet med folkbibliotek inte den ekonomiska aspekten då folkbiblioteken inte är vinstdrivande. Det kan dock antas att RFSL som oberoende tredje part kunskapsmässigt utgör en trovärdigare certifieringsaktör än biblioteken själva.

Bartley (2010) uppger att det finns en lång tradition av tillämpning av certifiering som kvalitetsstämpel för olika produkter och verksamheter. De senaste decennierna har dock även ekologi, arbetsmiljö och andra sociala faktorer utgjort fokus för certifieringar. Bartley nämner här certifieringar såsom Fair Trade och olika typer av ekologiska och miljörelaterade certifieringar. Huruvida dessa certifieringar leder till verklig förändring är enligt Bartley svårt att mäta, men vad gäller Fair Trade har certifieringen visat sig öka levnadsstandarden för kaffebönder i Kenya och vissa miljömärkningar har visat sig leda till mer hållbar produktion. Det har också visat sig att vissa ekologiska produktionsmetoder har anammats även av det konventionella jordbruket. En fördel med frivillig certifiering är att det endast genererar positiv information om företag och andra verksamheter som väljer att certifiera sig, vilket obligatoriska regleringar från staten inte gör i samma utsträckning. Även om frivilliga certifieringar kan utnyttjas för så kallad greenwashing (då företag använder miljöengagemang som ett medel för att sälja mer, utan att egentligen arbeta miljövänligt) blir certifieringar ett sätt för företag och andra verksamheter att visa på ansvarstagande. Företag och verksamheter som väljer att inte certifiera sig framstår då i sämre dager och riskerar att utsättas för kritik och bojkott (Bartley 2010).

Kopplat till hbtqi-certifiering av bibliotek kan den enligt Bartleys resonemang om frivillig certifiering betraktas som en garant för att biblioteken väljer att arbeta inkluderande för hbtqi+-personer. Då hbtqi-certifieringen är frivillig kommunicerar den en positiv bild av biblioteket som visar på att de tar ansvar i sociala frågor. Enligt Bartleys utsaga kan bibliotek som inte certifierar sig framstå som mindre ansvarstagande och inkluderande.

2.4. Biblioteket – neutral mark eller politiskt slagfält?

I dagens Sverige betraktar många biblioteken som neutrala platser för fri kunskapsförmedling och åsiktsbildning, varifrån politiker håller sig på armlängds avstånd. Av bakgrundkapitlet framkom att så inte riktigt är fallet. Vad neutralitet innebär och hur biblioteken ska förhålla sig till det är en komplex fråga som kan tolkas på olika sätt. Vissa menar att hbtqi+-inkluderande arbete är att ta politisk ställning, något som bibliotek inte bör göra. Andra menar att hbtqi+-arbete är i enlighet med neutralitetsprincipen då det enligt bibliotekslagen och

diskrimineringslagen ingår i bibliotekens uppdrag. Ytterligare andra hävdar att bibliotek inte är och aldrig har varit neutrala. I följande stycken presenteras forskning rörande bibliotekens förhållande till neutralitet, aktivism, kulturpolitik och legitimitet.

Av litteraturen framkommer att åsikterna bland bibliotekarier om neutralitetsbegreppet är delade och att det är en politiskt laddad fråga. I sin studie av hur offentliga bibliotek betraktar neutralitetsbegreppet uppger Scott och Saunders (2021) att mer än två tredjedelar av respondenterna framhöll att ett neutralt förhållningssätt är viktigt. Resterande respondenter, således en tredjedel, ansåg att neutralitet inte var viktigt eller att det helt enkelt är onåbart. I denna grupp fanns även bibliotekarier som ansåg att bibliotekens kärnvärde om informationsfrihet i sig är ett politiskt ställningstagande mot den politiska konservatism som bygger på undertryckande av information (Scott & Saunders 2021). Samma ståndpunkt hyser, enligt Sundeen och Blomgren (2020), föreningen Bibliotek i Samhälle (BiS) som menar att eftersträvad neutralitet och frånvaro av censur å ena sidan och ett allsidigt och kvalitativt medieutbud å andra sidan inte går att förena. Liksom 1960- och 70-talets vänsterpolitiska strömningar på biblioteksutbildningarna och hos unga bibliotekarier anser BiS att neutralitetsprincipen *"tjänar de mäktigas intressen och bidrar till att dölja förtryckande maktstrukturer"* (Sundeen & Blomgren 2020 s.161).

Flera forskningsartiklar och studentuppsatser visar på en kritisk inställning till att bibliotek skulle vara neutrala. Carlsson och Rivano Eckerdal (2018) menar att bibliotek och bibliotekarier förväntas förhålla sig neutralt och demokratifrämjande men att det saknas definitioner av vad neutralitet innebär. Neutralitetsprincipen är så pass vagt definierad att bibliotekarier betraktar den på vitt skilda sätt. Vissa bibliotekarier anser att det demokratiska uppdraget och neutralitet uppnås genom att förbli tysta i situationer då diskriminering förkommer, medan andra bibliotekarier anser att det är i just sådana situationer som de bör agera, då det är ett antidemokratiskt läge (Carlsson och Rivano Eckerdal 2018).

Gibson et al (2017) resonerar kring att bibliotekarieyrket är sammanvävt med social rättvisa. Författarna menar att principen om neutralitet som ett passivt ställningstagande hämmar bibliotekariernas roll och ignorerar biblioteksverksamhetens kärnvärden, vilka är grundade på och utgår utifrån mänskliga rättigheter. Vidare hävdar de att bibliotek inte är, och aldrig har varit, socialt eller politiskt neutrala institutioner, utan alltid har tagit ställning för allmänhetens tillgång till information oavsett samhällseliga premisser och sociala strukturer. Själva frågan om tillgång till information är en politisk fråga grundad i bibliotekens natur. För att biblioteken ska kunna utgöra trygga rum är det av yttersta vikt att bibliotekarier tar ställning för mänskliga rättigheter (Gibson et al. 2017).

I sin kandidatuppsats *Hbtq+-personers plats i de kommunala biblioteksplanerna* (2022) lyfter Larsson styrdokumentens vikt i det hbtqia+-inkluderande arbete på folkbibliotek och hur

neutrala formuleringar kan bidra till osynliggörande av hbtqia+-personer. I sin studie av 26 kommunala biblioteksplaner i Region Stockholm undersökte Larsson hur hbtqia+-personer beskrivs och representeras i planerna och kom fram till att representationen varierar stort mellan olika bibliotek. Larsson fastslår att generella formuleringar såsom att ”biblioteken är till för alla” riskerar att osynliggöra redan marginaliserade grupper såsom hbtqia+-personer och ”innebär att man både lämnar öppet för populistiska krafter att påverka bibliotekens verksamhet samtidigt som man alienerar hbtq+-personer då hetero- och cisnormen är tongivande i samhället” (Larsson 2022 s. 31). Larssons resonemang kan kopplas till Sundeen och Blomgren (2020) som framhåller det faktum att lagstiftning och föreskrifter som uttrycks i alltför allmänna ordalag kan utgöra ett problem då det kan leda till att informella etiska värderingar får fritt spelrum på institutioner såsom bibliotek. Detta kan i sin tur leda till att neutralitetsprincipen inte efterföljs (Sundeen & Blomgren 2020).

Feuk ger i sin kandidatuppsats *Det (o)politiska biblioteket - En diskursanalytisk studie av bibliotekarien som tjänsteman i ett politiskt landskap* (2021) en bild av dagens bibliotekspolitiska läge där bibliotekariers arbete påverkas av politikernas bristande vilja att upprätthålla principen om armlängds avstånd. Feuks studie rör inte specifikt hbtqia+-arbete på bibliotek, men visar på det komplexa samspelet mellan bibliotekarier som tjänstemän och politiker i ett förändrat politiskt landskap samt på komplexiteten i frågan om vad neutralitet egentligen innebär i en bibliotekskontext.

Kann-Rasmussen (2023) redogör för hur forskningen går isär kring frågan om bibliotekens neutralitet. Författaren skriver att viss forskning vill visa att bibliotek inte är neutrala, på grundval av inbyggda strukturer som gynnar exempelvis vithet och heterosexualitet. Annan forskning kritiserar bibliotekarier för att de genom sin ovilja att visa upp eller låna ut visst material (på grund av att de exempelvis betraktar materialet som rasistiskt) försummar traditionella värden om informationsfrihet (Kann-Rasmussen 2023). Biblioteksarbete, särskilt antirasistiskt sådant, tenderar att skapa ett spänningsfält mellan nya tolkningar av social rättvisa och traditionella värden om fri tillgång till information (exempelvis undanstoppande av rasistiskt material på biblioteken). Enligt Kann-Rasmussen konkurrerar värderingar om mångfald, rättvisa och delaktighet med värderingar om neutralitet, anticensur och yttrandefrihet. En viss grupp kan känna sig kränkt av handlingar som rättfärdigas med hänvisning till yttrandefrihet. Ansträngningar att öka rättvisan för och uppmärksamma denna grupp kan kollidera med värderingar om neutralitet, om det sker på bekostnad av andra grupper (Kann-Rasmussen 2023).

Vad gäller neutralitetsprincipen i förhållande till hbtqia+-inkluderande arbete på bibliotek menar Robinson (2016) att uppfattningen om bibliotek som neutrala är en långlivad myt som legitimerar en passiv hållning till hbtqia+-inkluderande arbete. Vidare hävdar Robinson att

bibliotekarier måste avfärda idén om bibliotek som neutrala och börja att aktivt främja alla människors rättigheter (Robinson 2016).

Vad som anses vara en neutral hållning för bibliotek har genom historien fluktuerat. Chapman (2013) skildrar den så kallade Section 28-lagstiftningen i Margaret Thatchers England som trädde i kraft 1988 och fortsatte att gälla fram till 2003. Lagstiftningen innebar att lokala myndigheter, såsom bibliotek, inte medvetet fick premiera homosexuella handlingar eller homosexuell kultur, eller publicera material som kunde premiera detta (Chapman 2013). I 80- och 90-talets England betraktades det således som en neutral inställning från bibliotekens sida att inte uppvigla till homosexuella handlingar. En sådan lag har inte funnits i Sverige, men paralleller kan dras till tidigare svensk lagstiftning rörande hbtqia+-personer. Section 28 är ett exempel på hur politiska vindar kan påverka bibliotekens neutralitet och deras arbete för hbtqia+-inkludering. Som redan nämnts har sverigedemokratiska politiker hindrat bibliotek från att engagera sig i hbtqia+-frågor med föresatsen att sådant engagemang inte är politiskt neutralt (Kann-Rasmussen 2023). Utifrån bibliotekslagen och diskrimineringslagen går det dock att argumentera för att hbtqia+-arbete är politiskt neutralt då det kan betraktas som att biblioteken endast följer lagarna. Detta är ännu ett exempel på hur uppfattningar om vad neutralitet innebär går isär.

Enlig Kann-Rasmussen betraktas bibliotekariers engagemang i hbtqia+-frågan ibland som aktivism, eller i engelska ordalag som "*[p]rogressive/critical librarianship*" (Kann-Rasmussen 2023 s. 40). Aktivismen består enligt detta synsätt i en vilja från bibliotekariernas sida att motverka systematiskt förtryck och att synliggöra samhällsgrupper som utestängs från maktpositioner. Kritiker till detta sätt att se på engagerade bibliotekarier som aktivister menar dock att bibliotekarierna helt enkelt uppbär de kulturpolitiska målen om att alla människor ska ges tillgång till kultur och information (Kann-Rasmussen 2023).

I sin intervjustudie med svenska och danska bibliotekarier och biblioteksutvecklare röner Kann-Rasmussen att bibliotekariernas motiveringar till hbtqia+-arbete kan delas in i en "aktivistisk" kategori och en "kulturpolitisk" kategori. Bibliotekarier som tillhör den aktivistiska kategorin uppger att engagemanget för hbtqia+-frågor uppbärs av en känsla av identitet; en känsla av att det är det enda rätta att göra. Bibliotekarier tillhörande den andra, och dominerande, kategorin uppger en rationell och medborgarrätts-inspirerad motivation till att arbeta hbtqia+-inkluderande. De betraktar minoritetsgruppers utanförskap och utsatthet för diskriminering som ett faktum och att de kulturpolitiska målen om inkludering gör hbtqia+-arbetet till en självklar del av deras uppdrag som bibliotekarier. Dessa motsäger sig bilden av engagerade bibliotekarier som aktivister och menar att de endast gör sitt jobb (Kann-Rasmussen 2023).

Enligt Kann-Rasmussen finns det också en tredje motivation till att arbeta med hbtqia+-frågor på bibliotek. Den bygger på tanken om att engagemanget för social rättvisa är bra för

bibliotekens synlighet och möjlighet att nå ut till människor, inte minst till den yngre generationen. Denna synlighet skapas bland annat genom samarbete med hbtqia+-organisationer och hbtqia+-aktivister som är välkända bland unga (Kann-Rasmussen 2023). Denna motivation är starkt kopplad till frågan om legitimitet; att biblioteket genom att ta ställning för hbtqia+-inkludering kan öka sin samhälleliga legitimitet. I kommande stycke presenteras forskning kring hur hbtqia+-engagemang kan påverka bibliotekens legitimitet.

2.4.1. Hbtqia+-arbete för ökad legitimitet?

Kann-Rasmussen (2019) menar att öppenhet inför samarbete genom partnerskap och nätverk har blivit en legitimeringsstrategi för både privata och offentliga verksamheter. Genom att nätverka och samarbeta visar verksamheter att de är förändringsbenägna och vill följa med i samhällsutvecklingen (Kann-Rasmussen 2019). Kopplat till bibliotek kan det antas att hbtqi-certifiering och arbete med hbtqia+-frågor i samarbete med organisationer som jobbar med hbtqia+-frågor kan vara ett sätt för biblioteken att öka sin legitimitet.

I sin artikel från 2023 understryker Kann-Rasmussen att biblioteken för att framstå som legitima måste förändras i takt med samhället och anpassa sig till institutionella normer. Forskare har identifierat en "legitimitetskris" vad gäller biblioteken, orsakad av digitalisering, förändrade (fallande) mönster för biblioteksanvändning och förändringar i offentlig politik och biblioteksförvaltning. Därav ökar behovet av att följa med i utvecklingen för att behålla legitimiteten. Hbtqia+-agendan spelar en viktig roll i det svenska samhället och de svenska biblioteken måste förhålla sig till den för att spegla samtiden. Således utgör hbtqia+-arbetet ett viktigt legitimitets-främjande incitament för biblioteken (Kann-Rasmussen 2023).

Kann-Rasmussen belyser det faktum att hbtqia+-inkluderande arbete på bibliotek i Sverige kan verka gynnsamt för bibliotekens legitimitet. Arbete som syftar till att lyfta vissa perspektiv och att synliggöra strukturella ojämlikheter betraktas som positivt då det kan motiveras med hänvisning till bibliotekens medborgerliga och demokratiska uppdrag samt till de synlighetsgörande och nätverksskapande värden som hbtqia+-arbete bidrar med. Däremot har författaren kunnat skönja det motsatta när det kommer till bibliotek i sverigedemokratiskt styrda kommuner i Sverige, där engagemang i hbtqia+-frågor har lett till minskad politisk legitimitet. Detta gäller främst om engagemanget tar sig uttryck i att biblioteken antar en roll som "gatekeepers of knowledge", det vill säga att engagemang i exempelvis antirasistiska agendor gör att bibliotekarier väljer att inte köpa in, låna ut eller visa upp vissa material som de anser är rasistisk (Kann-Rasmussen 2023). Fall där låntagare har nekats tillgång till litteratur som bibliotek har definierat som främlingsfientlig har också varit föremål för kritik från JO, som

ansett att detta brutit mot både bibliotekslagen och grundlagens så kallade objektivitetsprincip (Sundeen & Blomgren 2020).

Över lag tycks känslomässiga argument för engagemang i sociala frågor minska legitimiteten, medan medborgarrättsliga, demokratifrämjande och lagunderstödda argument såsom att biblioteken ska vara till för alla, prioritera utsatta grupper och motverka diskriminering ge ökad legitimitet (Kann-Rasmussen 2023).

3. Teori

Som teoretiskt ramverk för studien tillämpas organisationsteori och queerteori. Avsikten är att med dessa två teorier forma ett par teoretiska glasögon som kan analysera biblioteksorganisationer och de värden och normer som genomsyrar dem; glasögon som kan rama in frågan om bibliotek och hbtqia+. Organisationsteorins fokus på fasta värden och normer inom organisationer och queerteorins föreställning om värden och normer som icke stabila skapar ett intressant perspektiv utifrån vilket hbtqia+-arbete på folkbibliotek studeras. Teorierna tillämpas för att besvara forskningsfrågorna och även frågor såsom: kan bibliotekens starka organisationskultur innebära en svårighet att ta till sig av det normkritiska perspektiv som hbtqia+-inkluderande arbete kräver? Om hbtqia+-inkluderande arbete på bibliotek blir norm, hur kan den normen fortsätta att utmanas, omvärderas och behålla en flytande form? Om hbtqia+-arbete blir norm, vad blir då avvikande?

3.1. Organisationsteori

Organisationsteorin syftar till att karaktärisera, tolka och kritiskt granska organisationer, arbetsplatser och institutioner samt tillhandahålla redskap för att möta de problem de står inför (Alvehus & Jensen 2015). Ett centralt begrepp inom organisationsteorin är organisationskultur, som definieras i följande citat:

Organisationskultur är ett mönster av grundläggande antaganden – uppfunnet, upptäckt eller utvecklat av en viss grupp efterhand som den lär sig bemästra sina problem med extern anpassning och intern integration - som har fungerat tillräckligt bra för att bli betraktat som giltigt, och som därför lärs ut till nya medlemmar som det riktiga sättet att uppfatta, tänka och känna om dessa problem.

Schein i Jacobsen & Thorsvik 2014 s. 116

Bibliotek har i Sverige en lång historia av att utgöra en stabil och betrodd samhällsinstitution (Fichtelius et al. 2019). Som institution kan bibliotek enligt organisationsteorin betraktas som något beständigt och homogent, helt igenom präglad av likartade värderingar. Biblioteken har en stark organisationskultur, med gemensamma värderingar, etiska riktlinjer och informella regler för vilket sorts beteende som godtas. Organisationskulturen kan göra biblioteken motståndskraftiga mot förändringar men också innebära mindre flexibilitet (Jacobsen & Thorsvik 2014). Utifrån organisationsteorins förklaringsmodeller för organisationskultur analyseras skillnader vad gäller hbtqia+-inkluderande arbete mellan hbtqi-certifierade/hbtq-diplomerade biblioteksorganisationer och ej certifierade/diplomerade biblioteksorganisationer. Detta utifrån antagandet att hbtqia+-perspektivets integrering i bibliotekens organisationskultur kan utgöra ett mått på hur pass genomgripande och väl förankrat perspektivet är.

Den likriktning som långlivade institutioner såsom bibliotek ofta utvecklar benämns institutionell isomorfism och grundar sig i organisationers strävan mot legitimitet, erkännande och trovärdighet i samhället. Isomorfism inom organisationer uppkommer på tre huvudsakliga sätt; genom tvång, imitation eller normer (Eriksson-Zetterquist 2016). Inom varje organisatoriskt fält förekommer rationalitetsnormer, det vill säga uppfattningar om vad som anses vara rationellt inom organisationen. Dessa normer kan uppstå inom organisationer eller genom påtryckningar från omvärlden (Jacobsen och Thorsvik 2014). Genom begreppet isomorfism studeras huruvida hbtqi-certifiering och hbtqi-diplomering av bibliotek har genererat intresse för och/eller press på att arbeta hbtqi+-inkluderande även på icke certifierade/diplomerade bibliotek; huruvida hbtqi+-arbete har blivit en slags norm inom folkbibliotekssektorn.

Ett annat centralt begrepp inom organisationsteorin är legitimitet. För att vara legitima måste organisationers handlingar och aktiviteter överensstämma med det omgivande samhällets värdesystem. Om organisationer bryter mot samhällets värderingar och normer minskar deras legitimitet och de riskerar att förlora samhällets förtroende (Eriksson-Zetterquist 2016). De omgivande samhällets förväntningar på att ett visst värdesystem ska genomsyra organisationer benämns också som *den institutionella omvärlden*. Inom organisationsteorin delas den institutionella omvärlden in i tre pelare som organisationer måste beakta för att upprätthålla sin legitimitet. Den *regulativa pelaren* syftar på att organisationer måste följa lagar och bestämmelser för hur verksamheten ska drivas, för att få formellt godkännande. Den *normativa pelaren* syftar på att organisationer måste ta hänsyn till normer och värderingar i samhället för att erhålla moralisk acceptans. Slutligen syftar den *kognitiva pelaren* på att organisationer måste följa internaliserade uppfattningar om vad som anses vara rationell praxis inom branschen (Jacobsen och Thorsvik 2014). Med hjälp av legitimitetsbegreppet och dess tre pelare analyseras huruvida hbtqi+-inkluderande arbete har blivit ett sätt för folkbibliotek att uppnå och bibehålla legitimitet.

Organisationsteorin fokuserar också på förändringsprocesser inom organisationer och hur dessa sker. Hbtqi-certifiering, hbtqi-diplomering eller tillämpning av hbtqi+-inkluderande arbete över lag innebär förändringsprocesser för biblioteken, inte minst förändringar i organisationskulturen.

Förändringar i organisationer kan ske på olika sätt, där förändringen är mer eller mindre förankrad hos personalen, vilket kan påverka utfallet positivt eller negativt. Jacobsen och Thorsvik (2014) framhåller att förändringsprocessen kan grunda sig i samverkan och konsultation eller i order och tvång, och redogör för organisationsteorins fyra förändringsstrategier. Den första är *diktatorisk omformning*; en förändringsstrategi vars ideal kommer från militära operationer och bygger på tvång och att organisationsledningen tar alla beslut. Den andra är *karismatisk omformning*; en revolutionär förändringsstrategi där en

karismatisk auktoritär person skapar tillit till förändringen så att den kan genomföras utan motstånd. Den tredje är *tvungen utveckling*, där organisationsledningen i små steg tvingar fram en förändring. Förändringen kan vara omfattande men uppfattas som oansenlig då den sker i små steg under en längre tillväjningsperiod, och möter därför inte så mycket motstånd. Den sista förändringsstrategin är *deltagande utveckling*, som bygger på att alla i organisationen involveras i besluts- och förändringsarbetet. Denna typ av utveckling grundar sig på "[...]delegering av beslutsmakt och åtgärder för att göra strategiskt tänkande till en kontinuerlig process integrerad i den dagliga verksamheten" (Jacobsen och Thorsvik 2014 s. 373). Utifrån dessa förändringsstrategier analyseras integreringen av och personalens attityd gentemot hbtqia+-inkluderande verksamhet inom biblioteksorganisationerna.

Ett organisationsteoretiskt perspektiv möjliggör således analys av huruvida hbtqia+-inkluderande arbete på folkbibliotek genom isomorfa mekanismer har blivit en organisationskulturell norm och ett sätt för biblioteken att öka sin legitimitet.

3.2. Queerteori

Queerteori är ett samlingsbegrepp för olika kritiska aspekter av sexualitet och är sprungen ur poststrukturalism, lesbisk feministisk teori och gaystudier (Ambjörnsson 2016). Grundläggande för queerteorin är förståelsen för hur sexualitet "[...]organiseras, regleras och upplevs. Hur identiteter, handlingar, regler, normer och föreställningar vävs samman till det vi i en viss tid och på en viss plats kallar för sexualitet" (Ambjörnsson 2016 s. 34). Rosenberg (2011) framlägger att queerteorin institutionellt sett främst förknippats med homosexualitet, men att dess analytiska ramar utöver sexualitet även rymmer frågor om könsidentitet och könsuttryck.

Centrala begrepp inom queerteorin är normalitet och avvikelse; hur normalitet upprätthålls och vilken funktion avvikelser har i detta upprätthållande, samt heteronormativitet, genealogi och performativitet. Ett exempel på vilken funktion avvikelser har är begreppet heterosexualitet, som myntades först då begreppet homosexualitet kom till. Då heterosexualitet ansågs vara (och fortfarande anses vara) normen fanns inget behov av att definiera den förrän dess avvikande "motsats" homosexualitet definierats, och heterosexualitet definierades som ett avståndstagande från homosexualiteten (Rosenberg 2011).

Heteronormativitet är benämningen på den norm och maktordning som säger att det finns två skarpt åtskilda kön som kompletterar och åtrår varandra. Heteronormativiteten bygger på två principer; dels att avvikelser utesluts ur normen och att en dikotomi därmed skapas, dels att avvikelser ska assimileras in i normen. Genom dikotomiseringen skapas en hierarki där den normerande gruppen privilegieras på bekostnad av den avvikande gruppen. Det är också den

normerande gruppen som sätter spelreglerna för båda grupperna; spelregler som de kan hävda är universella och allmänmänskliga. Den normerande gruppen kan blunda för olikheterna då spelreglerna är till deras fördel, men den avvikande gruppen får svårt att följa reglerna då de inte är anpassade utefter deras villkor. Den normerade gruppen kan därav upprätthålla sin dominans och maktförhållandet kvarstår (Rosenberg 2011). Queerteorins tankemodell om dikotomin mellan norm och avvikelse och om att avvikelsen ska assimileras i normen används för att analysera frågan om neutralitet kontra hbtqia+-inkluderande arbete samt frågan om vad avvikelsen kommer att bestå i om hbtqia+-inkluderande arbete blir norm.

Med utgångspunkt i Judith Butlers definitioner innebär genealogi härledandet av hur kön, genus och sexualitet konstrueras; att dessa kategorier inte kan härledas till ursprungliga och "naturliga" skillnader mellan kvinnor och män eller till en ursprunglig och "äkte" sexualitet. Performativitet är teorin om att kön och sexualitet är sociala, kulturella och icke-stabila konstruktioner skapade genom människans språkliga och kroppsliga uttryck; att vi *gör* kön och genus snarare än är (Butler 2007). Begreppet performativitet tillämpas i uppsatsen för att diskutera frågan om hur det hbtqia+-inkluderande arbete som potentiellt sett kan bli norm inom biblioteksverksamhet kan behålla en normkritisk utgångspunkt där kön och sexualitet betraktas som föränderligt.

Hbtqia+-inkluderande arbete handlar om att utmana rådande normer kring genus och sexualitet. Med utgångspunkt i ett queerteoretiskt perspektiv analyseras de värden och normer om kön och sexualitet som förekommer på folkbibliotek.

4. Metod

4.1. Översikt och urval

Det empiriska materialet till studien har samlats in med hjälp av en webbaserad enkätundersökning. Enkäten har utformats på ett sådant sätt att den genom flervalsfrågor har genererat kvantitativa data och genom fritextfrågor kvalitativa data. Kombination av dessa två datatyper har resulterat i en mixad metod som har möjliggjort en helhetssyn utan att gå miste om viktiga detaljer.

Tillämpningen av enkätundersökning motiveras av föresatsen att metoden kan ge en inblick i folkbibliotekens arbete med och inställning till hbtqia+-inkluderande arbete samt vilka förutsättningar som ligger till grund för arbetet. En fördel med enkätundersökningar, som har gagnat denna studie, är enligt Ejlertsson (2020) det faktum att de kan samla in data från stora geografiska områden. Enkätundersökningen har gett möjlighet till att få in tillräckligt många svar från folkbibliotek över hela landet för att svaren ska kunna vara statistiskt representativa för Sveriges folkbibliotek.

De bibliotek som har valts ut för studien är huvudbiblioteken i Sveriges 290 kommuner, vilket innebär ett folkbibliotek för varje kommun. Huvudbiblioteken representerar således biblioteksorganisationerna i respektive kommun (en biblioteksorganisation innefattar alla de folkbibliotek som finns i en kommun, det vill säga huvudbiblioteket, biblioteksfilialer, stadsdelsbibliotek samt eventuell biblioteksbus). Respondenterna utgörs av en bibliotekarie på respektive huvudbibliotek. Enkäten har besvarats av 203 respondenter, vilket innebär en svarsfrekvens på 70 %.

Andra alternativa metoder för studien hade kunnat vara intervjuer som besvaras av bibliotekspersonal, med frågor kring hur hbtqi-certifierade respektive icke certifierade bibliotek arbetar med hbtqia+-frågor samt frågor om de förutsättningar som ligger till grund för arbetet. Intervjuer hade kunnat ge en än mer detaljerad bild och djupare förståelse för hbtqia+-arbete på folkbibliotek och även ge svar på hur individuella bibliotekarier ser på detta arbete. Dock hade intervjuer på grund av dess tidsomfattande karaktär inte möjliggjort ett lika omfattande material såsom enkäterna har genererat. Dessutom kan det antas att en anonymt besvarad webbenkät kan generera mer sanningsenliga svar än vad intervjuer gör. Intervjuer hade resulterat i ett material som kunnat utgöra underlag för en fallstudie inkluderande några få bibliotek, vilket kunnat ge en tydligare bild av hur just de studerade biblioteken arbetar. Sådana fallstudier om enskilda biblioteks arbete med hbtqia+-frågor har redan gjorts (se exempelvis Pavlov & Westeman 2013, Taller 2019 och Larsson 2021). Med denna studie, där empirin samlas in genom en enkätundersökning, är avsikten att generera data som kan säga något om hur majoriteten av svenska folkbibliotek arbetar med hbtqia+-frågor. Studien avser dessutom

att fylla en lucka i forskningen som kan belysa hur arbete med hbtqia+-frågor på bibliotek skiljer sig beroende på om biblioteken är hbtqi-certifierade/hbtq-diplomerade eller ej samt vilka förutsättningar som krävs för hbtqia+-arbete.

4.2. Enkätundersökning

Enkäten kan sägas vara en så kallad totalundersökning, då den har skickats ut till huvudbibliotek i Sveriges alla 290 kommuner. Inget urval av folkbibliotek har gjorts på förhand, däremot har ett slumpmässigt urval uppkommit ur det faktum att endast 70 % av huvudbiblioteken har besvarat enkäten (Trost & Hultåker 2016). Enkäten har konstruerats i Lunds universitets enkätverktyg för webbaserade undersökningar, Sunet Survey.

Intentionen är att enkäten i högsta möjliga mån ska vara standardiserad; den såg likadan ut för alla respondenter och skickades ut till alla vid samma tidpunkt (med några dagars intervall). Däremot är det en omöjlighet att kontrollera svarssituationerna; hur och när respondenterna har besvarat enkäten. Tolkningen av frågorna överlämnades till respondenterna, vilka kunde tolka frågorna och besvara dem helt utefter egna tolkningar. Vad gäller de öppna fritextfrågorna har detta delvis lett till olika svar på samma fråga, vilket har bidragit till en lägre grad av standardisering. Risken för olika tolkningar är dock ofrånkomlig i enkätfrågor där syftet är att generera kvalitativa data (Trost & Hultåker).

Enkäten omfattar sammanlagt 17 frågor (se bilaga 1). Tre av de 17 frågorna är ostrukturerade, då de saknar svarsalternativ och i stället besvaras i en fritextruta. Enkäten har dock en hög grad av struktur ur den aspekt att frågorna endast rör ämnet hbtqia+-arbete på folkbibliotek samt frågor om förutsättningarna för detta arbete. Enkäten inleds med frågor rörande geografisk placering i Sverige, kommunstorlek, antal bibliotek i biblioteksorganisationen samt politiskt styre i kommunen. Därefter följer frågor om hbtqi-certifiering/hbtq-diplomering, personalens utbildning inom hbtqia+-frågor, förekomst av strategier och verksamhetsområden relaterade till hbtqia+-inkluderande arbete, styrdokument kopplade till hbtqia+-arbete, graden av stöd från kommunpolitikens håll vad gäller hbtqia+-arbete samt konflikter kopplade till hbtqia+-arbete. Enkäten avslutas med en fritextruta där övriga kommentarer, tankar och frågor kan lämnas.

Av de 14 strukturerade enkätfrågor som består av förutbestämda svarsalternativ omfattar 11 av dem även ett alternativt fritextsvar i form av ett fält för kommentarer eller ett fält där respondenterna kan ange svar som inte kan inordnas i något av de givna svarsalternativen ("Om annat, specificera"). De tre första enkätfrågorna, som behandlar kommunernas geografiska läge, antal bibliotek per kommun samt kommunernas befolkningens mängd, omfattar inget fritextalternativ.

Enkätens frågor gällande folkbibliotekens hbtqia+-inkluderande arbete bygger delvis på Svensk biblioteksförerings taxonomi för arbete med hbtqia+-frågor på bibliotek, som har utformats av expertnätverket för hbtq-frågor. Taxonomin är avsedd att fungera som hjälpmedel vid hbtqia+-arbete på bibliotek och är uppdelad i sju steg (Svensk biblioteksförning 2018) (se figur 1). I enkäten har taxonomin använts för att kunna mäta omfattningen av hbtqia+-inkluderande arbete på biblioteken. Ju fler steg som uppnåtts desto större har omfattningen av hbtqia+-arbete ansetts vara.

Figur 1. Svensk biblioteksförerings taxonomi för hbtqia+-arbete på bibliotek.

Källa: Svensk biblioteksförning 2018

De två enkätfrågor som rör förekomsten av hbtqia+-relaterade ord i biblioteksorganisationernas biblioteksplaner bygger på antagandet att biblioteksplanen är det dokument som inom biblioteksorganisationen och utåt mot allmänheten konkretiserar bibliotekens värdegrunder, arbetssätt och mål. Således bör förekomsten av uttryck i biblioteksplanerna som rör hbtqia+-arbete indikera i vilken utsträckning biblioteksorganisationerna prioriterar hbtqia+-arbete.

För att kunna jämföra skillnaden i förekomst och omfattning av hbtqia+-inkluderande arbete mellan hbtqi-certifierade, hbtq-diplomerade och ej certifierade/diplomerade biblioteksorganisationer vägs resultatet från de frågor som bygger på taxonomin samman.

Vad gäller frågan om hbtqia+-inkluderande arbete i relation till ekonomi handlar ingen enkätfråga direkt om biblioteksorganisationernas ekonomiska förutsättningar. För att kunna analysera vilken roll ekonomi spelar för förutsättningarna att arbeta hbtqia+-inkluderande används istället resultaten från frågan om kommunstorlek, frågan om huruvida

biblioteksorganisationerna är certifierade, diplomerade eller ej certifierade/diplomerade och frågan om orsaker till att biblioteksorganisationer valt att inte certifieras eller diplomerats. Kommunstorlek och ekonomi antas korrelera på det sätt att mindre kommuner har mindre resurser i form av ekonomi, tid och personal, medan större kommuner har mer resurser. Genom att studera sambandet mellan kommunstorlek och certifiering och diplomerings kan betydelsen av ekonomiska förutsättningar för möjligheten att certifieras/diplomerats analyseras. Likaså kan sammanförandet av de två parametrarna kommunstorlek och orsak till att inte certifieras/diplomerats ge svar på frågan om vilken roll de ekonomiska förutsättningarna har för hbtqia+-inkluderande arbete analyseras.

Frågan om hur politiskt stöd hänger samman med förekomst och omfattning av hbtqia+-inkluderande arbete är komplex. Då det var val 2022 har flera kommuner nyligen haft maktskifte. När enkäten skickades ut hade det endast hunnit gå cirka fem månader sedan valet, varför politiken i många fall inte hunnit påverka arbetet på biblioteken. Det är således svårt att göra kopplingar mellan politiskt styre och hbtqia+-inkluderande arbete. Därav har fokus i stället lagts på upplevelsen av politiskt stöd. Även om utgångspunkten inte är partiernas faktiska stöd för hbtqia+-inkluderande arbete, utan de svarande bibliotekariernas upplevelse av det, antas deras uppfattning ändå säga någonting om det reella politiska stödet.

För att undvika att enkäten av respondenterna uppfattades som en kritisk granskning av deras arbete med hbtqia+-frågor försäkrades respondenterna i enkätens inledande text om att avsikten inte var att värdera biblioteksorganisationernas hbtqia+-arbete, utan att få en bild av hur de arbetar och att hitta mönster kopplat till kommunstorlek, ekonomi och politiskt stöd. I inledningstexten förmedlas även en medvetenhet kring att arbete med hbtqia+-frågor på bibliotek kräver både ekonomiska och tidsmässiga resurser samt stöd från politiskt håll i kommunerna. Att folkbibliotek inte aktivt arbetar med att inkludera hbtqia+-perspektivet har inte nödvändigtvis att göra med ointresse eller motstånd från personalens sida. Det kan mycket väl bero på bristande ledning, ekonomiska resurser och tid. Av Trost och Hultåker (2016) framgår att en positiv relation mellan enkätmakare och respondenter är av yttersta vikt för att få in svar. Det krävs inte bara god ton i missivbrevet, utan också att skapa förtroende hos respondenterna.

4.2.1. Databearbetning

Det empiriska material som enkätundersökningen genererat har bearbetats på olika sätt beroende på om det är fritextsvar eller fasta svarsalternativ. Data från de fasta svarsalternativen har exporterats till Excel och där sammanställts i tabeller och diagram. I tabeller och diagram som visar svar på flervalsfrågor uppgår procentsatsen till över 100%. De fritextsvar som

genererats från frågor som antingen är renodlade fritextfrågor eller har ett fritextsvarsalternativ i form av ”om annat, specificera” har tematiserats för att kunna presenteras på ett överskådligt sätt. Tematiseringen har skett enligt Alvehus (2013) modell om att sortera, reducera och argumentera. Således har liknande fritextsvar sammanförts och reducerats till ett antal teman som representerar alla svar. Temana har utarbetats allteftersom fritextsvaren har analyserats och presenteras i avsnittet resultat och analys, tillsammans med diagram över fasta svarsalternativ.

För att visa på samband mellan olika variabler har data från olika frågor sammanförts i diagram som presenteras i slutet av resultat och analys-avsnittet. I diskussions-avsnittet tolkas fritextsvarens teman och de tabeller och diagram som skapats utifrån de fasta svarsalternativen och kopplas till forskningsfrågorna.

4.2.2. Bortfallsanalys

Enligt Trost och Hultåker (2016) är det vid enkätundersökningar av vikt att göra en bortfallsanalys för att ge en transparent bild av orsaker till att vissa respondenter har valt att besvara enkäten och andra inte. I bortfallsanalysen jämförs det erhållna materialet med det ursprungliga urvalet (Trost och Hultåker 2016). I detta fall innebär det att jämföra de 203 svarande respondenterna med de 290 respondenter som enkäten skickades ut till.

En avgörande aspekt i bortfallsanalysen är huruvida fördelningen av hbtqia+-certifierade, hbtq-diplomerade och ej certifierade eller diplomerade bibliotek bland de svarande respondenterna motsvarar fördelningen bland de 290 tillfrågade respondenterna. Det kan antas att biblioteksorganisationer som i hög utsträckning redan arbetar med hbtqia+-frågor är mer benägna att vilja bidra till en enkät som handlar om just detta arbete. Benägenheten kan antas bero på att dessa biblioteksorganisationer anser att hbtqia+-arbete är viktigt samt att de är måna om att visa upp sitt hbtqia+-arbete. Av motsatt anledning kan det antas att ej certifierade/diplomerade biblioteksorganisationer i lägre utsträckning har besvarat enkäten. För att ta reda på hur fördelningen ser ut bland de svarande respondenterna har fördelningen jämförts med fördelningen bland de 290 tillfrågade respondenterna.

I dagsläget är 28 folkbiblioteksorganisationer certifierade eller diplomerade, vilket motsvarar ca 15 % av Sveriges 290 biblioteksorganisationer (RFSL 2020, Region Västerbotten 2020). Om de respondenter vars bibliotek genomgår process för certifiering räknas med i antalet respondenter vars bibliotek är certifierade eller diplomerade motsvarar det 14 % av de 203 svarande respondenterna. Således stämmer fördelningen av certifierade/diplomerade biblioteksorganisationer bland de svarande respondenterna väl med fördelningen bland de 290 tillfrågade respondenterna. Således tycks enkätsvaren väl representera antalet certifierade och diplomerade respektive ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer. Däremot

finns det en risk att biblioteksorganisationer som inte är certifierade eller diplomerade men ändå anser sig arbeta med hbtqia+-inkludering har svarat i större utsträckning än biblioteksorganisationer som inte anser sig arbeta med hbtqia+-inkludering. Då det inte finns någon statistik över hur många bibliotek som i dagsläget arbetar med hbtqia+-inkludering att utgå ifrån går detta inte att utröna.

En annan aspekt att diskutera i bortfallsanalysen är orsakerna till bortfallet, det vill säga orsakerna till att 25 % av de tillfrågade respondenterna inte besvarade enkäten. En orsak till bortfallet är givetvis tidsbrist; att tillfrågade respondenter inte haft möjlighet att bevara enkäten med hänvisning till brist på tid. En annan orsak kan vara ointresse. Ytterligare en orsak har dock visat sig vara att vissa respondenter inte har kunnat öppna länken, troligtvis på grund av att bibliotekens e-mailprogram inte tillåter navigering till okända länkar. I vissa fall kunde detta lösas genom att länken i stället skickades till bibliotekariens egen jobbmejl-adress, men i andra fall fungerade inte heller det och dessa respondenter kunde därav inte besvara enkäten.

Det tycks vara så att det i enstaka fall har varit fler bibliotekarier från samma biblioteksorganisation som besvarat enkäten. Detta är exempelvis fallet med Region Gotland, som består av endast en kommun (och därav en biblioteksorganisation) men har besvarats av två respondenter, och Region Östergötland som består av 13 kommuner men har besvarats av 16 respondenter. Då enkäten besvarats anonymt går det inte att se vilka biblioteksorganisationer som har besvarat enkäten mer än en gång och därmed inte heller att bortse från övertaliga svar. I svarsmaterialet förekommer också en del felaktiga svar, vilka kommer att redogöras för i anslutning till att svaren redovisas i resultat och analys-avsnittet. Bedömningen är att ”dubbelsvaren” och de felaktiga svaren är marginella och därför inte påverkar resultatet i någon hög utsträckning. För att trots det ta felen i beaktande ska de kvantitativa resultaten betraktas som approximativa.

4.3. Transparens, validitet och förförståelse

Med avsikt att nå en så transparent metodbeskrivning som möjligt presenteras i detta metod-avsnitt de analysmetoder som har utarbetats för att analysera enkätsvaren. I valet av enkätundersökning som metod har hänsyn tagits till vikten av att studien är valid, det vill säga att metoderna mäter just det de är ämnade att mäta. Förutom val av rätt metod är validiteten även beroende av att enkätfrågorna formulerats på ett sådant sätt att de inte missuppfattas av respondenterna, så att enkäten mäter något annat än vad den är tänkt att mäta (Bergström & Boréus 2018, Trost & Hultåker 2016). Som redogörs för längre fram har vissa enkätfrågor varit formulerade på ett sådant sätt att de har kunnat tolkas olika beroende på vilket perspektiv respondenten har. Vissa svar vittnar även om oklarhet kring vad som efterfrågas.

De frågor som rör förutsättningar för hbtqia+-arbete, såsom politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete, kommunstorlek och resurser i form av ekonomi, tid och personal är ämnade att besvara frågeställningen om vilka mönster som går att utläsa i bibliotekens hbtqia+-arbete kopplat till nämnda parametrar. Förutsatt att enkätfrågorna har hög grad av standardisering, vilket medför hög grad av validitet, bör valet av enkätundersökning som metod vara valid, det vill säga mäta just det den är ämnad att mäta.

En viktig aspekt att vara transparent med inom ramen för en forskningsstudie är författarens egen förförståelse. I fallet med denna studie finns en relativt omfattande förförståelse av både biblioteksverksamhet och av hbtqia+-frågor. Föresatsen är att genom en transparent metodbeskrivning undvika tolkningar av materialet som har med förförståelsen att göra. Det faktum att enkätfrågorna, som ligger till grund för bedömningen av förekomst och omfattning av hbtqia+-inkluderande arbete i biblioteksorganisationerna, har utformats utefter Svensk biblioteksförnings taxonomi för hbtqia+-arbete bidrar till att säkerställa objektiviteten. Dock finns en medvetenhet om att förförståelsen kan ha inverkat på tolkningen av den tidigare forskning och litteratur som används i diskussionen.

Vad gäller förförståelse kopplat till enkätundersökningen är det av vikt att inte ta för givet att respondenterna har kunskap om hbtqia+-begreppet, hbtqi-certifiering/hbtq-diplomering och om vad hbtqia+-arbete på bibliotek kan innebära och hur det implementeras i de olika delarna av verksamheten. Därför innehåller missivbrevet information om dessa begrepp och företeelser. Emellertid kan respondenternas förförståelse vara av intresse att mäta. I fallet med denna studie är det relevant att få inblick i respondenternas kunskap om hbtqia+-frågor då det säger mycket om huruvida personalen har utbildning inom hbtqia+-frågor och vet vad det innebär att arbeta med dem på bibliotek. Vissa enkätsvar visar att respondenter antingen har förbiset missivbrevets förklaringar av hbtqia+-begreppet, hbtqi-certifiering och hbtq-diplomering eller inte uppfattat dess innehåll. Detta kan vara en indikation på att missivbrevet är otydligt formulerat.

4.4. Reliabilitet, validitet och etiska aspekter

Trost och Hultåker (2016) framhåller att det vid enkätundersökningar snarare bör talas om trovärdighet än om validitet och reliabilitet. För att säkra någon form av reliabilitet är det dock av vikt att återigen se till enkätfrågornas grad av standardisering. Språket bör vara fritt från negationer och komplicerade ord och fraser för att undvika missförstånd som kan leda till att samma fråga får vitt skilda svar från olika respondenter. Den vetenskapliga kumulativiteten bli låg; det blir svårt att göra om studien och uppnå samma resultat om frågorna är så pass otydliga att de inte genererar samma svar (Trost och Hultåker 2016). I avsikt att säkra standardisering,

reliabilitet, validitet och trovärdighet i största allmänhet har personer inom Svensk biblioteksförnings expertnätverk för bibliotekens arbete med hbtq+ granskat enkätfrågorna och gett värdefull respons.

Beträffande etiska aspekter av enkätundersökningen menar Trost och Hultåker (2016) att det är av yttersta vikt att respondenternas medverkan är frivillig och att påminnelser som skickas ut inte uppfattas som påtryckningar. Enkätmakaren bör även betänka hur känsliga frågor formuleras. I denna studie har intentionen varit att formulera enkätfrågorna på ett sådant sätt att det inte framstår som kritik eller väcker skuld hos respondenterna i de fall deras bibliotek inte, eller i liten utsträckning, arbetar hbtqia+-inkluderande. Ytterligare ett perspektiv att ta i beaktande när det kommer till webbenkäter är konfidentialitet, då data som skickas via nätet, till skillnad från fysiska brev som skyddas starkt i lagstiftningen, förhållandevis lätt kan avlyssnas av obehöriga aktörer. Därav är det viktigt att respondenterna i högsta möjliga mån förblir anonyma så att enskilda individers uppgifter inte kan identifieras. Visserligen rör det sig i fallet med denna studie inte om särskilt konfidentiell information, men av hänsyn till respondenternas anonymitet bör frågan tas i beaktande (Trost & Hultåker 2016). Respondenterna var redan i materialinsamlandet anonyma, då de inte ombads ange kommun utan endast region. Därav kan svaren inte kopplas till specifika biblioteksorganisationer. I vissa fall har biblioteksorganisationerna kommit upp i fritextsvar, men de har anonymiserats i de fall svaren har citerats i uppsatsen.

I fallet med denna studie, där gruppen hbtqia+-personer förekommer, skulle ett etiskt hänsynstagande kunna vara att använda gruppens egna termer och inte använda termer som personer utanför gruppen har myntat. Ett exempel på detta är själva ordet queer, som först kom att användas som en nedsättande benämning för homosexuella, men som senare ”återtogs” som självbeteckning av homosexuella aktivister. Eftersom ordet idag används som självbeteckning av personer inom det queera communityt är det adekvat att använda i studien (Rosenberg 2011).

5. Resultat och analys

I följande avsnitt presenteras och analyseras resultatet av enkätundersökningen. Svar från enkätfrågor med fasta svarsalternativ presenteras i diagram och fritextsvar i textform. Avsnittet inleds med en presentation av resultatet från enkätfrågorna, vilka har tematiserats under ett antal rubriker, och avslutas med en presentation av samband mellan olika faktorer som utgör underlag för att besvara studiens forskningsfrågor.

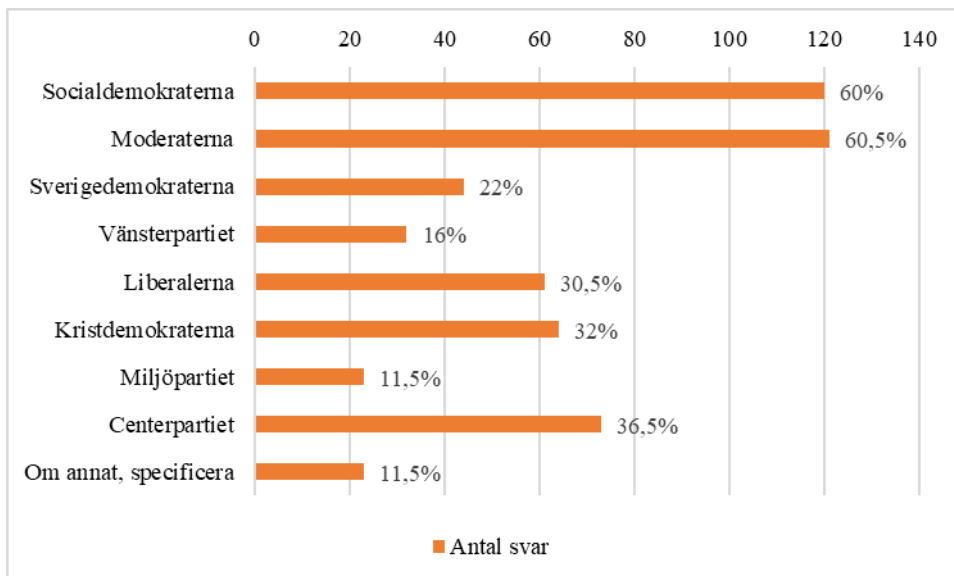
5.1. Geografisk placering, antal bibliotek och invånarantal

Sammanlagt har 203 biblioteksorganisationer besvarat enkäten och enkätsvaren tycks vara representativt utspridda över Sverige (se tabell 1, bilaga 1). Majoriteten av biblioteksorganisationerna har noll till fyra bibliotek, innefattande huvudbibliotek, stadsdelsbibliotek, filialer och bokbussar (se tabell 2, bilaga 1).

Vad gäller invånarantal är 23,1 % av biblioteksorganisationernas respektive kommuner mindre kommuner med 1–10000 invånare, 25,6 % av dem mellanstora kommuner med 10001–200000 invånare, 4,7 % av dem större kommuner med 200001–200000 invånare och 3,5 % av dem stora kommuner med 200001–2000040 (se tabell 3, bilaga 1). Andelen stora kommuner stämmer inte överens med den andel kommuner i Sverige som har ett invånarantal på över 200000 invånare (det är endast Malmö, Göteborg och Stockholm som har detta invånarantal, det vill säga cirka 1 % av Sveriges 290 kommuner). Detta betyder att sammanlagt 10 respondenter från de tre storstäderna besvarat enkäten. Då det i jämförelse med de andra invånarantal-kategorierna är så pass få kommuner i denna kategori blir de diagram där invånarantal används som variabel således missvisande. Detta faktum kommer att uppmärksammas i anslutning till dessa diagram.

5.2. Politiskt styre

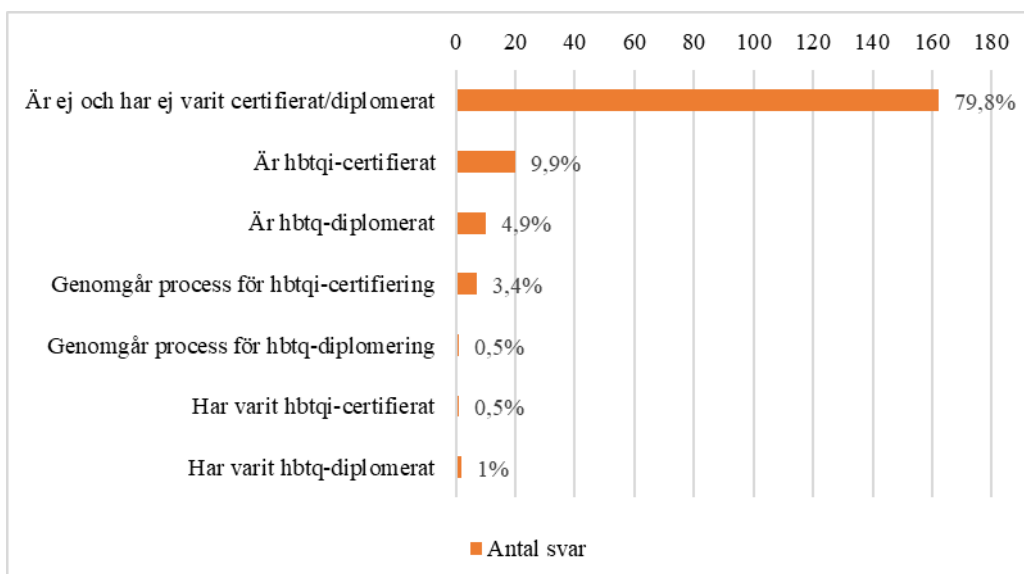
Figur 2 visar att majoriteten av biblioteksorganisationernas respektive kommuner enbart eller delvis styrs av Moderaterna och Socialdemokraterna. Detta innebär att majoriteten av biblioteksorganisationerna verkar inom en antingen liberalkonservativ eller socialdemokratisk politisk kontext (för beskrivning av de svenska riksdagspartiernas ideologiska positioner se Vinderos 2023). Figuren visar även att 22 % av biblioteksorganisationernas respektive kommuner styrs enbart eller delvis av Sverigedemokraterna. Utöver riksdagspartierna visar enkätfrågans fritextsvar att lokala partier styr i 11,5 % av kommunerna.

Figur 2. Politiskt styre i de svarande biblioteksorganisationernas respektive kommuner

5.3. Antal hbtqi-certifierade och hbtqi-diplomerade biblioteksorganisationer respektive ej certifierade/ diplomerade biblioteksorganisationer

Figur 3 visar att 79,8 % av biblioteksorganisationerna inte är hbtqi-certifierade eller hbtqi-diplomerade, att 9,9 % av dem är hbtqi-certifierade samt att 4,9 % av dem är hbtqi-diplomerade.

Figur 3. Antal hbtqi-certifierade och hbtqi-diplomerade biblioteksorganisationer respektive ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer

Dock har tre responderande biblioteksorganisationer i Region Västerbotten (där alla biblioteksorganisationer är hbtq-diplomerade via regionen) felaktigt svarat att de är hbtqi-certifierade. Därav stämmer inte de antal hbtq-diplomerade bibliotek som tabellen visar. Det faktum att flera av de responderande biblioteksorganisationerna har besvarat enkäten mer än en gång gör att även antalet hbtqi-certifierade biblioteksorganisationer och ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer är felaktigt.

Att respondenterna har angett felaktiga svar på just denna fråga kan bero på att de två mycket likartade begreppen hbtqi-certifiering och hbtq-diplomering skapar förvirring hos bibliotekarierna. Dock säger det faktum att bibliotekarier i vissa responderande biblioteksorganisationer har förväxlat begreppen möjligen något om deras kunskap om vad hbtqi-certifiering respektive hbtq-diplomering innebär. Det kan antas att en sådan förväxling inte skett om begreppen varit mer förankrade hos bibliotekarierna.

Vad gäller fritextsvaren handlar det flesta kommentarer om att biblioteksorganisationer undersöker möjligheterna till att bli hbtqi-certifierade eller har sökt pengar för att kunna bli det, samt att de inte är hbtqi-certifierade av den anledning att certifiering innebär en för stor kostnad för organisationen; *"Det är för dyrt för vår lilla kommun"*. Vidare förekommer kommentarer om att biblioteksorganisationer är i process att omcertifieras, att respondenter har en önskan om att bli certifierade samt att certifiering har kommit på tal men att det har runnit ut i sanden. Kommentarer visar också att det finns en viss okunskap kring vad hbtqi-certifiering och hbtq-diplomering innebär samt oklarhet kring huruvida den egna biblioteksorganisationen är certifierad eller diplomerad. Slutligen förekommer kommentarer om att det finns bibliotekarier i biblioteksorganisationerna som driver frågan om certifiering, men att fler bibliotekarier i organisationen måste engagera sig i frågan för att det ska kunna realiseras samt att det i ett par av organisationerna finns ett motstånd mot certifiering hos personal eller hos kommunpolitiken, vilket försvårar certifiering. Följande fritextsvar vittnar om flera av dessa aspekter:

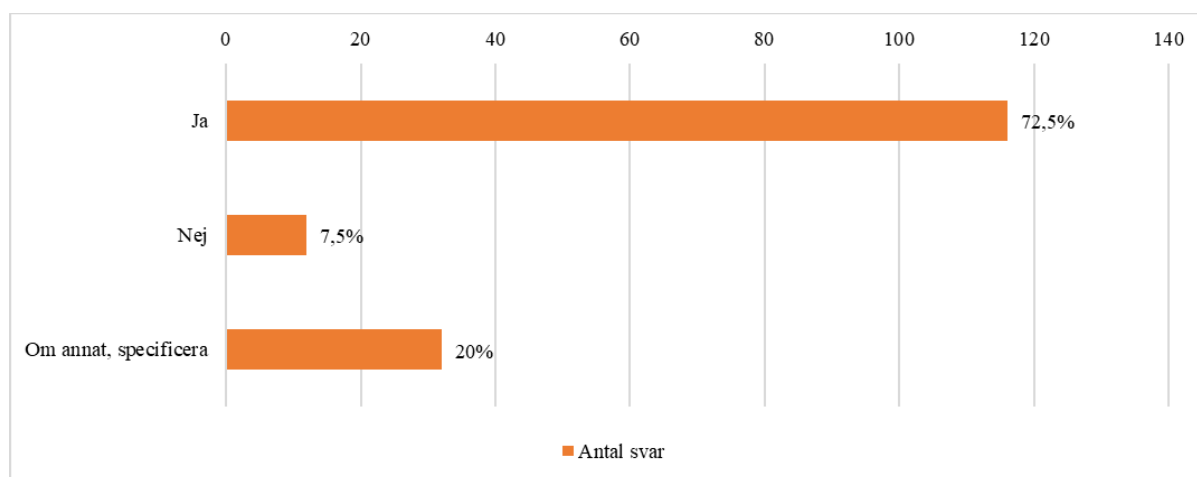
Som HBTQI+ person har jag börjat ett arbete mot certifiering, men tyvärr inte kommit speciellt långt. Då RFSL inte längre erbjuder utbildning för enskilda personer (ex. ambassadör eller konsult) utan istället hela arbetsplatsen eller inget så har min chef valt att inte bli certifierad i dagsläget. Det är en liten kommun och det är en dyr utbildning så i dagsläget kämpar jag själv mot en kommun som är något homofobisk, mycket beroende på okunskap. Hade möjligheten funnits att utbilda en person på arbetsplatsen hade det gett mig en bättre möjlighet att föra talan vidare, då folk lyssnar bättre på personer med utbildning än som enbart "privatperson".

5.4. Ej hbtqi-certifierade eller hbtqi-diplomerade biblioteksorganisationer

I följande avsnitt presenteras och analyseras svar på frågor riktade till biblioteksorganisationer som inte genomgått hbtqi-certifiering eller hbtqi-diplomering

5.4.1. Hbtqi+-inkluderande arbete i ej hbtqi-certifierade eller hbtqi-diplomerade biblioteksorganisationer

Figur 4 visar att majoriteten av de ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationerna anser sig arbeta hbtqi+-inkluderande.

Figur 4. Antal ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer som arbetar hbtqi+-inkluderande respektive inte arbetar hbtqi+-inkluderande

Vad gäller fritextsvaren handlar majoriteten om att biblioteksorganisationerna anser sig delvis arbeta med hbtqi+-inkludering vad gäller skyltning, program och inköp;

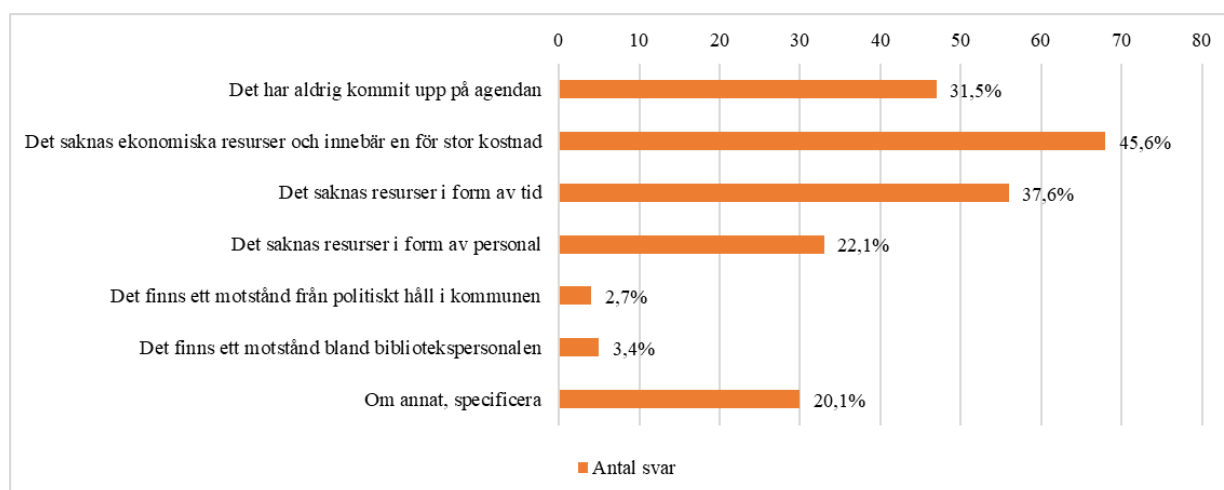
[D]et är ibland program som uttalat inom personalen är på hbtqi+ teman. Jag försöker även hålla det levande i att tex. tillgå regler för att kunna ge en transperson rätt kön även om hen inte varit myndig och kunnat ändra juridiskt. Dock borde arbetet genomsyras mer av ett sånt tänk.

Flera av svaren handlar om att de responderande bibliotekarierna uttrycker att deras biblioteksorganisationer borde arbeta mer med hbtqi+-inkludering. Vidare uttrycker några respondenter att deras biblioteksorganisationer arbetar med likabehandling av alla besökare och inte arbetar specifikt med hbtqi+-inkludering. Några svar handlar om att biblioteksorganisationerna anser sig göra sitt bästa, men att de som små kommuner har svårt att

få tid och andra resurser att räkna till för hbtqia+-inkluderande arbete samt att hbtqia+-arbetet är beroende av personligt engagemang från bibliotekarier vilket gör att de få engagerade bibliotekarierna får dra ett tungt lass. Ytterligare ett svar rör ovisshet kring huruvida biblioteksorganisationen arbetar hbtqia+-inkluderande.

5.4.2. Orsaker till att biblioteksorganisationer valt att inte bli certifierade eller diplomerade

Figur 5 visar att majoriteten av de svarande biblioteksorganisationerna har angett avsaknad av ekonomiska resurser som orsak till att de valt att inte genomgå hbtqi-certifiering eller hbtq-diplomering. Ett stort antal av biblioteksorganisationerna anger även som orsak att det saknas resurser i form av tid och personal samt att certifiering eller diplomering inte har kommit upp på agendan. Några biblioteksorganisationer anger motstånd från politiskt håll i kommunen samt motstånd inom bibliotekspersonalen som orsaker.

Figur 5. Orsaker till att biblioteksorganisationer valt att inte bli certifierade eller diplomerade

Vad gäller fritextsvaren handlar majoriteten om att de svarande biblioteksorganisationerna anser att det går att arbeta hbtqia+-inkluderande utan att vara hbtqi-certifierad eller hbtq-diplomerad:

Rekommendationer från HBTQ-föreläsningar säger att det är en onödig kostnad. Det finns andra sätt att inkludera HBTQ-perspektiv i arbetet som ger mer.

Vi håller på och undersöker möjligheterna att bli certifierade/diplomerade. Men vi har fått tips från flera redan certifierade bibliotek att certifieringen inte alltid är värd kostnaden, att det går att genomföra ett bra arbete ändå.

Några av svaren handlar om att hbtqi-certifiering innebär en för stor kostnad i förhållande till vad det ger organisationen, respektive att respondenterna är osäkra på orsaken till att deras biblioteksorganisationer inte är certifierade eller diplomerade. Ytterligare svar rör det faktum att respondenterna inte har märkt av eventuellt politiskt motstånd av den anledning att deras biblioteksorganisationer inte arbetar särskilt öppet med hbtqia+-inkludering, vilket innebär att deras hbtqia+-arbete inte har nått politikerna. Enstaka respondenter uppger att orsaken till att de valt att inte bli certifierade eller diplomerade är att de arbetar med likabehandling av alla och inte specifikt med hbtqia+-inkludering, att bara vissa bibliotek inom kommunen har fått bli hbtqi-certifierade samt att tjänstemän motsade sig en planerad hbtqi-certifiering av den anledning att de anser att RFSL är en lobbyorganisation.

5.4.3. Inspiration till hbtqia+-inkluderande arbete

Av figur 6 framgår att drygt hälften av de ej hbtqi-certifierade eller hbtq-diplomerade biblioteksorganisationerna som besvarat frågan i sitt hbtqia+-inkluderande arbete har tagit inspiration och lärdom av egen personal med kunskap om och intresse för hbtqia+-frågor. I några av fritextsvaren inom detta tema uppges att mycket av hbtqia+-arbetet inom biblioteksorganisationerna vilar på bibliotekarier som själva är hbtqia+-personer eller brinner för hbtqia+-frågor.

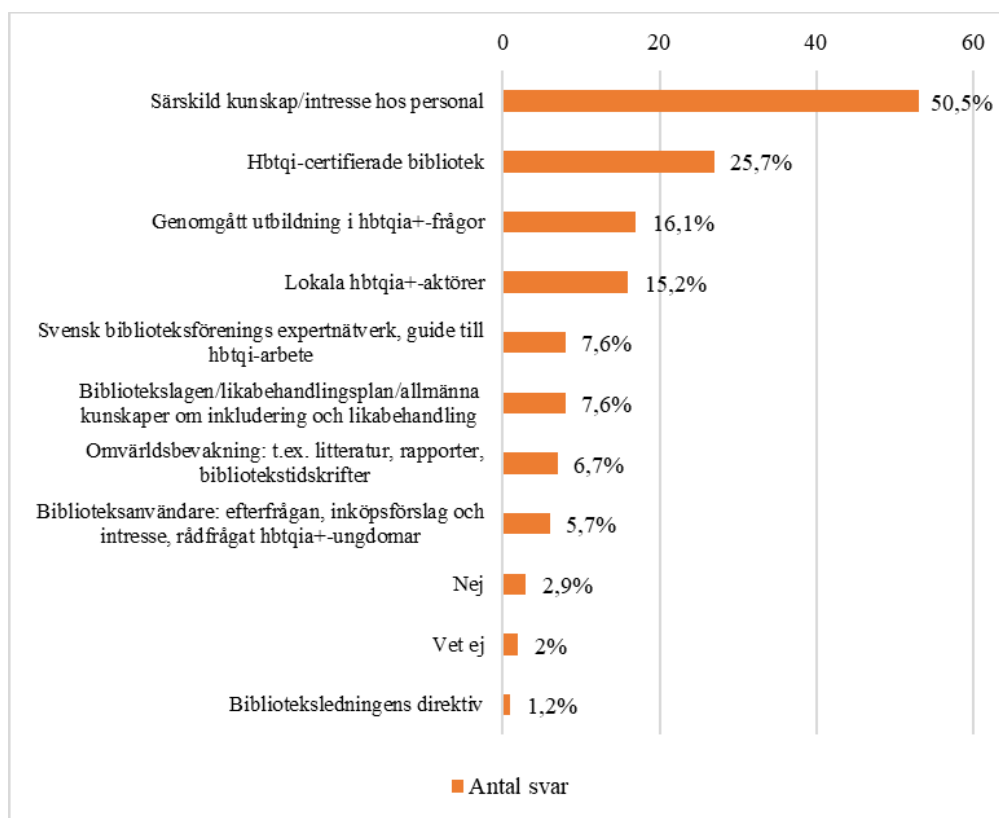
Vidare har 25,7 % svarat att de har tagit inspiration och lärdom från hbtqia+-certifierade bibliotek. I flera av svaren inom detta tema uppger biblioteksorganisationer att de bland annat varit på studiebesök på hbtqi-certifierade bibliotek. Cirka 16 % av biblioteksorganisationerna anger att hela eller delar av personalen har deltagit i utbildning eller enstaka föreläsningar om hbtqia+-frågor (de flesta genom RFSL) varifrån de tagit sin inspiration och lärdom. Cirka 15 % uppger att de tagit inspiration och lärdom från samarbete med lokala föreningar och organisationer som jobbar för hbtqia+-personer, bland annat lokala Pridefestival-arrangörer, dragshow-artister som har sagostunder på biblioteken, lokala RFSL-föreningar samt föreningarna Transammans och Lesbisk plats.

Vidare uppger 7,6 % att de i sitt hbtqia+-inkluderande arbete har haft stor hjälp av Svensk biblioteksförnings expertnätverk för bibliotekens arbete med hbtq+ samt deras *Guide för bibliotekens arbete med hbtq+-frågor*. Lika många procent uppger att de i sitt hbtqia+-arbete lutar sig mot allmänna föreskrifter om folkbibliotekens likabehandlingsprinciper, såsom bibliotekslagen, likabehandlingsplaner och allmänna kunskaper om inkludering och likabehandling; ”*Eller så kan man försöka bemöta alla människor oavsett vem/vad de bekänner sig till/som med respekt och utifrån det se till att ha en bred och inkluderande verksamhet*”. Flera av de svar som ingår i detta tema handlar om att inkludera alla grupper i samhället och

inte bara hbtqia+-personer; ”Biblioteket har många prioriterade grupper, och ansvaret som vilar på biblioteket som en öppen mötesplats är stort”. Ungefär lika många procent uppger att de får kunskap och information via omvärldsbevakning av litteratur och rapporter på temat hbtqia+ samt från bibliotekstidskrifter från biblioteksföreningar såsom Svensk biblioteksförening och Bibliotek i samhälle.

Vidare anger 5,7 % att biblioteksanvändare har bidragit till det hbtqia+-inkluderande arbetet, genom efterfrågan på litteratur och andra medier och programverksamhet med hbtqia+-perspektiv. I några av dessa svar uppger biblioteksorganisationer att de samarbetat med hbtqia+-ungdomar och rådfrågat dem om hur biblioteken kan bli mer inkluderande.

Avslutningsvis uppger 2,9 % att de inte har tagit inspiration från något särskilt håll, 2 % att de inte vet och 1,2 % att de utgått från vad ledningen har förmedlat vad gäller hbtqia+-inkluderande arbete.

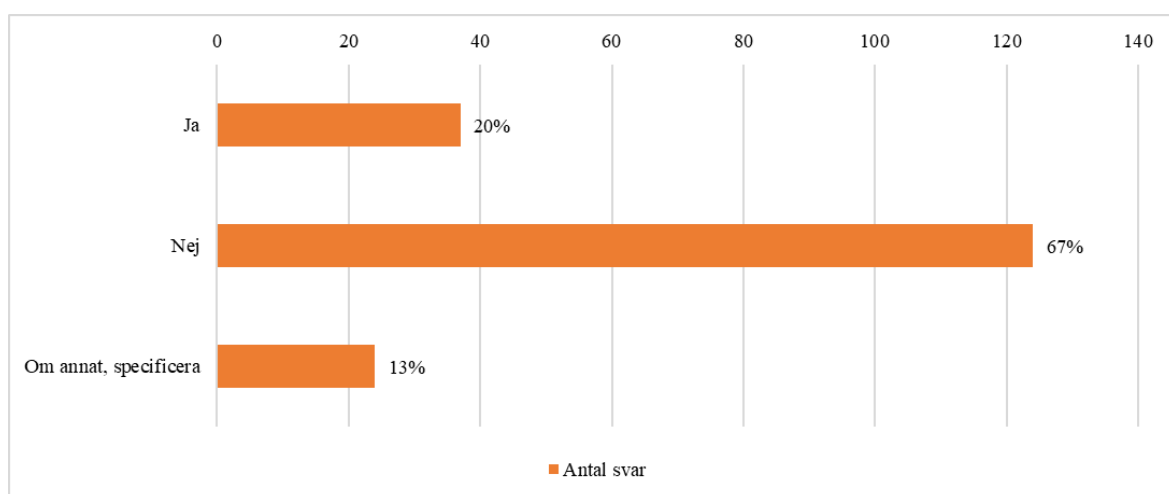

Figur 6. Inspiration till hbtqia+-arbete i ej hbtqi-certifierade eller hbtqi-diplomerade biblioteksorganisationer

5.5. Styrdokument

5.5.1. Plan för hbtqia+-inkluderande arbete

Figur 7 visar att majoriteten av de svarande biblioteksorganisationerna inte har någon plan för hbtqia+-inkluderande arbete. Den visar att 20 % av dem har en plan för hbtqia+-arbete, vilket motsvarar den andel av biblioteksorganisationerna som anger att de är hbtqia+-certifierade. Då det ingår i certifieringsprocessen att ta fram en plan kan det antas att det är just de certifierade biblioteksorganisationerna som har svarat att de har en plan för hbtqia+-arbete.

Figur 7. Antal biblioteksorganisationer med respektive utan plan för hbtqia+-inkluderande arbete

Vad gäller fritextsvaren handlar de flesta om att biblioteksorganisationerna inte har någon separat plan för hbtqia+-arbete, men att frågorna inkluderas i biblioteksplanen, bland annat i avsnittet om diskrimineringsgrunderna. Lika många svar anger att biblioteksorganisationerna är i processen att ta fram en plan för hbtqia+-arbete. Detta motsvarar de antal biblioteksorganisationer som uppger att de genomgår process för hbtqi-certifiering, där det i processen ingår att ta fram en sådan plan.

Vidare handlar några svar om att biblioteksorganisationerna inte har separata planer för hbtqia+-arbete men att de har planer för likabehandling/inkludering/mänskliga rättigheter/representation. Ytterligare några svar handlar om att biblioteksorganisationerna inte har separata planer för hbtqia+-arbete men att kommunen har en övergripande plan om hbtqia+ samt att hbtqia+ nämns i medieplan/aktivitetsplan/handlingsplan. I ett svar uppges att biblioteksorganisationen inte har någon separat plan för hbtqia+-arbete och att de strategiskt valt att inte heller nämna hbtqia+-i biblioteksplanen då det anses öka risken för att politiker inte godkänner planen;

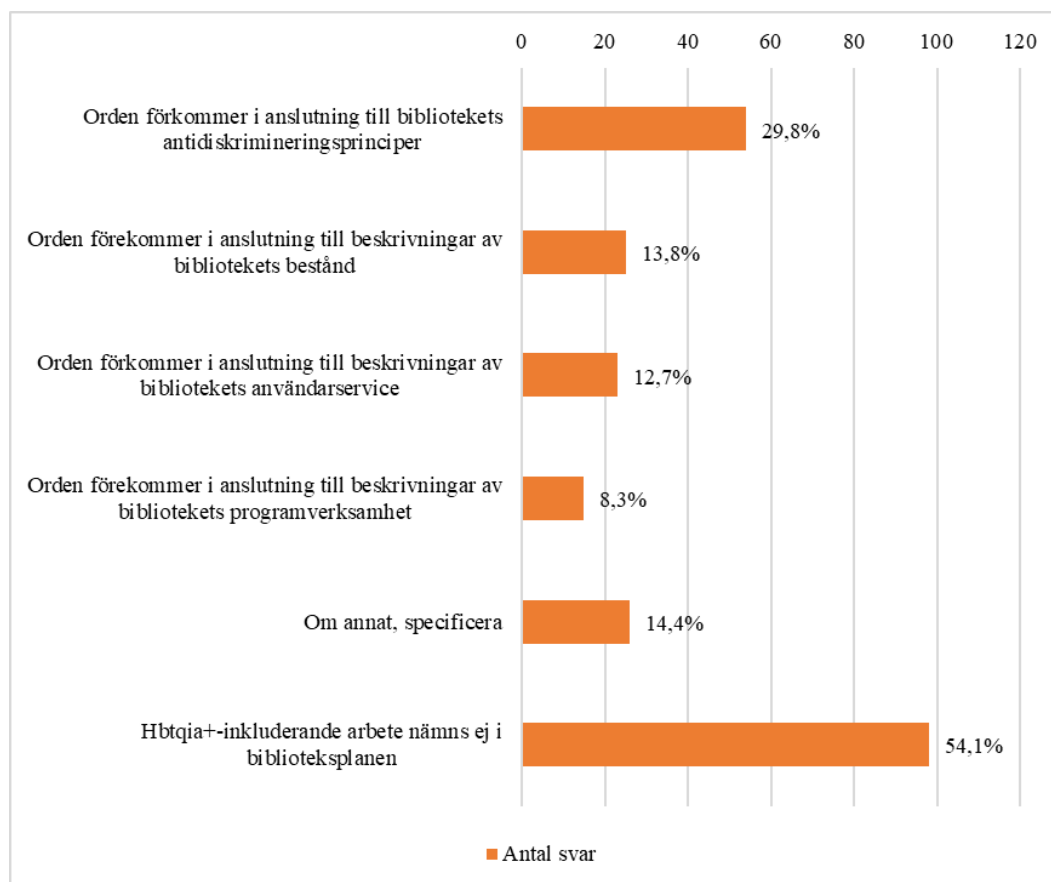
HBTQI+ frågor nämns dock inte alls i biblioteksplanen ordagrant. Det beror dels på att många förändringar hänt efter att senaste planen skrevs samt ett medvetet val i att skriva en generell biblioteksplan för att minska chansen att politiker inte godkänner planen. Arbetet pågår oavsett.

Slutligen vittnar ett svar om bristande kännedom kring huruvida biblioteksorganisationen har en plan för hbtqia+-arbete.

5.5.2. Uttryck för hbtqia+-inkluderande arbete i biblioteksplaner

5.5.2.1. Beskrivningar av verksamhetsområden i biblioteksplaner där uttryck för hbtqia+-arbete förekommer

Figur 8 visar att det i majoriteten av biblioteksplanerna inte förekommer några uttryck för hbtqia+-inkluderande arbete. Vidare visar tabellen att i de biblioteksplaner där uttryck för hbtqia+-arbete förekommer är det i 29,8 % av fallen i anslutning till bibliotekets antidiskrimineringsprinciper, i 13,8 % i anslutning till beskrivningar av bibliotekets bestånd, i 12,8 % i anslutning till beskrivningar av bibliotekets användarservice samt i 8,3 % i anslutning till beskrivningar av bibliotekets programverksamhet.

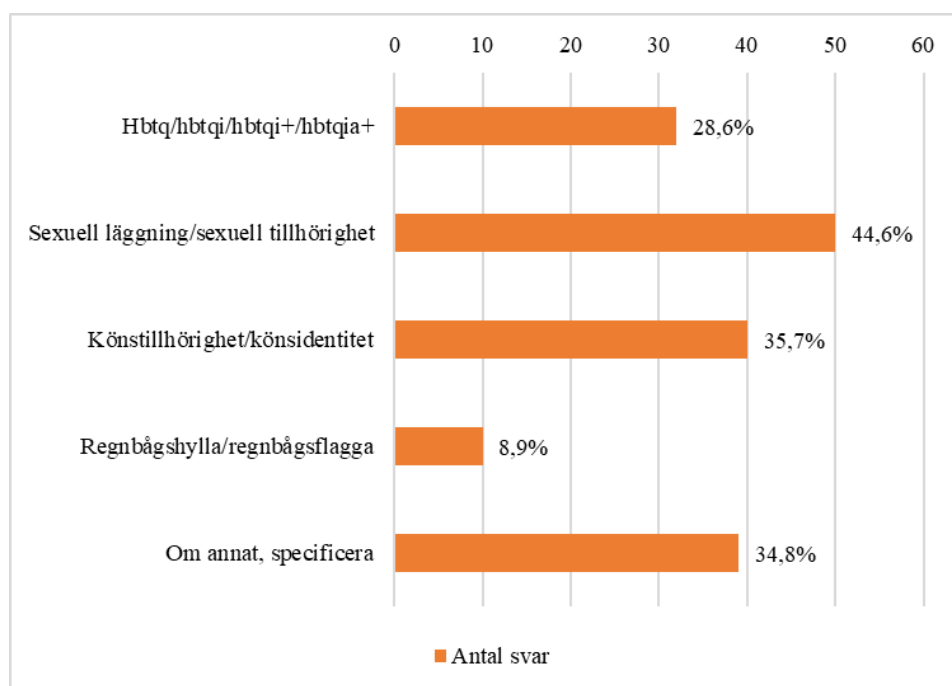

Figur 8. Verksamhetsområden i relation till vilka uttryck för hbtqia+-arbete förekommer i biblioteksplaner

Vad gäller fritextsvaren handlar de flesta om att biblioteksorganisationerna inte specifikt nämner hbtqia+-relaterade ord i biblioteksplanerna, utan att de arbetar inkluderande för alla grupper i samhället. Inom detta tema förekommer svar såsom: *"Diskrimineringslagen nämns brett."* och *"Vi använder meningen: "ingen får diskrimineras, biblioteket är till för alla"*". Vidare vittnar några av svaren om bristande kännedom kring i relation till vilka verksamhetsområden som hbtqia+-inkluderande arbete nämns i biblioteksplanen. Ytterligare några av svaren anger att orden förekommer i anslutning till prioriterade grupper, några om att de förekommer i anslutning till inkludering samt några om att de förekommer i anslutning till målsättning och verksamhetsmål. Ett av svaren uppger att orden förekommer i anslutning till bibliotekets hbtqi-plan.

5.5.2.2. Förekomst av hbtqia+-relaterade termer i biblioteksplaner

Figur 9 visar att majoriteten av de hbtqia+-relaterade termer som nämns i biblioteksplanerna (44,6 %) utgörs av termerna *sexuell läggning/sexuell tillhörighet*. Vidare utgör 35,7 % av termerna *könstillhörighet/könsidentitet*, 28,6 % av termerna *hbtq/hbtqi/hbtqi+/hbtqia+* och 8,9 % av termerna *regnbågshylla/regnbågsflagga*.

Figur 9. Förekomsten av hbtqia+-relaterade termer i biblioteksplaner

Vad gäller fritextsvaren handlar majoriteten om att de svarande biblioteksorganisationerna anser att andra termer som nämns i biblioteksplanerna även innefattar hbtqia+. Inom detta tema förekommer svar såsom:

Varje individ ska känna sig välkommen på biblioteken och bli bemött utifrån sina behov

Diskrimineringslagen

demokrati, agenda 2030, inkludering

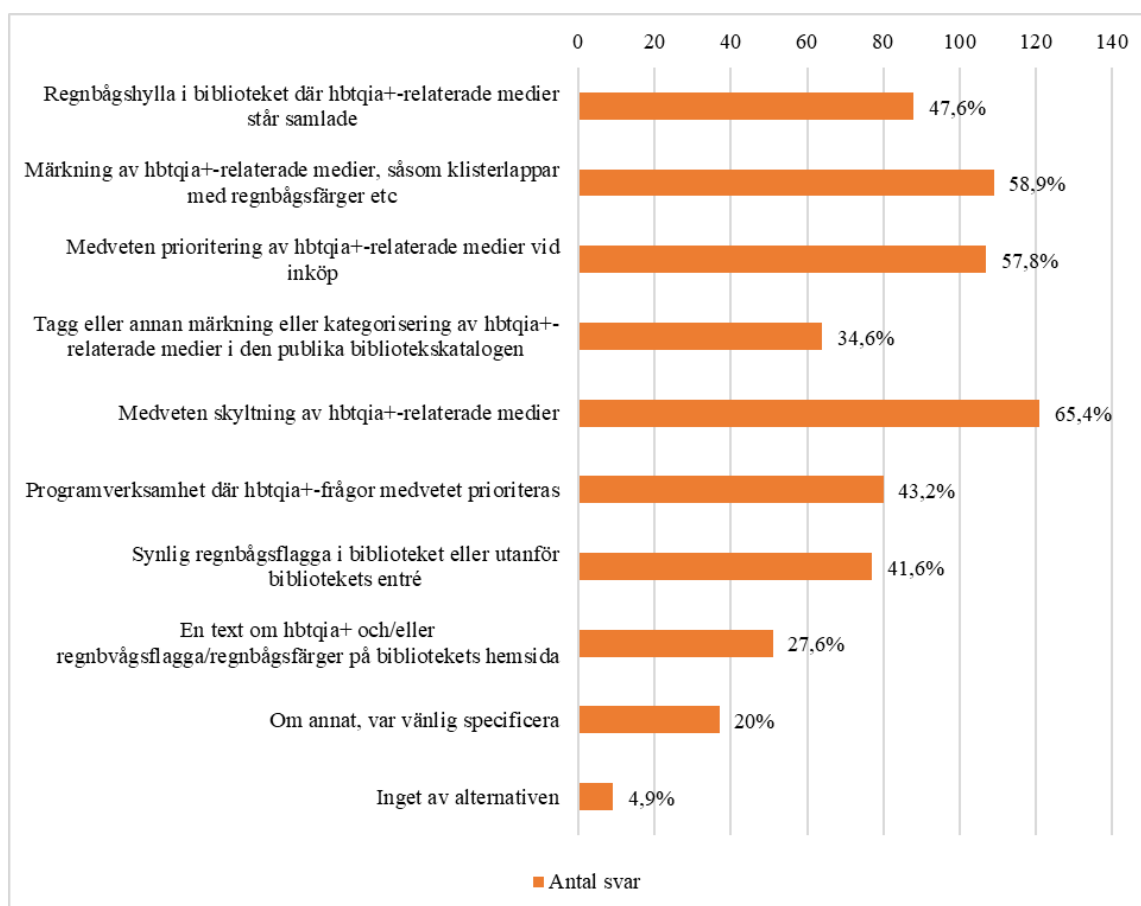
Biblioteket ska ha funktion av offentligt rum och mötesplats samt upplevas som en neutral arena öppen för alla. Verksamheten ska vara tillgänglig för alla och kännedom om verksamhetens innehåll och bredd ska nå ut till alla

Vidare handlar några svar om att inga av de exemplifierade hbtqia+-relaterade termerna finns med i biblioteksplanen och några svar om bristande kännedom kring huruvida termerna förekommer.

5.6. Verksamhet, arbetsgrupper, initiativtagare och utbildning

5.6.1. Hbtqia+-inkluderande verksamhet

Figur 10 visar att majoriteten av de svarande biblioteksorganisationerna (65,4 %) medvetet skyltar med hbtqia+-relaterade medier. Vidare visar tabellen att 58,9 % av biblioteksorganisationerna tillämpar märkning av hbtqia+-relaterade medier, att 57,8 % medvetet prioriterar hbtqia+-relaterade medier vid inköp, att 47,6 % har en regnbågshylla där hbtqia+-relaterade medier står samlade, att 43,2 % medvetet prioriterar ett hbtqia+-perspektiv i sin programverksamhet, att 41,6 % har synliga regnbågsflaggor i biblioteket eller utanför bibliotekets entré, att 34,6 % tillämpar tagg eller annan märkning eller kategorisering av hbtqia+-relaterade medier i den publika bibliotekskatalogen samt att 27,6 % har en text om hbtqia+ och/eller regnbågsflagga/regnbågsfärger på bibliotekens hemsida. Slutligen uppger 4,9 % av biblioteksorganisationerna att de inte tillämpar något av de exemplifierade alternativen.

Figur 10. Förekomst av hbtqia+-inkluderande verksamhet

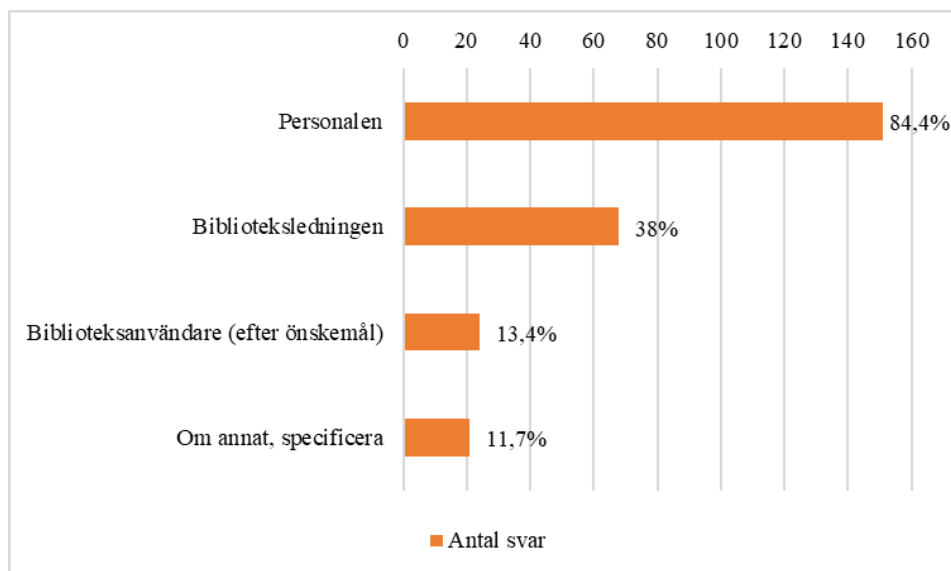
Majoriteten av fritextsvaren handlar om att biblioteksorganisationerna i sina bibliotek inte har några permanenta regnbågsflaggor eller texter om hbtqia+ på hemsidan men att de ställer fram regnbågsflaggor och lägger ut texter på hemsidan i samband med speciella event, såsom prideveckor eller hbtqia+-relaterade programpunkter. Vidare handlar några svar om att biblioteksorganisationer är med och arrangerar prideveckor och deltar i mötesplatser för unga hbtqia+-personer, några svar om att de jobbar med ett hbtqia+-perspektiv på hemsida och i sociala medier och ett fåtal svar om att personalen har regnbågsfärgade nyckelband. I ett av svaren uttrycker en biblioteksorganisation att de arbetar med likabehandling och inte specifikt med hbtqia+-inkludering; *”Nej, vi anser att ett bibliotek arbetar inkluderande för alla”*. Vidare handlar ett svar om att en biblioteksorganisation har en digital regnbågshylla och ett svar om att de har tipslistor med hbtqia+-relaterad litteratur och att de jobbar med ämnesord från bland annat QLIT (Queer Literature Indexing Thesaurus). Ett svar om att respondenten upplever ett visst motstånd från en del i personalen mot att arbeta medvetet och aktivt med hbtqia+-frågor.

Slutligen handlar ett svar om kluvenhet angående regnbågshylla och märkning av hbtqia+-relaterade medier;

Vi har diskuterat [regnbågs]hylla och märkning flera gånger, men är klivna till det i vår kontext precis som med många andra märkningar (miljömedvetenhet t ex). Önskemålet är väl att den som söker ska kunna hitta ändå (med vår hjälp, med ämnesord), men att gemene man (så att säga) ska kunna ramla på hbtqia+-media bara som en bok bland andra böcker

5.6.2. Initiativtagare till hbtqia+-inkluderande arbete

Figur 11 visar att det inom majoriteten av biblioteksorganisationerna (84,4 %) är en eller flera personer i personalen som har tagit initiativ till hbtqia+-inkluderande arbete på biblioteken. Vidare visar figuren att det inom 38 % av biblioteksorganisationerna är biblioteksledningen som varit initiativtagare samt att det inom 13,4 % av biblioteksorganisationerna är biblioteksanvändare som efterfrågat ett hbtqia+-perspektiv.

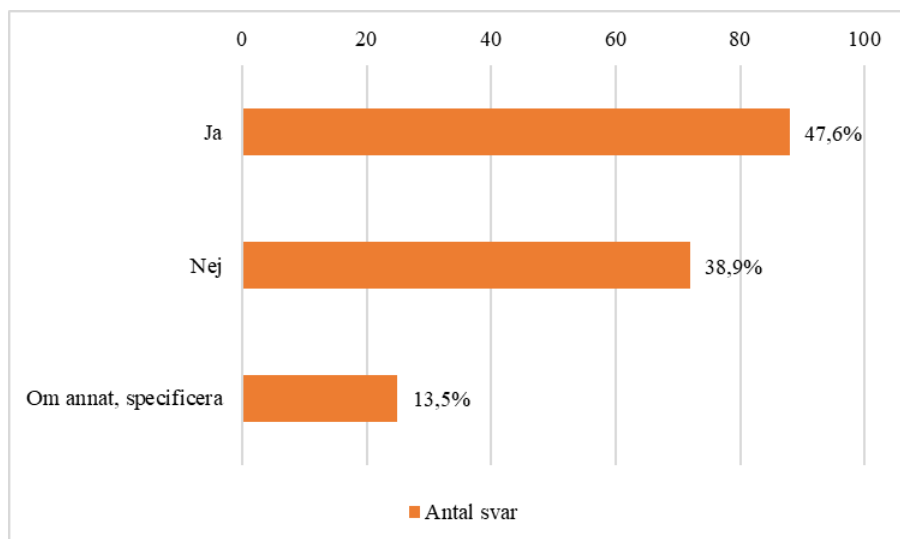

Figur 11. Initiativtagare till hbtqia+-inkluderande arbete

Majoriteten av fritextsvaren anger att det är förvaltningen eller kommunfullmäktige som fattat beslut om hbtqia+-inkluderande arbete inom biblioteksorganisationerna. Vidare anger några fritextsvar att det hbtqia+-inkluderande arbetet utvecklats på initiativ av regionbibliotek. Några svar vittnar om bristande kännedom kring vem eller vilka som tagit initiativ till arbetet och ett svar om att den lokala Pride-föreningen varit initiativtagare.

5.6.3. Utbildning i hbtqia+-frågor

Figur 12 visar att 47,6 % av biblioteksorganisationerna har låtit personalen genomgå utbildning i hbtqia+-frågor och att 38,9 % av dem inte har utbildat personalen i dessa frågor.

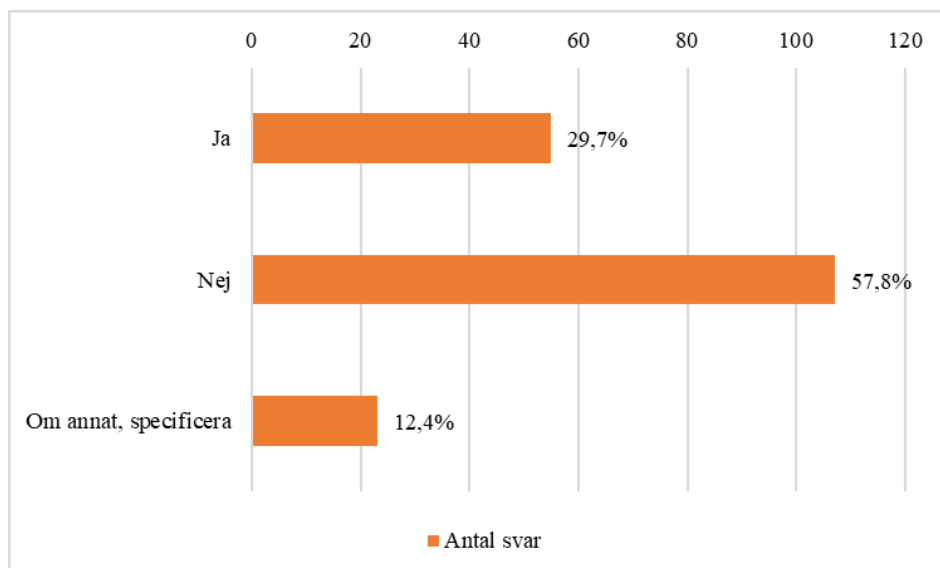

Figur 12. Utbildning i hbtqia+-frågor

Majoriteten av fritextsvaren handlar om att delar av personalen eller endast barnbibliotekarierna har genomgått utbildning i hbtqia+-frågor. Några svar vittnar om bristande kännedom kring huruvida personalen har genomgått utbildning och enstaka svar om att personalen har deltagit i en utbildningsdag om diskriminering. Slutligen anger ett svar att personalen inte har gått någon utbildning om hbtqia+-frågor via arbetet, men att det inom biblioteksorganisationen finns personal med erfarenhet från privata sammanhang; *”Nej, men vi har turen att ha flera i personalen med egen erfarenhet från HBTQIA+ sammanhang privat. Tyvärr sätter det stor press på oss...”*.

5.5.4. Arbetsgrupp för hbtqia+-inkluderande arbete

Figur 13 visar att majoriteten av de svarande biblioteksorganisationerna (57,8 %) inte har någon formell arbetsgrupp för hbtqia+-inkluderande arbete på biblioteken och att 29,7 % av biblioteksorganisationerna har en sådan arbetsgrupp.

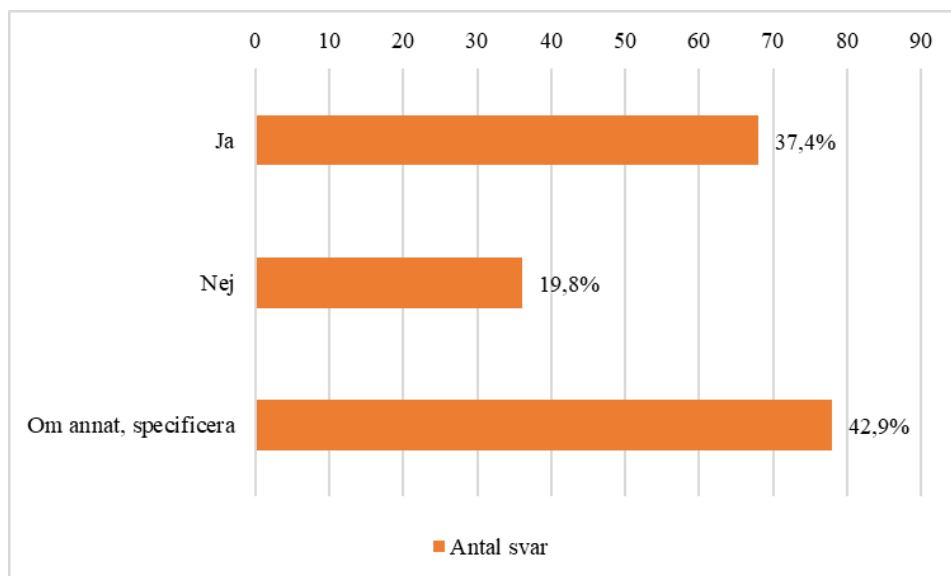
Figur 13. Arbetsgrupp för hbtqia+-inkluderande arbete

Majoriteten av fritextsvaren anger att biblioteksorganisationerna har informella arbetsgrupper för hbtqia+-arbete. Inom detta tema förekommer svar såsom: *”två självutnämnda bibliotekarier”* och *”Det är mer självvalt”*. Några av svaren anger att biblioteksorganisationerna inte har någon utsedd arbetsgrupp utan att all personal utför arbetet gemensamt, ett fåtal svar att det förekommer tillfälliga arbetsgrupper och ett svar vittnar om bristande kännedom kring huruvida biblioteksorganisationen har en arbetsgrupp för hbtqia+-arbete.

5.7. Politiskt stöd och konflikter

5.7.1. Kommunpolitiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete

Figur 14 visar att 37,4 % av biblioteksorganisationerna upplever att det finns kommunpolitiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete på biblioteken och att 19,8 % av dem upplever att det inte finns något sådant stöd. Majoriteten av biblioteksorganisationerna har dock svarat *”om annat, specificera”*.

Figur 14. Kommunpolitiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete

Det stora antalet alternativa svar vittnar om att biblioteksorganisationerna vad gäller politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete varken upplever stöd eller motstånd. Majoriteten av fritextsvaren vittnar om bristande kännedom kring huruvida det finns kommunpolitiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete på biblioteken. Ett antal svar anger att kommunpolitiken inte har uttalat sig i frågan eller att respondenterna upplever vare sig stöd eller motstånd från politikens håll. Några svar anger att respondenterna upplevt vissa partier som mer stöttande och andra som mindre stöttande. Inom detta tema förekommer svar såsom: *"Nja, blandat. Olika beroende på politisk åsikt"* och *"Vi har fått mycket stöttning av bla Liberalerna, andra delar av kommunpolitikerna har varit mindre entusiastiska"*. Av några svar framkommer att biblioteksorganisationerna över lag upplever ett ointresse från kommunpolitikens håll vad gäller biblioteksfrågor. Några svar anger att biblioteksorganisationer inte upplevt något kommunpolitiskt motstånd men att andra verksamheter inom kommunen som velat bli hbtqi-certifierade har mött politiskt motstånd och nekats certifiering. Vissa fritextsvar vittnar också om en oro för att politiker ska motsätta sig det hbtqia+-inkluderande arbetet;

Vet ej, [huruvida det finns politiskt stöd] har inte kommit upp hos oss än. Men utifrån vad vi hör från andra kommuner finns oron där att det inte kommer finnas stöd för det [hbtqia+-inkluderande arbetet].

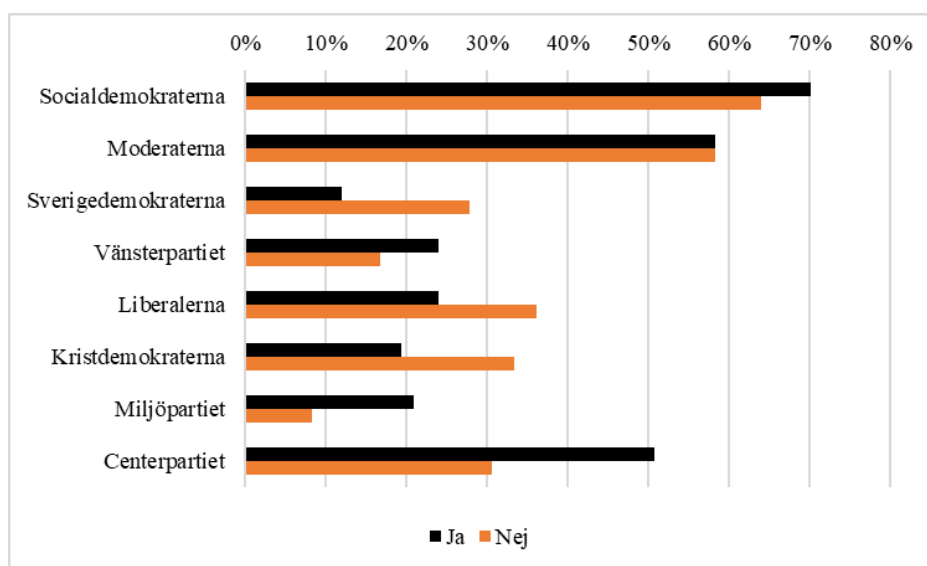
Slutligen anger några svar att biblioteksorganisationer upplever ett visst politiskt motstånd. Dessa svar lyder:

[D]e ville att vi skulle ta ner regnbågsflaggor under pride (vi var vallokal samtidigt) med stora protester från oss i personal så tog de tillbaka detta.

Det har funnits ett visst stöd och det har allokerats en del resurser till mötesplatser för unga. Samtidigt finns det framträdande kommunpolitiker (vice ordförande i utbildningsnämnden) som i media har sagt att något har gått fel från begynnelsen med HBTQI-personer.

Något att ta i beaktande gällande frågan om politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete är att den är formulerad på ett sådant sätt att den endast frågar om politiskt stöd och inte om politiskt motstånd. Frågan kan således tolkas som att respondenten ska svara ja om den upplever ett aktivt politiskt stöd och nej om den inte upplever ett aktivt politiskt stöd. Frågan kan också tolkas som att respondenten ska svara ja om den upplever politiskt stöd och nej om den upplever ett politiskt motstånd. Det är således svårt att avgöra om de 19,8 % som svarat nej på frågan upplever ett politiskt motstånd. De många fritextsvaren om att respondenterna varken upplever stöd eller motstånd kan dock tolkas som att de som svarat nej på frågan faktiskt upplever ett politiskt motstånd.

Figur 15 visar från vilka partier respondenterna upplever politiskt stöd för hbtqia+-arbete. Av figuren framgår att respondenterna upplever mer politiskt stöd än politiskt motstånd från (i fallande ordning) Miljöpartiet, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Socialdemokraterna. Respondenterna upplever lika delar politiskt stöd och politiskt motstånd från Moderaterna. Respondenterna upplever mer politiskt motstånd än politiskt stöd från (i fallande ordning) Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna och Liberalerna. Sammanfattningsvis är miljöpartiet det parti från vilket respondenterna upplever mest politiskt stöd och Sverigedemokraterna det parti från vilket respondenterna upplever mest politiskt motstånd.

Figur 15. Politiskt styre i relation till upplevelse av politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete

5.7.2. Konflikter kopplade till hbtqia+-inkluderande arbete

Av figur 16 framkommer att 48,2 % av svaren anger att biblioteksorganisationerna inte har märkt av några konflikter kopplade till sitt hbtqia+-inkluderande arbete. Vidare anger 24,1 % av svaren att bibliotekspersonalen när konflikter med användare uppstår bemöter användare sakligt och korrekt och hänvisar till bibliotekets uppdrag, bibliotekslagen, trivselregler, hbtqi-certifieringen eller kommunens policy;

Exempelvis kan vi höra åsikter från besökare om att biblioteket "ska vara politiskt neutralt" när vi skyltar för pride med flaggor och böcker. Men vi hänvisar då helt enkelt till vår certifiering och arbete med frågan.

Informera, informera, informera. Peka på rättigheter och lagar.

Vi bemöter frågan med information om allas lika värde och vikten av synliggörande.

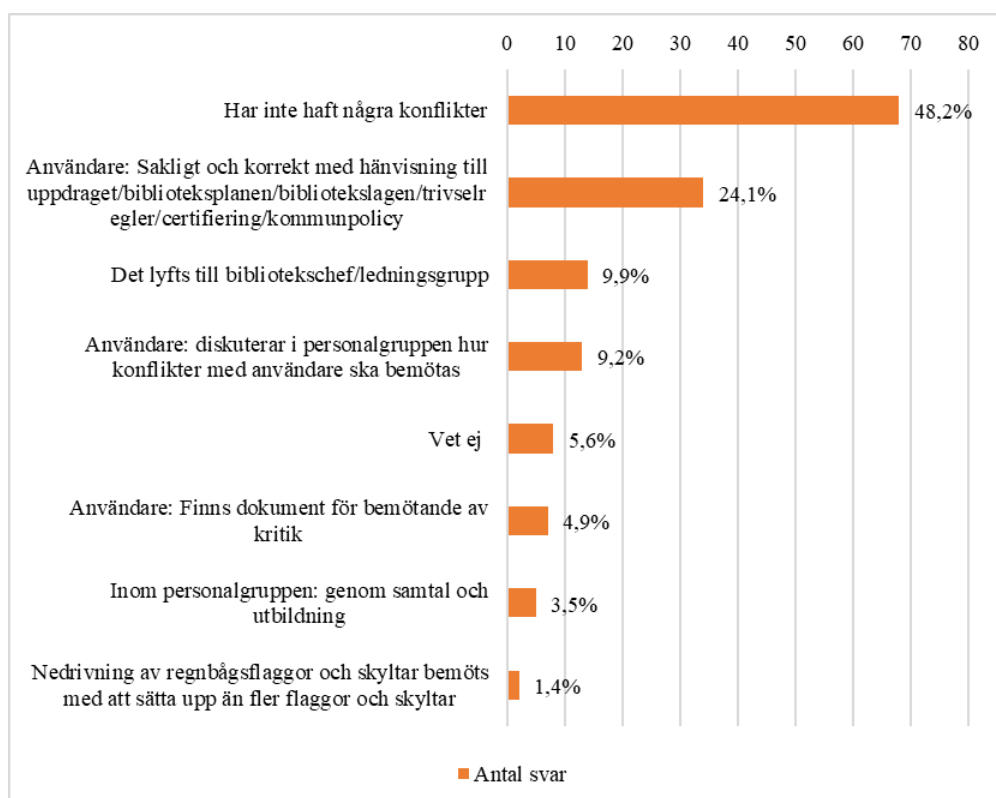
Cirka 10 % av svaren anger att bibliotekspersonalen när konflikter uppstår tar det vidare till bibliotekschefen eller ledningsgruppen och 9,2 % att konflikter med användare diskuteras i personalgruppen där personalen gemensamt kommer fram till hur konflikterna ska bemötas. Vidare vittnar 5,6 % av svaren om bristande kännedom kring hur konflikter kopplade till hbtqia+-arbetet hanteras. Cirka 5 % av svaren uppger att biblioteken har dokument som beskriver hur konflikter ska hanteras. Vidare uppger 3,5 % av svaren att konflikter inom personalgruppen kopplade till hbtqia+-arbete hanteras genom samtal och utbildning i hbtqia+-frågor. Slutligen uppger 1,4 % att de bemött nedrivning av regnbågsflaggor och skyltar med att fortsätta sätta upp dem, för att visa att biblioteken står upp för hbtqia+-rättigheter och inte låter sig påverkas av sabotage.

Utöver dessa teman förekommer fritextsvar i form av kommentarer kopplade till oro kring att politiker ska frångå principen om armlängds avstånd;

Gällande politiken har vi ett nytt politiskt styre i kommunen och har noterat att de har åsikter om specifika detaljer i biblioteksverksamheten på ett sätt som vi inte har varit med om tidigare. Hittills har vi inte behövt hantera några uttalade konflikter men vi har gjort det tydligt för personalen att politikerna måste respektera principen om armlängds avstånd och att de prioriteringar som görs i verksamheten ska göras baserade på vårt eget omdöme och gällande lagstiftning

Det förekommer även kommentarer kopplade till sagostunder med dragartister, vilka visar på att dessa sagostunder ger upphov till konflikter med både biblioteksanvändare, allmänheten och politiker. Följande fritextsvar vittnar om hur en biblioteksorganisation förhåller sig till konflikter:

Vi har haft sagostund med DQSH hos oss, då vi fick uppmaningen av stadens säkerhetsavdelning att inte annonsera arrangemanget i vanlig ordning på grund av att många bibliotek ju har blivit utsatta för hot och hat när DQSH kommer. Arrangemanget genomfördes - det var fullsatt - och var mycket uppskattat. Vi har inte stött på konflikter kring att vår regnbågshylla har en mycket prominent placering på vår ungdomsavdelning, med både regnbågsflaggan och den asexuella flaggan hängandes ovanför. Nedsättande kommentarer ("jävla bög" osv) hanterar bemannande personal i olika grad och på olika sätt. Vi har inte upplevt att det finns konflikter från politikens håll mot oss, även i fall SD har mycket inflytande i staden. Men vi kommer ALDRIG att vare sig ta bort böcker med HBTQIA+ teman eller våra flaggor oavsett.

Figur 16. Konflikter kopplade till hbtqia+-inkluderande arbete

5.8. Övriga kommentarer från respondenter

Enkäten avslutas med en fritextfråga där respondenterna angett övriga kommentarer. I följande avsnitt presenteras ett urval av tematiserade kommentarer, vilka är av intresse för att besvara forskningsfrågorna.

Ett tema rör regnbågshyllans vara eller icke vara och framkommer av följande kommentarer:

Tycker att vi har en bra bredd i litteraturutbudet, men att en del missar det eftersom de tror att det bara är [förlagen] Olika och Idus som har en bred representation. Men vi vill nog gärna få tipsa om böcker utan att de ska hamna endast i regnbågsfacket. En lesbisk kärlekshistoria är ju en kärlekshistoria (som kan vara relevant för många som gillar kärlekshistorier, inte bara för queers) och inte bara en lesbisk historia.

Vi jobbar också så att alla titlar vi köper in till våra regnbågshyllor köper vi in dubbla exemplar av så att titlarna kan hittas på de andra hyllorna i biblioteket.

Ett annat tema rör biblioteket som tryggt rum och mötesplats för unga hbtqia+-personer, vilket framkommer av följande kommentar:

Stadsbiblioteket ligger nära lokalen där [lokal mötesplats för hbtqia+-ungdomar] har sina träffar, och ungdomarna som ska dit på torsdagarna kommer ofta och hänger på vår ungdomsavdelning innan. Vi som bemannar ungdomsavdelningen vet att de uppskattar biblioteket, och känner sig trygga här hos oss just för att vi tydligt signalerar att vi vill ha dem här [...] att vi står bakom våra regnbågskids (det förekom en hel del homo- och transfobi på detta bibliotek).

Ytterligare ett tema rör personbundenheten i det hbtqia+-inkluderande arbetet samt det faktum att det ofta hänger på personal som själva identifierar sig som hbtqia+-personer. Om detta vittnar följande kommentarer:

Jag är rätt säker på att alla i chefs- och ledningsgruppen tycker att dessa frågor är viktiga. Däremot blir det svårt när så mycket blir upp det personalen på de enskilda biblioteken. Jag tror att det handlar om att man inte vill styra utbudet för mycket men det finns nackdelar med att bara låta personalen fritt spelrum. Är det inga i gruppen som tänker på att anordna evenemang i detta tema så blir det inget!

Tänker nu att vi borde skriva ett program för hur vi ska arbeta med detta, så det inte enbart hänger på oss som är engagerade.

Jag upplever det absolut som att det (hbtqia+-inkluderande arbetet) ökat ju fler icke-heteros vi blivit.

Ett tema rör exempel på hur det hbtqia+-inkluderande arbetet skulle kunna utvecklas, vilket framkommer av följande kommentarer:

Finns för lite kunskap inom personalgruppen idag om hur ett hbtq-arbete skulle gå till. Vore tacksamt med ett (gratis)material från exempelvis KB, kulturrådet eller liknande för just folkbibliotek med tips, råd och riktlinjer för att uppnå en nationell minimi-"gräns".

Mycket vidareutbildning går genom regionbiblioteket. De är bra att ha.

Jag önskar att RFSL kan se möjligheten med att utbilda enskilda personer, då en hel arbetsplats kan ses som ett stort steg. När kommunerna är mindre och har en mer negativ inställning till HBTQI+ personer kan det vara bättre med små steg, så kunskapen och förståelsen får möjlighet att växa. Det är även en kamp att stå som homosexuell och "komma ut" till sin kommun när man vet vilken storm man möter. Hade jag då haft en utbildning i ryggen hade många av de som möter mig med negativ klang inte varit lika motståndskraftiga

Ett annat tema rör oron för att politiker ska frångå principen om armlängds avstånd, vilket följande kommentarer uttrycker:

Vi lever i oroliga tider där mycket rädsla och okunskap framkallar hat. Det gäller att hänvisa till de lagar vi har och inte låta biblioteken detaljstyras av politiker som inte förstår att de ska hålla armlängds avstånd

Det märks att SDs så kallade människosyn sakta men säkert sipprar in även i biblioteks- och kulturvärlden. Det är skrämmande. Mörka tider nu för demokratin

Ett tema rör hur medarbetare som motsätter sig hbtqia+-inkluderande arbete kan övertygas om dess vikt:

Att arbetsgruppen måste gå fram med extra tydlighet och extra mycket ödmjukhet och snällhet för att vinna över motsträviga medarbetare. Vi kan inte vara "den där jobbiga regnbågsgruppen" och vara mer aktivistiska. Då är det lättare att vi får en stämpel som aggressiva agitatorer och det slår bakut.

Ett tema rör uttryck för att biblioteksorganisationerna arbetar för alla och inte specifikt för hbtqia+-inkludering, vilket framkommer av följande kommentarer:

Vi försöker att göra vårt yttersta att alla ska känna sig välkomna och delaktiga. Vi ser alla som människor oavsett kön, religion, hudfärg eller sexuell identifikation

Biblioteket har många prioriterade grupper, och ansvaret som vilar på biblioteket som en öppen mötesplats är stort

Slutligen rör ett tema det faktum att frånvaron av hbtqia+-inkluderande arbete inte nödvändigtvis beror på ett motstånd mot det:

Känner när jag svarar på denna enkät att vi bör ta tag i frågan så snart som möjligt. Vi har inte kommit så långt som vi borde med detta, mycket går att göra. Men jag kan inte se att orsaken är någon sorts motvilja från varken ledning eller personal, snarare att vi kanske inte prioriterat frågan

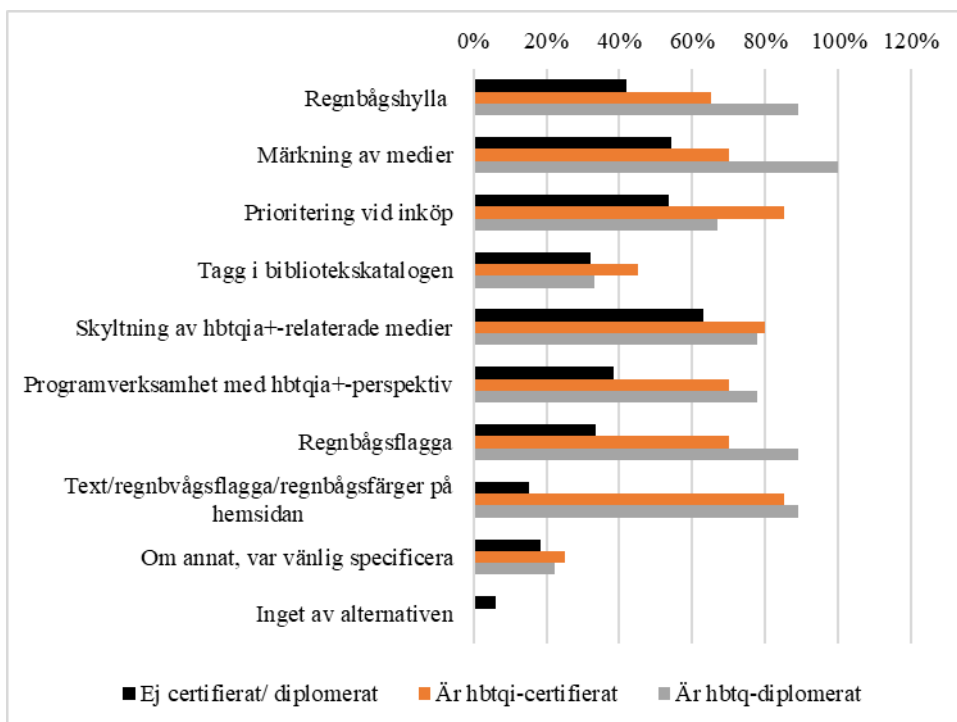
5.9. Samband

5.9.1. Skillnader i förekomst och omfattning av hbtqia+-inkluderande arbete i hbtqi-certifierade/hbtq-diplomerade respektive ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer

I avsikt att jämföra det hbtqia+-inkluderande arbetet används resultatet från frågorna om åtgärder för hbtqia+-inkluderande arbete, förekomst av plan och arbetsgrupp för hbtqia+-arbete, utbildning för personal i hbtqia+-frågor, vem eller vilka som tog initiativ till hbtqia+-arbete samt förekomst av hbtqia+-relaterade termer i biblioteksplanerna.

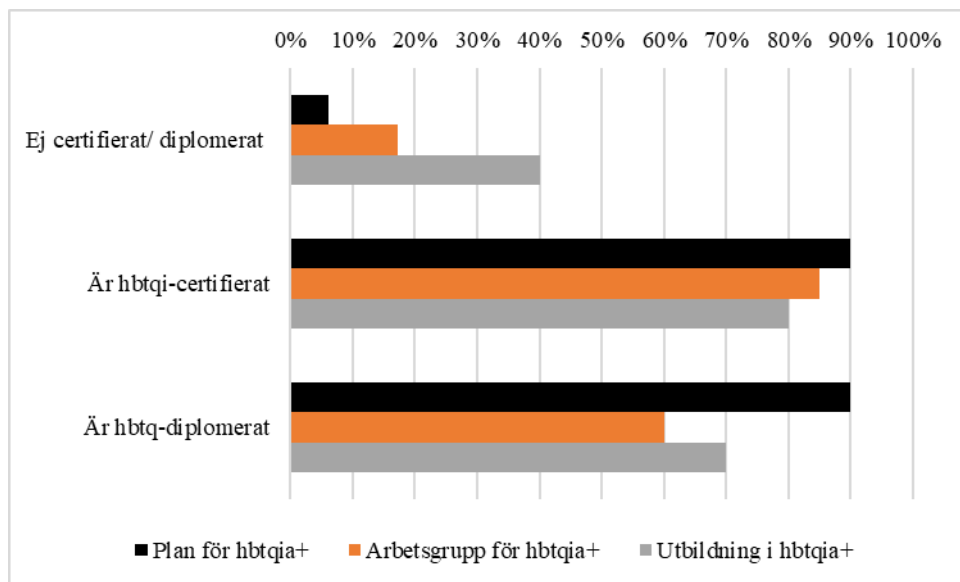
Figur 17 visar att alla exemplifierade åtgärder för hbtqia+-inkluderande arbete i högre grad tillämpas i hbtqi-certifierade och hbtq-diplomerade biblioteksorganisationer än i ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer.

Av figur 17 framkommer även att alla svarande hbtqi-certifierade och hbtq-diplomerade biblioteksorganisationer tillämpar någon eller några av de exemplifierade åtgärderna för hbtqia+-inkluderande arbete, medan 6,2 % av de ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer som anser sig arbeta hbtqia+-inkluderande inte tillämpar något av alternativen.

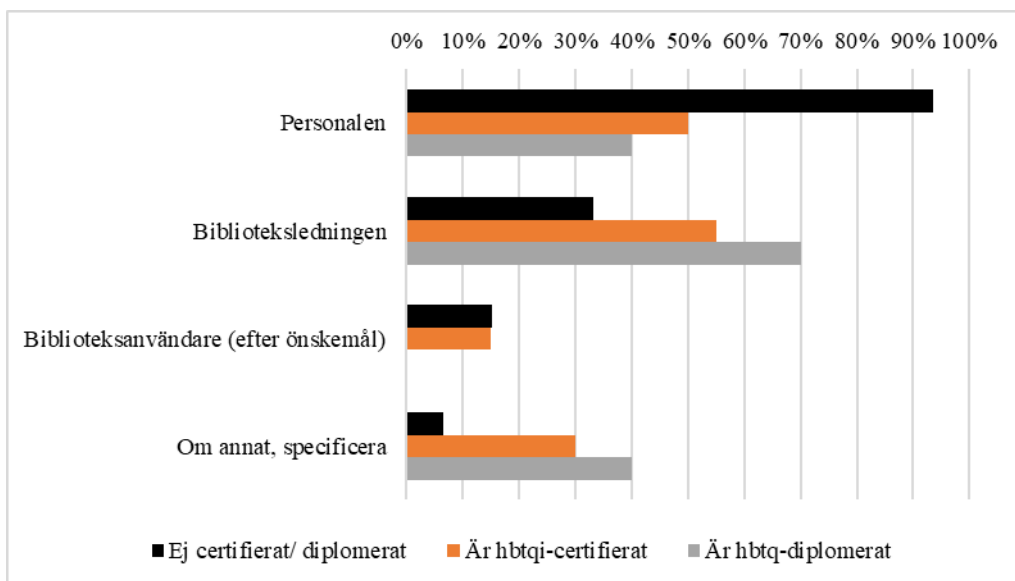
Figur 17. Omfattning av hbtqia+-inkluderande verksamhet

Figur 18 visar att planer och arbetsgrupper för hbtqia+-inkluderande arbete och utbildning i hbtqia+-frågor förekommer i större omfattning i hbtqi-certifierade och hbtq-diplomerade biblioteksorganisationer än i ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer. Arbetsgrupper och utbildning förekommer dock i något mindre utsträckning i diplomerade biblioteksorganisationer än i certifierade.

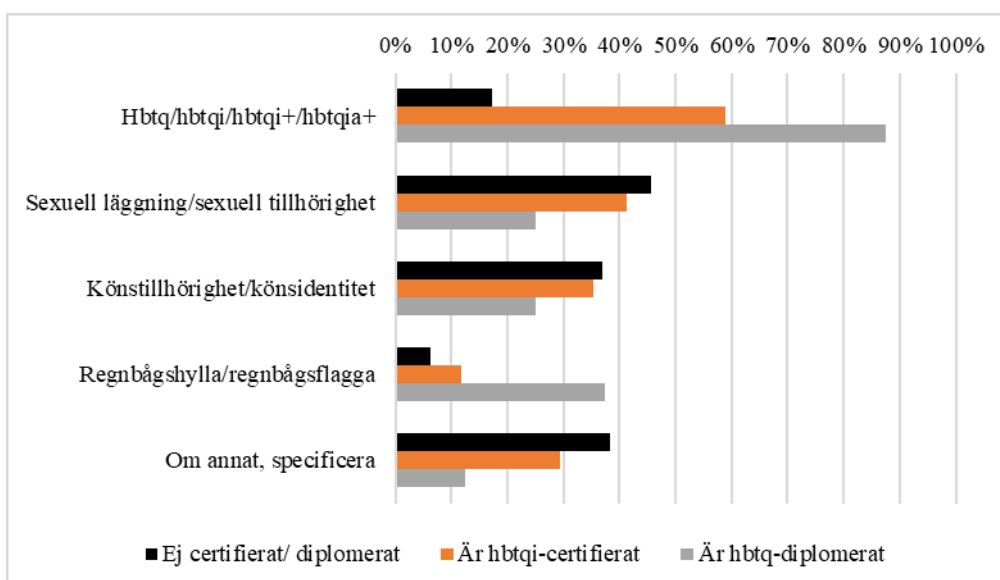
Figur 18. Förekomst av plan för hbtqia+-arbete, arbetsgrupp för hbtqia+-arbete samt utbildning i hbtqia+-frågor i relation till hbtqi-certifiering/hbtq-diplomering

Figur 19 visar att initiativ till hbtqia+-inkluderande arbete i större utsträckning kommer från personalen i ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer jämfört med certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer, där initiativ i större utsträckning kommer från biblioteksledningen.

Figur 19. Initiativtagare till hbtqia+-inkluderande arbete

Figur 20 visar att olika former av akronymer som i olika grad innefattar hbtqia+-personer (hbtq/hbtqi/hbtqi+/hbtqia+) samt termer såsom regnbågshylla och regnbågsflagga i större utsträckning förekommer i hbtqi-certifierade och hbtq-diplomerade biblioteksorganisationers biblioteksplaner än i ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationers biblioteksplaner. Vad gäller termerna sexuell läggning/sexuell tillhörighet och könstillhörighet/könsidentitet förekommer de i något större utsträckning i ej certifierade/diplomerade biblioteksorganisationers biblioteksplaner.

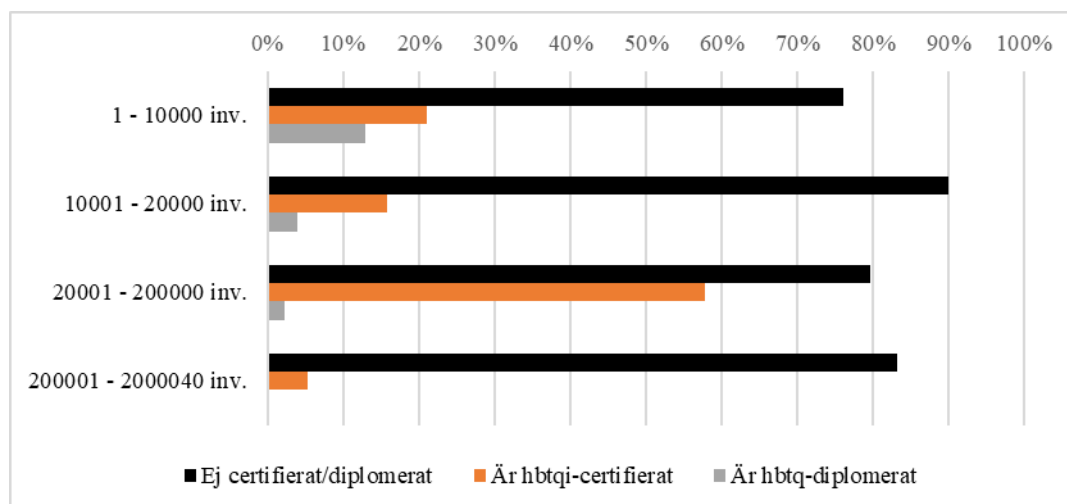

Figur 20. Förekomst av hbtqia+-relaterade termer i biblioteksplaner

5.9.2. Hbtqi+-inkluderande arbete i relation till kommunstorlek och ekonomi

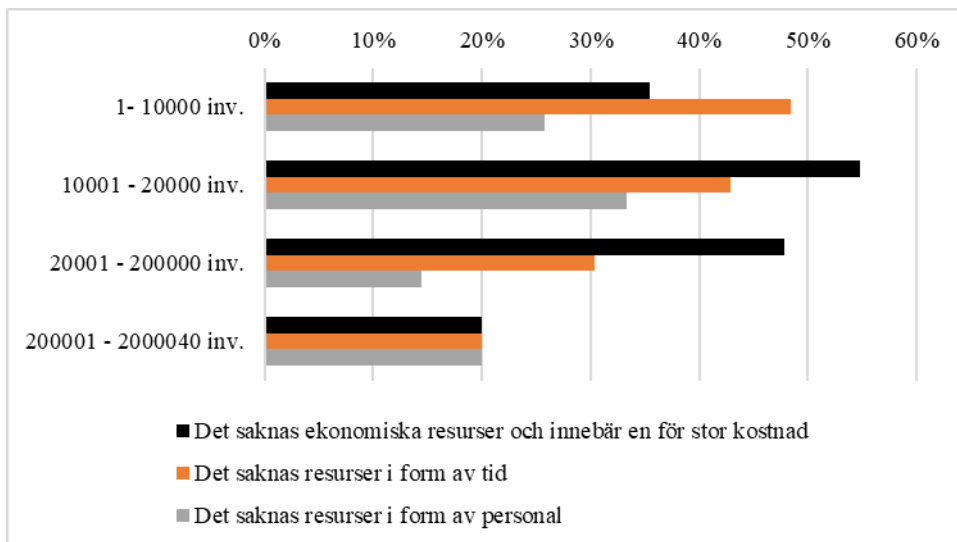
Figur 21 visar att de flesta hbtqi-certifierade biblioteksorganisationerna är större kommuner (20001–200000 invånare). Figuren visar att det endast är en liten andel biblioteksorganisationer i stora kommuner (200001–2000040 invånare) som är hbtqi-certifierade. Som redan nämnts är denna invånarantal-kategori missvisande, dels då fler än en respondent från de tre respektive stora kommunerna har besvarat enkäten, dels då denna kategori innehar ett så litet antal kommuner.

Vad gäller hbtq-diplomerade biblioteksorganisationer är de flesta mindre kommuner (1–10000 invånare). Detta beror troligtvis på att det är kommunerna i Region Västerbotten som är hbtq-diplomerade; vilka är kommuner med relativt litet invånarantal.

Figur 21. Hbtqi-certifiering och hbtq-diplomering i relation till kommunstorlek

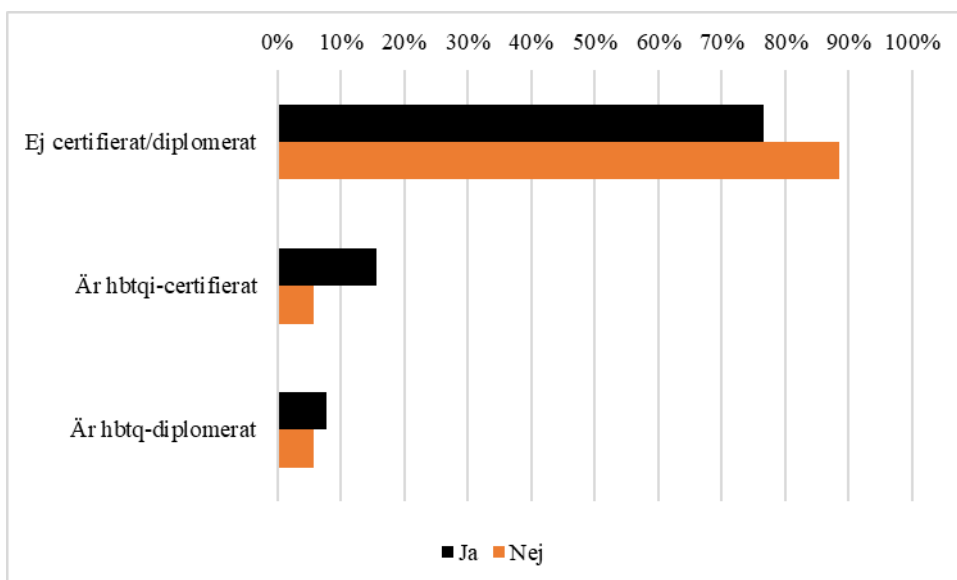
För att undersöka hbtqi-certifiering och hbtq-diplomering i relation till ekonomi används resultatet från enkätfrågan om orsaker till att biblioteksorganisationer valt att inte genomgå certifiering/diplomering. Figur 22 visar de resurs-relaterade orsakerna till att biblioteksorganisationer valt att inte genomgå hbtqi-certifiering eller hbtq-diplomering. Figuren visar att avsaknad av ekonomiska resurser utgör den främsta orsaken i biblioteksorganisationer i mellanstora kommuner (10001–20000 invånare) och större kommuner (20001–200000 invånare). I mindre kommuner (1–10000 invånare) är den främsta orsaken avsaknad av resurser i form av tid. I stora kommuner (200001–2000040 invånare) tycks det inte vara brist på resurser i någon stor omfattning.

Figur 22. Orsaker till att ej genomgå hbtqi-certifiering eller hbtqi-diplomering i relation till kommunstorlek

5.9.3. Hbtqi+-inkluderande arbete i relation till politiskt stöd

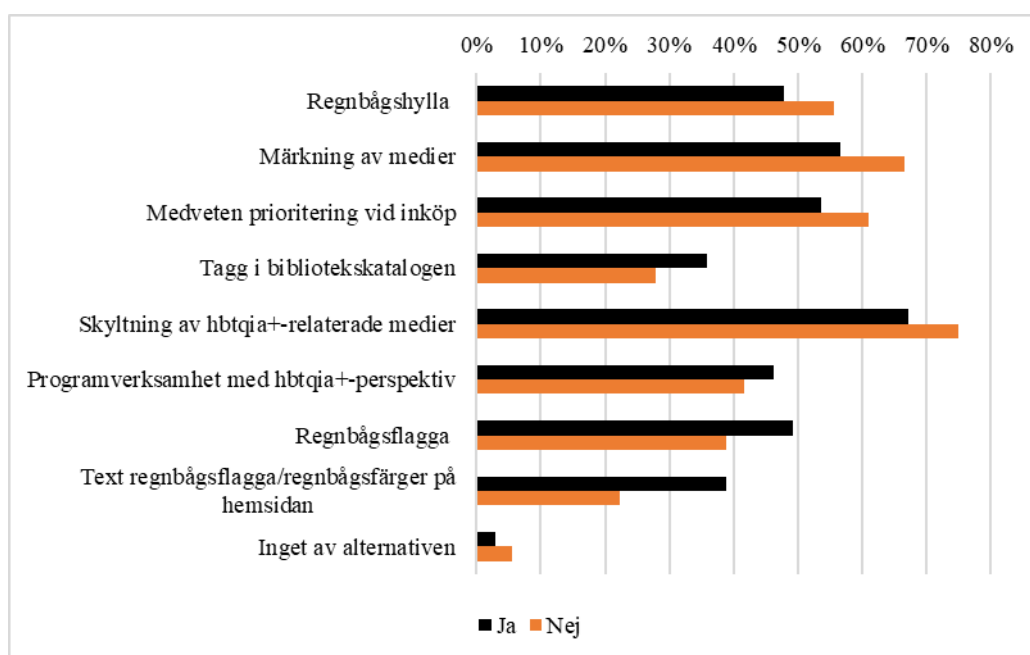
Figur 23 visar att det politiska stödet för hbtqi+-inkluderande arbete tycks vara högre i hbtqi-certifierade och hbtqi-diplomerade biblioteksorganisationers kommuner än i ej certifierade/diplomerade biblioteksorganisationers kommuner.

Figur 23. Hbtqi-certifiering/hbtqi-diplomering i relation till upplevelse av politiskt stöd för hbtqi+-inkluderande arbete

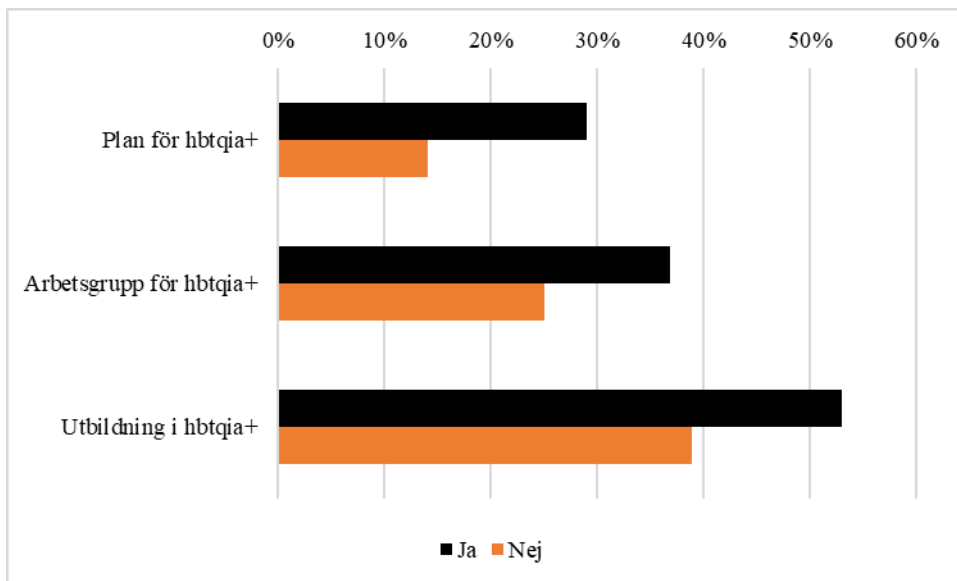
Figur 24 visar att biblioteksorganisationer i kommuner där det inte finns politiskt stöd för hbtqi+-inkluderande arbete i högre grad har regnbågshyllor, märker ut hbtqi+-relaterade

medier, medvetet prioriterar hbtqia+-inkluderande medier vid inköp och medvetet skyltar med hbtqia+-relaterade medier. Biblioteksorganisationer i kommuner där det finns politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete har i högre grad programverksamhet med hbtqia+-perspektiv, synliga regnbågsflaggor i bibliotekens entréer, i biblioteken och på bibliotekens hemsidor samt tagg eller annan märkning av hbtqia+-relaterade medier i de publika bibliotekskatalogerna. Sammantaget är skillnaden i förekomst och omfattning av åtgärder för hbtqia+-inkluderande arbete mellan kommuner med stöd respektive frånvaro av stöd för hbtqia+-inkluderande arbete marginell.

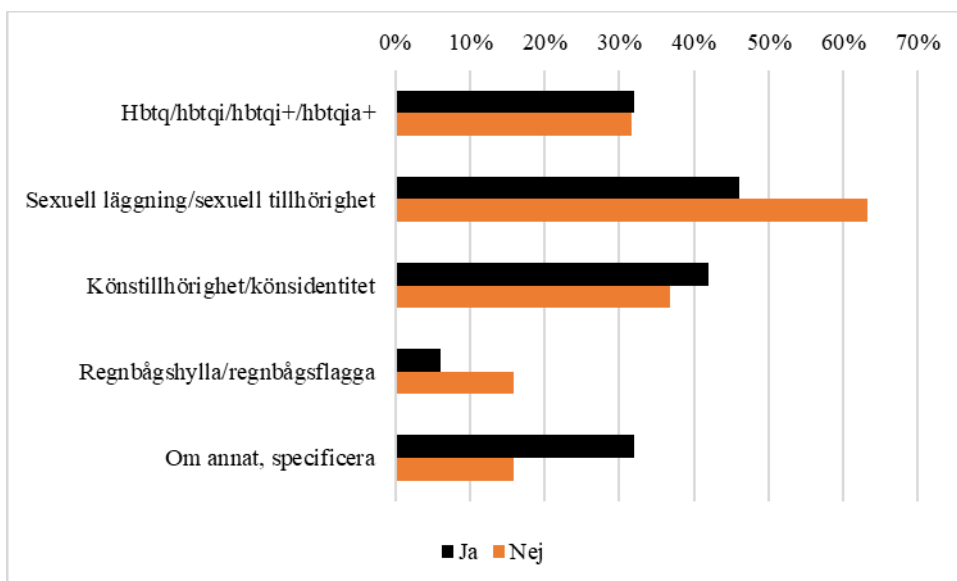
Figur 24. Åtgärder för hbtqia+-arbete i relation till upplevelse av politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete

Figur 25 visar att biblioteksorganisationer i kommuner där det finns politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete i större utsträckning har planer och arbetsgrupper för hbtqia+-arbete samt utbildning för personal i hbtqia+-frågor.

Figur 25. Förekomst av plan för hbtqia+-arbete, arbetsgrupp för hbtqia+-arbete samt utbildning i hbtqia+-frågor i relation till upplevelse av politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete

Figur 26 visar att termerna könstillhörighet/könsidentitet förekommer i större utsträckning och att olika former av akronymen hbtqia+ förekommer i något större utsträckning i biblioteksplaner hos biblioteksorganisationer i kommuner där det finns stöd för hbtqia+-inkluderande arbete. I biblioteksplaner hos biblioteksorganisationer i kommuner där det inte finns stöd för hbtqia+-inkluderande arbete förekommer termerna sexuell läggning/sexuell tillhörighet och regnbågshylla/regnbågsflagga i större utsträckning. Sammantaget förekommer hbtqia+-relaterade termer i högre utsträckning i biblioteksplaner för biblioteksorganisationer i kommuner där det finns stöd för hbtqia+-inkluderande arbete.

Figur 26. Förekomst av hbtqia+-relaterade termer i biblioteksorganisationernas biblioteksplaner i relation till politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete

6. Diskussion

Syftet med denna uppsats är att synliggöra hur svenska folkbibliotek arbetar hbtqia+-inkluderande, vilken vikt hbtqi-certifiering och hbtq-diplomerings har för omfattningen av det hbtqia+-inkluderande arbetet samt hur förutsättningarna för detta arbete påverkas av faktorer såsom kommunstorlek, ekonomi och politiskt stöd. Därutöver är syftet att undersöka huruvida hbtqia+-inkluderande arbete genom isomorfa mekanismer har blivit en norm och ett sätt för folkbiblioteken att öka sin legitimitet.

Frågeställningarna lyder: hur presenterar biblioteksorganisationerna sitt hbtqia+-inkluderande arbete? Vilka skillnader går att utläsa vad gäller hbtqia+-inkluderande arbete i hbtqi-certifierade/hbtq-diplomerade biblioteksorganisationer respektive ej hbtqi-certifierade/hbtq-diplomerade biblioteksorganisationer? Vilka mönster går att utläsa i biblioteksorganisationernas hbtqia+-inkluderande arbete relaterat till kommunstorlek, ekonomi och politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete?

Den första forskningsfrågan har besvarats i resultat- och analysdelen. I följande avsnitt diskuteras resultat och analys utifrån uppsatsens syfte, i ett försök att besvara den andra och tredje forskningsfrågan. Avsnittet inleds med en sammanfattning av resultatet.

6.1. Sammanfattning av resultat och analys

Av resultat och analys framkommer att hbtqia+-inkluderande arbete tycks förkomma i större utsträckning i hbtqi-certifierade och hbtq-diplomerade biblioteksorganisationer än i ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer. Ett hbtqia+-perspektiv är i större utsträckning inarbetat i bibliotekens olika verksamheter; från inköp, placering, märkning och skyltning av medier till fysiskt och digitalt synliggörande och programverksamhet. De har i större utsträckning planer och arbetsgrupper för hbtqia+-arbete samt utbildning av personal i hbtqia+-frågor. De använder i större utsträckning hbtqia+-inkluderande termer i sina biblioteksplaner.

Ej hbtqi-certifierade eller hbtq-diplomerade biblioteksorganisationer tycks ändå arbeta med hbtqia+-inkludering i relativt stor utsträckning. Exempelvis har en relativt stor andel av dessa biblioteksorganisationer utbildning i hbtqia+-frågor för sina anställda. Endast 7,5 % av de ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationerna anser att de inte arbetar hbtqia+-inkluderande.

Det hbtqia+-inkluderande arbetet tycks vara personberoende och bygger på att personer i personalen driver frågorna, vilka får bära ett stort ansvar. Ofta är det personal som själva är hbtqia+-personer. Detta tycks främst gälla ej certifierade eller diplomerade

biblioteksorganisationer, där all personal inte genomgått utbildning och där det inte finns någon policy eller plan för det hbtqia+-inkluderande arbetet som säger att hela personalen ska ha en samsyn kring arbetet och ta ansvar för det.

Det tycks vara så att biblioteksorganisationer i mindre och mellanstora kommuner i lägre utsträckning hbtqi-certifierar sig. I dessa kommuner tycks avsaknad av resurser i form av både ekonomi, tid och personal vara orsaker till att biblioteksorganisationerna väljer att inte genomgå hbtqi-certifiering. Det tycks också finnas en uppfattning om att kostnaden för hbtqi-certifiering är för hög i förhållande till vad certifieringen ger. Däremot är de flesta hbtq-diplomerade biblioteksorganisationerna mindre kommuner.

Vad gäller upplevelsen av politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete tycks de riksdagspartier som i skrivande stund är i opposition (Miljöpartiet, Centerpartiet, Vänsterpartiet och Socialdemokraterna) ge mer stöd än de nuvarande regeringspartierna (Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna, Liberalerna och Moderaterna). Sverigedemokraterna tycks vara det parti som ger minst stöd för hbtqia+-inkluderande arbete. Det är också Sverigedemokraterna som tycks ge upphov till flest konflikter med politiken vad gäller hbtqia+-inkluderande arbete. De flesta konflikter med Sverigedemokraterna tycks röra sagostunder med dragartister.

Det tycks finnas mer politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete i kommuner där biblioteksorganisationerna är hbtqi-certifierade eller hbtq-diplomerade. Sammantaget är skillnaden i förekomst och omfattning av åtgärder för hbtqia+-inkluderande arbete mellan kommuner med politiskt stöd respektive frånvaro av politiskt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete marginell. Sammantaget förekommer hbtqia+-relaterade termer i högre utsträckning i biblioteksplaner för biblioteksorganisationer i kommuner där det finns stöd för hbtqia+-inkluderande arbete. Dock förekommer planer och arbetsgrupper för hbtqia+-inkluderande arbete och utbildning i hbtqia+-frågor i högre utsträckning i biblioteksorganisationer i kommuner där det finns stöd för hbtqia+-inkluderande arbete.

6.2. Hbtqia+-inkluderande arbete och betydelsen av certifiering och diplomering

I relation till den andra forskningsfrågan har det tidigare konstaterats att hbtqia+-inkluderande arbete tycks förkomma i större utsträckning i hbtqi-certifierade och hbtq-diplomerade biblioteksorganisationer än i ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer. De certifierade och diplomerade biblioteksorganisationerna tycks i hög grad uppnå alla de sju stegen i Svensk biblioteksförnings taxonomi för hbtqia+-arbete på bibliotek (se figur 1). Vad gäller skillnaden mellan certifiering och diplomering tycks de exemplifierade åtgärderna för

hbtqia+-arbete förekomma i något högre utsträckning, och arbetsgrupper och utbildning i något mindre utsträckning, i diplomerade biblioteksorganisationer (se figur 16 respektive 17).

Utifrån ett organisationsteoretiskt perspektiv kan hbtqi-certifiering betraktas som en sorts deltagande utveckling, där förändringsprocessen bygger på deltagande och konsultation. Initiativ till hbtqi-certifiering tycks i relativt stor utsträckning komma från personalen, varför certifieringen måhända redan innan den implementeras är förankrad hos och stöds av personalen. Genom att all personal vid certifiering genomgår utbildning i hbtqia+-frågor involveras de i förändringsprocessen och den personalgrupp som ska ansvarar för hbtqia+-arbetet involveras även i beslutsprocessen. Liksom principen för deltagande utveckling blir det strategiska tänkandet kring det hbtqia+-inkluderande arbetet en kontinuerlig process implementerad i det dagliga arbetet. Resultatet är förenligt med Kann-Rasmussens (2023) utsaga om att den utbildning för all personal som ingår i hbtqi-certifieringen innebär att hbtqia+-arbetet blir till en grundprincip som personalen gemensamt har beviljat och som involverar och engagerar alla.

Vad gäller hbtq-diplomering förekommer utbildning av all personal och arbetsgrupper för hbtqia+-arbete i mindre utsträckning och initiativet kommer i högre utsträckning från biblioteksledningen. Detta måste inte nödvändigtvis innebära att förändringsstrategin kan liknas vid diktatorisk omformning eller tvungen utveckling. Även om beslutet kommer uppifrån kan det vara väl förankrat hos personalen och frånvaron av en utsedd arbetsgrupp kan betyda att hela personalen ansvarar för och är involverade i arbetet. För att utifrån ett organisationsteoretiskt perspektiv kunna studera certifiering och diplomering som förändringsprocesser krävs fördjupning i hur processerna går till, något som denna studie inte omfattar.

Något som dock tyder på att certifieringen och diplomeringen kanske ändå inte är så väl förankrad hos personalen är den i viss mån förekommande förvirringen kring begreppen hbtqi-certifiering och hbtq-diplomering. Det faktum att några respondenter har angett att de är hbtqi-certifierade när det i själva verket är hbtqi-diplomerade kan bero på att begreppen är likartade och därför lätta att förväxla. Det kan dock antas att en sådan förväxling inte skett om begreppen varit mer förankrade hos bibliotekarierna.

Det tycks vara så att det hbtqia+-inkluderande arbetet i certifierade och diplomerade biblioteksorganisationer ligger i linje med vad forskningen betraktar som gynnsamt för att göra bibliotek till trygga rum för hbtqia+-personer och för människor i allmänhet. Knapp (2022) och McEachreon (2016) menar att ett brett utbud av hbtqia+-relaterad litteratur, regnbågsflaggor, inkluderande aktiviteter och samarbete med organisationer som arbetar med hbtqia+-frågor bidrar till att bibliotek bli trygga rum. Dessa åtgärder tillämpas i hög utsträckning av certifierade

och diplomerade biblioteksorganisationer, men också i ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer.

Att hbtqia+-inkluderande arbete på folkbibliotek leder till tryggare rum och bättre tillgång till ett brett medieutbud även för personer som inte identifierar sig som hbtqia+-personer framhålls av flera nämnda forskare. Bland annat hävdar Knapp (2022) att ett inarbetat hbtqia+-perspektiv på bibliotek kan ge alla besökare en chans till vidgade vyer och en förståelse för människors olikheter. Vikten av att hbtqia+-relaterade medier ska vara tillgängliga för alla biblioteksanvändare är något som tas upp i flera fritextsvar, ofta kopplat till regnbågshyllans vara eller icke vara:

Vi har diskuterat [regnbågs]hylla och märkning flera gånger, men är kluvna till det i vår kontext precis som med många andra märkningar (miljömedvetenhet t ex). Önskemålet är väl att den som söker ska kunna hitta ändå (med vår hjälp, med ämnesord), men att gemene man (så att säga) ska kunna ramla på hbtqia+-media bara som en bok bland andra böcker

Tycker att vi har en bra bredd i litteraturutbudet, men att en del missar det eftersom de tror att det bara är [förlagen] Olika och Idus som har en bred representation. Men vi vill nog gärna få tipsa om böcker utan att de ska hamna endast i regnbågsfacket. En lesbisk kärlekshistoria är ju en kärlekshistoria (som kan vara relevant för många som gillar kärlekshistorier, inte bara för queers) och inte bara en lesbisk historia.

I ett fritextsvar nämns lösningen på att böcker riskerar att hamna i ”regnbågsfacket”: *”Vi jobbar också så att alla titlar vi köper in till våra regnbågshyllor köper vi in dubbla exemplar av så att titlarna kan hittas på de andra hyllorna i biblioteket”*. Lösningen med dubbla exemplar framförs även av Olsson och Pavlov (2012), i *Guide för bibliotekens arbete med hbtq+*.

Vad gäller ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer tycks de i relativt stor utsträckning ändå arbeta med hbtqia+-inkludering. Endast 7,5 % av de ej certifierade eller diplomerade biblioteken anser att de inte arbetar hbtqia+-inkluderande (se figur 3). En relativt stor andel ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer har utbildning i hbtqia+-frågor för sina anställda (se figur 17). Vikten av utbildning är något som bland annat Pierson (2017) lyfter. Författaren påpekar att även om bibliotekspersonalen har en positiv grundinställning till hbtqia+-arbete kan bristande kunskap, exempelvis i hur hbtqia+-material kan sökas fram, skapa otrygghet hos biblioteksanvändare.

Flera av de ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationerna tillämpar också de exemplifierade åtgärderna för hbtqia+-inkludering, såsom regnbågshyllor och märkning av och skyltning med hbtqia+-relaterade medier, i biblioteksverksamheten (se figur 16). Av fritextsvar framkommer att arbetet med att göra biblioteken till trygga rum för hbtqia+-personer är något som prioriteras och att arbetet faktiskt bär frukt:

Stadsbiblioteket ligger nära lokalen där [lokal mötesplats för hbtqia+-ungdomar] har sina träffar, och ungdomarna som ska dit på torsdagarna kommer ofta och hänger på vår ungdomsavdelning innan. Vi som bemannar ungdomsavdelningen vet att de uppskattar biblioteket, och känner sig trygga här hos oss just för att vi tydligt signalerar att vi vill ha dem här [...] att vi står bakom våra regnbågskids (det förekom en hel del homo- och transfobi på detta bibliotek).

Dock tycks flera av de ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationerna i mindre utsträckning ha anammat ett bestående hbtqia+-perspektiv. De arbetar mer med tillfälliga temadagar och temaveckor med hbtqia+-perspektiv, i anslutning till exempelvis Prideparader, då de ställer fram regnbågsflaggor, skyltar med hbtqia+-relaterade medier och arrangerar programverksamhet med hbtqia+-perspektiv. Detta kan kopplas till Robinsons (2016) efterfrågan på långsiktiga lösningar såsom att inkludera hbtqia+-relaterade medier i det ordinarie beståndet och skapa alternativ till de ofta problematiska klassifikationssystemen i stället för att endast sätta upp en regnbågshylla under ”LGBTIQ Awareness Month” i juni varje år. Detta långsiktiga perspektiv tycks vara mer implementerat i certifierade och diplomerade biblioteksorganisationer.

Den samsyn i och ansvarsfördelning kring hbtqia+-arbetet som certifiering och diplomerings innebär tycks inte finnas i ej certifierade biblioteksorganisationer. Resultatet visar att det hbtqia+-inkluderande arbetet i ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer i hög utsträckning är personberoende och bygger på att engagerade personer i personalen driver frågorna. Ofta är dessa bibliotekarier själva hbtqia+-personer, som får axla ett stort ansvar för att implementera och bibehålla ett hbtqia+-perspektiv. Detta framkommer av fritextsvar:

Jag är rätt säker på att alla i chefs- och ledningsgruppen tycker att dessa frågor är viktiga. Däremot blir det svårt när så mycket blir upp det personalen på de enskilda biblioteken. Jag tror att det handlar om att man inte vill styra utbudet för mycket men det finns nackdelar med att bara låta personalen fritt spelrum. Är det inga i gruppen som tänker på att anordna evenemang i detta tema så blir det inget!

Tänker nu att vi borde skriva ett program för hur vi ska arbeta med detta, så det inte enbart hänger på oss som är engagerade.

Jag upplever det absolut som att det (hbtqia+-inkluderande arbetet) ökat ju fler icke-heteros vi blivit.

Detta framkommer även i diagrammet över initiativtagare till hbtqia+-inkluderande arbete (figur 18), som visar att initiativet i ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer i hög utsträckning kommer från personalen.

Vad gäller hbtqia+-relaterade termer i ej certifierade/diplomerade biblioteksorganisationers biblioteksplaner visar resultatet att termerna sexuell läggning/sexuell tillhörighet är de exemplifierade termer som förekommer i störst utsträckning. Könstillhörighet/könsidentitet förekommer i mindre utsträckning och akronymer som inkluderar flera identiteter, läggningar

och uttryck, såsom hbtq/hbtqi/hbtqia+ förekommer i än mindre utsträckning. Detta kan kopplas till att rättigheterna för homosexuella på flera sätt har nått längre än rättigheterna för transpersoner och/eller ickebinära och även för queera, intersexuella och asexuella. Som framkommer av bakgrund och tidigare forskning har transpersoner och/eller ickebinära länge osynliggjorts inom hbtqia+-rörelsen och är de som idag i hög grad utsätts för hatbrott (Meyer et al. 2021, Amnesty international u.å.). Normbrytande könsidentitet och könsuttryck tycks vara en känsloladdad fråga, vilket den hätska debatten om Drag Story Hour och transpersoner är ett tydligt uttryck för.

Queerteoretiskt sett kan homosexuella betraktas som den normerande gruppen inom hbtqia+-akronymen och transpersoner och/eller ickebinära, queera, intersexuella och asexuella som de avvikande grupperna. I takt med att transpersoner och/eller ickebinära och queera har krävt lika rättigheter och blivit mer synliga i samhället har de också väckt alltmer debatt, medan intersexuella och asexuella fortfarande i hög grad osynliggörs. Den makthierarki som finns inom hbtqia+-communityt tycks således vara rådande även inom det hbtqia+-inkluderande arbete på folkbibliotek, i synnerhet ej certifierade/diplomerade sådana.

Jardine (2013) lyfter fram vikten av att synliggöra transpersoners behov på bibliotek och nämner könsneutrala toaletter, att bibliotekspersonal inte förutsätter könsidentitet utefter namn eller utseende, att utelämna frågan om kön vid skapande av lånekort och att inkludera transkvinnor i exempelvis kvinnohistoriska teman (Jardine 2013).

Exempel på sådana förhållningssätt framkommer i låg grad i fritextsvaren, men behandlas i följande svar:

[D]et är ibland program som uttalat inom personalen är på hbtqia+ teman. Jag försöker även hålla det levande i att tex. tillgå regler för att kunna ge en transperson rätt kön även om hen inte varit myndig och kunnat ändra juridiskt. Dock borde arbetet genomsyras mer av ett sånt tänk.

I ett fritextsvar nämns att biblioteket har den asexuella flaggan hängandes i anslutning till regnbågshyllan, men intersexuella nämns inte i svarsmaterialet, varken vad gäller certifierade eller diplomerade eller ej certifierade/diplomerade biblioteksorganisationer. Liksom det är av vikt att synliggöra den från majoritetssamhället avvikande hbtqia+-gruppen är det av lika stor vikt att synliggöra de grupper som inom hbtqia+-gruppen ses som avvikande. Resultatet av denna uppsats visar att biblioteken behöver arbeta mer för att inkludera transpersoner och/eller ickebinära, intersexuella och asexuella.

I fritextsvaren framkommer en rad förslag på hur förutsättningarna för hbtqia+-inkluderande arbete skulle kunna utvecklas:

Finns för lite kunskap inom personalgruppen idag om hur ett hbtq-arbete skulle gå till. Vore tacksamt med ett (gratis)material från exempelvis KB, kulturrådet eller liknande för just folkbibliotek med tips, råd och riktlinjer för att uppnå en nationell minimi-"gräns".

Nationella minimikrav skulle kunna stärka legitimiteten för hbtqia+-inkluderandet arbete och göra arbetet mindre sårbart för politisk styrning. Svensk biblioteksförnings *Guide för bibliotekens arbete med hbtq+* och den taxonomi de utvecklat är visserligen ett alternativ, men om materialet kom från Kungliga biblioteket eller Kulturrådet skulle det måhända väga tyngre och fler bibliotek skulle integrera ett hbtqia+-perspektiv i verksamheten.

Flera fritextsvar lyfter fram den stödjande funktion som regionbiblioteken kan ha vad gäller vidareutbildning i hbtqia+-frågor; *"Mycket vidareutbildning går genom regionbiblioteket. De är bra att ha"*. Det framförs att regionbiblioteken kan utgöra ett nav i utvecklingen av samarbete kring hbtqia+-inkluderande arbete kommuner emellan. Detta är hbtq-diplomeringen av biblioteksorganisationerna i Region Västerbotten ett exempel på. Regionbiblioteken skulle särskilt kunna vara till hjälp för små kommuner med mindre resurser till hbtqia+-arbete och där det kanske dessutom finns ett politiskt motstånd mot sådant arbete.

Kopplat till att utveckling av ett hbtqia+-inkluderande arbete i små steg kan vara ett bättre alternativ än hbtqi-certifiering för mindre kommuner, framförs också önskemål om att RFSL ska erbjuda utbildning för enskilda personer i personalen. Följande fritextsvar visar på detta önskemål och på vikten av utbildning:

Jag önskar att RFSL kan se möjligheten med att utbilda enskilda personer, då en hel arbetsplats kan ses som ett stort steg. När kommunerna är mindre och har en mer negativ inställning till HBTQI+ personer kan det vara bättre med små steg, så kunskapen och förståelsen får möjlighet att växa. Det är även en kamp att stå som homosexuell och "komma ut" till sin kommun när man vet vilken storm man möter. Hade jag då haft en utbildning i ryggen hade många av de som möter mig med negativ klang inte varit lika motståndskraftiga

Risken finns dock att sådana utbildningsinsatser leder till än mer omfattande personbundenhet kring det hbtqia+-inkluderande arbetet.

6.3. Kommunstorlek och ekonomi

I relation till den tredje forskningsfrågan framkommer av resultatet att hbtqi-certifiering förekommer i högre utsträckning i biblioteksorganisationer i större kommuner än i mindre och mellanstora kommuner (se figur 20). Många av fritextsvaren vittnar om att anledningen till att mindre kommuner inte certifierar sig är att det innebär en för stor kostnad: *"Det är för dyrt för vår lilla kommun"*. Detta tyder på att kommunstorlek påverkar möjligheten till att hbtqia+-

certifieras, och därav i förlängningen påverkar förekomst och omfattning av hbtqia+-inkluderande arbete då certifiering tycks vara nyckeln till ett genomgripande hbtqia+-arbete.

Den främsta orsaken till att mindre kommuner inte certifieras tycks dock vara avsaknad av resurser i form av tid (se figur 21). Även om det läggs ekonomiska resurser på hbtqia+-arbete tar det upp mycket tid och ett litet bibliotek med endast ett fåtal anställda har kanske inte tid nog att lägga på att utveckla och driva ett omfattande hbtqia+-arbete. Att brist på resurser hindrar mindre kommuner från att arbeta hbtqia+-inkluderande är problematiskt, då små orter måhända har ett extra stort behov av det. Kopplat till Days (2013) resonemang kan det i små kommuner saknas andra trygga mötesplatser för hbtqia+-personer. Det kan vara svårt att komma ut och leva som hbtqia+-person om det inte finns så många andra öppna hbtqia+-personer eller väl utvecklade hbtqia+-satsningar från kommunens eller föreningslivets håll. Därav kan biblioteken som trygga rum spela en avgörande roll i de små kommunerna. De flesta hbtq-diplomerade biblioteksorganisationerna tycks däremot tillhöra mindre kommuner. Då det är regioner som diplomerar biblioteken kan diplomeringen betraktas som frikopplad från kommunens storlek och ekonomiska förutsättningar, varför kommunstorlek och ekonomi inte påverkar förutsättningarna i lika hög grad. Hbtq-diplomering via regionen skulle därav kunna vara ett bra alternativ för regioner med många mindre kommuner, som inte har resurser nog för en hbtqi-certifiering.

I mindre kommuner som saknar resurser och där det dessutom finns ett visst politiskt motstånd mot hbtqia+-inkluderande arbete på bibliotek kan hbtqia+-arbete i små steg där delar av eller enstaka personal genomgår utbildning också vara ett alternativ. Fritextsvar vittnar om att det alternativet efterfrågas:

Som HBTQI+ person har jag börjat ett arbete mot certifiering, men tyvärr inte kommit speciellt långt. Då RFSL inte längre erbjuder utbildning för enskilda personer (ex. ambassadör eller konsult) utan istället hela arbetsplatsen eller inget så har min chef valt att inte bli certifierad i dagsläget. Det är en liten kommun och det är en dyr utbildning så i dagsläget kämpar jag själv mot en kommun som är något homofobisk, mycket beroende på okunskap. Hade möjligheten funnits att utbilda en person på arbetsplatsen hade det gett mig en bättre möjlighet att föra talan vidare, då folk lyssnar bättre på personer med utbildning än som enbart "privatperson".

Av fritextsvaren framkommer också att hbtqi-certifiering anses innebära en för hög kostnad i förhållande till vad det ger och att det går att arbeta hbtqia+-inkluderande utan att vara certifierad.

Som tidigare nämnt i bakgrundsavsnittet har kostnaden för hbtqi-certifiering varit föremål för kritik, både från bibliotek och från politiker och allmänhet. Att döma av resultatet i denna studie ger certifiering över lag ett djupare inarbetat hbtqia+-perspektiv i biblioteksverksamheten och ett mer omfattande hbtqia+-inkluderande arbete. Dock kan enskilda ej certifierade eller

diplomerade biblioteksorganisationer mycket väl ha ett lika inarbetat perspektiv och ett lika omfattande arbete. Frågan om huruvida kostnaden för certifiering är skäligen kan inte besvaras utifrån denna studie.

6.4. Politiskt stöd, neutralitet och armlängds avstånd

Återigen i relation till den tredje forskningsfrågan visar det faktum att det kommunpolitiska stödet för hbtqia+-inkluderande arbete tycks vara högre i hbtqi-certifierade och hbtq-diplomerade biblioteksorganisationers kommuner än i ej certifierade/diplomerade biblioteksorganisationers kommuner att politiskt stöd tycks vara en förutsättning för certifiering och diplomeringsarbete. Att det politiska stödet kan kopplas till partier och på vissa sätt tycks följa en höger-vänster-skala, där Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna, Liberalerna och Moderaterna ger mindre stöd och Centerpartiet, Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet mer stöd, gör att hbtqia+-arbete trots allt kan betraktas som en politisk fråga. Vad innebär detta för folkbibliotekens hbtqia+-inkluderande arbete och vad säger det om neutralitetsprincipen och principen om armlängds avstånd?

Vad gäller skillnaden i hbtqia+-inkluderande arbete mellan kommuner med, respektive utan, politiskt stöd går det att se ett mönster som visar att biblioteksorganisationerna i kommuner utan politiskt stöd driver ett hbtqia+-inkluderande arbete som är mindre synligt utåt. Dessa biblioteksorganisationer har i högre grad regnbågshyllor, märker i högre grad ut hbtqia+-relaterade medier, prioriterar i högre grad medvetet hbtqia+-inkluderande medier vid inköp och skyltar i högre grad med hbtqia+-relaterade medier. Dessa åtgärder syns inte så mycket utåt, så länge en inte vistas i biblioteket. Däremot har dessa biblioteksorganisationer i mindre utsträckning programverksamhet med hbtqia+-perspektiv, synliga regnbågsflaggor i bibliotekens entréer, i biblioteken och på bibliotekens hemsidor samt tagg eller annan märkning av hbtqia+-relaterade medier i de publika bibliotekskatalogerna. De har också i mindre utsträckning planer och arbetsgrupper för hbtqia+-arbete samt utbildning för personal i hbtqia+-frågor. Dessa åtgärder är saker som syns mer utåt och kan väcka större uppmärksamhet. Även om politiker inte vistas i biblioteken kommer de troligtvis i kontakt med styrdokument såsom biblioteksplaner och verksamhetsplaner och med bibliotekens hemsidor och bibliotekskataloger, som ofta hänger samman med kommunernas hemsidor. Likaså utgör fysiska regnbågsflaggor i bibliotekens entréer tydliga och synliga ställningstaganden för hbtqia+-personers rättigheter. Det är således sådant som skulle kunna väcka motstånd från politiker som inte stöder hbtqia+-inkluderande arbete.

Att arbeta i mindre skala - lite inkognito - med hbtqia+-inkludering kan vara ett sätt att undvika att motstridiga politiker lägger sig i arbetet och förhindrar det, vilket flera fritextsvar tyder på.

Liksom det kan vara ett strategiskt drag att inte nämna hbtqia+ i biblioteksplanen, kan det vara ett strategiskt drag att inte genomgå certifiering eller på andra sätt uttalat arbeta med hbtqia+-inkludering, då detta väcker uppmärksamhet.

Ur ett queerteoretiskt perspektiv kan ”inkognito-arbetet” å ena sidan betraktas som en överlevnadsstrategi för en ”avvikande” minoritet i ett samhälle där den normerande majoriteten har satt upp spelregler som begränsar minoritetens levnadsutrymme. Det kan å andra sidan betraktas som ett upprätthållande av den normerande majoritetens maktställning, då ”inkognito-arbetet” innebär att majoriteten kan fortsätta att blunda för olikheter. De för majoriteten fördelaktiga spelreglerna upprätthålls, i stället för att anpassas även utefter minoriteten.

Bland respondenterna tycks det finnas en oro inför att Sverigedemokraterna frångår principen om armlängds avstånd och försöker detaljstyra bibliotekens arbete, inte minst det hbtqia+-inkluderande.

Vi lever i oroliga tider där mycket rädsla och okunskap framkallar hat. Det gäller att hänvisa till de lagar vi har och inte låta biblioteken detaljstyras av politiker som inte förstår att de ska hålla armlängds avstånd

Det märks att SDs så kallade människosyn sakta men säkert sipprar in även i biblioteks- och kulturvärlden. Det är skrämmande. Mörka tider nu för demokratin

Det faktum att Sverigedemokraterna är det parti som ger minst stöd och mest motstånd till hbtqia+-arbete kan bero på att de anser att hbtqia+-arbete är en del av den vänstervridning de anser att kulturen och biblioteken har utsatts för. Möjligen betraktar partiet inte detaljstyrandet som ett brott mot principen om armlängds avstånd, utan att de snarare genom att motverka hbtqia+-arbete ”neutraliserar” biblioteken.

Uppfattningen om att hbtqia+-arbete är att frångå en neutral hållning och ta politisk ställning förekommer inte bara bland politiker utan även bland biblioteksanvändare och bibliotekarier. Detta framkommer av flera fritextsvar:

Exempelvis kan vi höra åsikter från besökare om att biblioteket "ska vara politiskt neutralt" när vi skyltar för pride med flaggor och böcker. Men vi hänvisar då helt enkelt till vår certifiering och arbete med frågan

Ur vår biblioteksplan: ”Biblioteket ska ha funktion av offentligt rum och mötesplats samt upplevas som en neutral arena öppen för alla. Verksamheten ska vara tillgänglig för alla och kännedom om verksamhetens innehåll och bredd ska nå ut till alla”

Resultatet av denna studie visar att initiativet till hbtqia+-inkluderande arbete endast i enstaka fall kommer från kommunfullmäktige; det vill säga från politiken. I de allra flest fall kommer initiativet från bibliotekspersonalen eller bibliotekledningen; det vill säga från bibliotekarieprofessionen. Kann-Rasmussens (2023) resonemang om ”aktivistiska” kontra ”kulturpolitiska” bibliotekarier sätter fingret på frågan om huruvida hbtqia+-arbete på bibliotek

är att betrakta som politiskt engagemang eller ett sätt att verkställa folkbibliotekens demokratiska uppdrag. I många fritextsvar betonar respondenter att hbtqia+-inkluderande arbete är en del av uppdraget att tillgängliggöra biblioteken för alla. Det är just det argumentet många använder i bemötandet av kritik mot det hbtqia+-inkluderande arbetet, kritik både från politiken, allmänheten och kollegor:

Informera, informera, informera. Peka på rättigheter och lagar.

Vi bemöter frågan med information om allas lika värde och vikten av synliggörande

Att arbetsgruppen måste gå fram med extra tydlighet och extra mycket ödmjukhet och snällhet för att vinna över motsträviga medarbetare. Vi kan inte vara "den där jobbiga regnbågsgruppen" och vara mer aktivistiska. Då är det lättare att vi får en stämpel som aggressiva agitatorer och det slår bakut.

I det sistnämnda citatet vill respondenten inte att arbetsgruppen för hbtqia+-inkludering ska uppfattas som aktivistisk, av rädsla för att inte få med sig övriga i personalen. I stället vill respondenten använda sig av tydlighet och ödmjukhet. Detta kan tolkas som att gruppen, enligt Kann-Rasmussens resonemang, vill framstå som kulturpolitiska och bygga sitt arbete och argumenten för det på grundval av bibliotekslagen och det inkluderande och demokratiska uppdrag som biblioteken har. Detta blir ett sätt att skapa legitimitet inför de motstridiga medarbetarna, att förtydliga att hbtqia+-arbetet inte är känslomässigt motiverat utan att de kulturpolitiska målen om inkludering gör hbtqia+-arbetet till en självklar del av deras uppdrag som bibliotekarier.

Många fritextsvar handlar om att biblioteken arbetar för alla och inte specifikt för hbtqia+-inkludering. Detta kan betraktas som en neutral hållning. Vad gäller hbtqia+-relaterade termer i biblioteksplanerna anser många respondenter vars biblioteksorganisationer inte nämner de exemplifierade uttrycken att de anser att andra termer och formuleringar inkluderar även hbtqia+-personer. Dessa formuleringar är allmänt hållna och handlar om allas lika värde, att ingen får diskrimineras och att alla är välkomna till på biblioteken:

Vi försöker att göra vårt yttersta att alla ska känna sig välkomna och delaktiga. Vi ser alla som människor oavsett kön, religion, hudfärg eller sexuell identifikation

Biblioteket har många prioriterade grupper, och ansvaret som vilar på biblioteket som en öppen mötesplats är stort

Eller så kan man försöka bemöta alla människor oavsett vem/vad de bekänner sig till/som med respekt och utifrån det se till att ha en bred och inkluderande verksamhet

Kopplat till Larssons (2022) resonemang om att generella formuleringar såsom att "biblioteken är till för alla" riskerar att osynliggöra redan marginaliserade grupper såsom hbtqia+-personer, kan ovanstående fritextsvar betraktas bidra till just osynliggörande. Gibson et al. (2017) pekar

på att neutralitetsprincipen som ett passivt ställningstagande hämmar bibliotekariers demokratiska roll och bibliotekens kärnvärden om mänskliga rättigheter.

Det kan således tolkas som neutralt att ”arbeta för alla” och att inte ta ställning för hbtqia+-frågor, men det kan också tolkas som neutralt att stå upp för hbtqia+-frågor och att arbeta hbtqia+-inkluderande då det anses vara en del av bibliotekens uppdrag. Liksom Kann-Rasmussen (2023) hävdar konkurrerar här värderingar om mångfald, rättvisa och delaktighet med värderingar om neutralitet, anticensur och yttrandefrihet.

Att inte ta ställning för hbtqia+-inkludering kan också betraktas som att frånga neutralitetsprincipen. Kann-Rasmussen (2023) skriver att viss forskning visar att bibliotek inte är neutrala, på grundval av inbyggda strukturer som gynnar exempelvis vithet och heterosexualitet. Här kan hbtqia+-inkluderande arbete ses som ett sätt att väga upp bibliotekens ”heterosexualitets-perspektiv”, till en mer neutral hållning där alla inkluderas på lika villkor.

Kopplat till queerteorins tankemodell om dikotomin mellan norm och avvikelse skriver Rosenberg (2011) att ”[d]e värderingar som uttrycker de privilegierade gruppernas erfarenheter och syften presenteras som neutrala och goda för alla” (Rosenberg 2011 s. 103). I relation till neutralitetsprincipen och uttryck såsom att ”biblioteken är till för alla” kan ”alla” tolkas som den normerande gruppen som anser att minoriteter ska assimileras in i deras grupp. Då den normerande gruppen uppstår ett privilegium kan den blunda för olikheter; olikheter som genom osynliggörande eller diskriminering är smärtsamt synliga för minoriteten. Genom att luta sig mot neutralitetsprincipen och undvika att inta ett hbtqia+-perspektiv upprätthåller biblioteken således en maktordning där hbtqia+-personer tvingas följa heteronormativitetens spelregler. Detta leder inte till inkludering, utan till exkludering och upprätthållande av maktordningar. För att involvera allas perspektiv måste olikheter erkännas och minoritetsröster komma till tals. Huruvida minoriteter är inkluderade kan inte vara upp till majoriteten att avgöra.

Detta är något som framkommer tydligt av Lupiens (2013) studie, där över 53 procent av tillfrågade studenter som inte definierade sig som hbtqia+-personer ansåg att biblioteksbeståndet av hbtqia+-relaterade medier var tillfredsställande, medan endast 14 procent att de tillfrågade studenter som identifierade sig som hbtqia+-personer betraktade beståndet som tillfredsställande (Lupien 2013). Även Del Mars (2021) studie belyser vikten av att hbtqia+-personer involveras i utveckling och utvärdering av hbtqia+-inkluderande arbete, då studien visar att norska bibliotekarier anser sig ha högre kompetens inom hbtqia+-frågor än vad hbtqia+-biblioteksanvändare anser dem ha (Del Mar 2021).

Både fritextsvar och tidigare forskning vittnar om en problematik kring vikten av synliggörande av ett hbtqia+-perspektiv å ena sidan och vikten av hbtqia+-personers anonymitet å andra sidan. Följande fritextsvar påtalar denna problematik: *[vi känner] kluvenhet gällande att märka ut en*

särskild hylla som kan kännas utpekande för låntagare att stå vid... det är så pass enkelt att söka i katalogen och reservera att vi föredrar det alternativet". Kopplat till Rothbauers (2007) resonemang kan bibliotek, genom att betona hbtqia+-personers behov av anonymitet riskera att upprätthålla osynliggörandet av gruppen och rädslan för att exponera sin identitet eller läggning, bidra till ytterligare osynliggörande.

6.5. Isomorfism och legitimitet

Av resultatet framgår att ej certifierade eller diplomerade biblioteksorganisationer i sitt hbtqia+-inkluderande arbete tycks inspireras av certifierade biblioteksorganisationer och anamma deras sätt att arbeta hbtqia+-inkluderande. Detta faktum kan jämföras med Bartleys (2010) resonemang om att de ekologiska produktionsmetoder som sociala certifieringar av jordbruk har resulterat i delvis har anammats av det konventionella jordbruket. Liksom de ekologiska och Fair Trade-märkta jordbruken blir exempel på hur jordbruk kan bli mer socialt hållbart blir hbtqi-certifierade bibliotek exempel på hur det går att arbeta hbtqia+-inkluderande. De certifierade biblioteken har utarbetat metoder som lätt kan anammas av andra bibliotek. På så sätt förändras också normen för vad som anses ingå i folkbibliotekens uppdrag till att innefatta hbtqia+-arbete och det skapas en förväntan på att alla folkbibliotek ska tillämpa ett hbtqia+-perspektiv. Hbtqia+-arbete blir i organisationsteoretiska termer en rationalitetsnorm och en del av organisationskulturen.

Som framkommer av bakgrund och tidigare forskning har arbete riktat mot samhällets utsatta grupper och minoriteter länge varit en del av folkbibliotekens fokus (Kann-Rasmussen 2023, Hedemark 2009). Att folkbiblioteken ska vara till för alla är både lagstadgat och något som är djupt rotat i organisationskulturen. Att arbeta för inkludering av hbtqia+-personer kan därav antas ligga nära till hands. Då hbtqia+-inkluderande arbete ligger nära folkbibliotekens kärnvärden och initiativ till det i stor utsträckning tycks komma från bibliotekspersonalen kan det antas att de isomorfa mekanismerna inte har uppkommit via tvång, utan via imitation och normer. Snarare än att biblioteksorganisationer anser sig tvungna att arbeta hbtqia+-inkluderande tycks det finnas ett grundläggande engagemang hos personalen. De flesta respondenter tycks anse att frågan är viktig och att de hade velat arbeta mer med ett hbtqia+-perspektiv om tillräckligt med resurser funnits.

Organisationskulturen kan göra biblioteken motståndskraftiga mot förändringar men också innebära mindre flexibilitet (Jacobsen & Thorsvik 2014). I hbtqia+-arbete krävs just flexibilitet för att kunna utmana nya normer som ständigt tillkommer. Allteftersom ett tankesätt blir tillräckligt dominerande kommer i stället ett annat perspektiv få inta den avvikande positionen. Här finns en motsättning mellan organisationsteorins syn på normer som beständiga och

queerteorins syn på normer som icke-stabila. För att folkbiblioteken ska kunna arbeta normkritisk krävs det en lyhördhet inför vad som blir norm och vad som får inta den avvikande positionen. Organisationskulturens natur till trots, måste ett normkritiskt förhållningssätt bli en del av folkbibliotekens organisationskultur, ett förhållningssätt där föreställningar om kön och sexualitet ständigt kan utvecklas och omtolkas.

Begreppet legitimitet har nära koppling till isomorfism, då det är strävan efter legitimitet som skapar isomorfa mekanismer. Av resultatet och framför allt fritextsvaren att döma tycks hbtqia+-inkluderande arbete betraktas som eftersträvansvärt inom biblioteksorganisationerna. För att vara legitima måste organisationers handlingar och aktiviteter överensstämja med det omgivande samhällets värdesystem; den institutionella omvärlden. Frågan om huruvida hbtqia+-inkludering är en del av samhällets värdesystem är dock inte helt självklar.

I bakgrunden redogörs för den lagmässiga utveckling som skett vad gäller hbtqia+-personers rättigheter och att det i samhället i stort de senaste decennierna skett en attitydförändring i synen på hbtqia+-personer. Samtidigt som en större del av Sveriges befolkning står bakom hbtqia+-personers rättigheter idag finns det också en omfattande konservativ politisk falang som motarbetar individers rätt att uttrycka sin identitet; Sverigedemokraterna. För att analysera frågan om hbtqia+-arbetets legitimerande funktion kan de tre pelarna för den institutionella omvärlden tillämpas.

Vad gäller den regulativa pelaren har det i tidigare avsnitt konstaterats att folkbibliotek enligt svenska lagar och andra skrivelser är förpliktigade att arbeta hbtqia+-inkluderande. Så länge lagstiftningen förblir densamma bidrar hbtqia+-arbete således till bibliotekens legitimitet i form av formellt godkännande från samhället. Kann-Rasmussen (2023) menar att arbete som syftar till att lyfta vissa perspektiv och att synliggöra strukturella ojämlikheter betraktas som positivt då det kan motiveras med hänvisning till bibliotekens medborgerliga och demokratiska uppdrag. Detta kan kopplas till det faktum att bibliotekarier hellre framställer sig själva som infriare av kulturpolitiska mål än som aktivister, vilket både denna studie och Kann-Rasmussens (2023) forskning visar på. Över lag tycks känslomässiga argument för engagemang i sociala frågor minska legitimiteten, medan medborgarrättsliga, demokratifrämjande och lagunderstödda argument ge ökad legitimitet (Kann-Rasmussen 2023). Att hbtqia+-arbete är lagstadgat och en del av det demokratiska uppdraget tycks vara ett tungt vägande legitimitetsfrämjande incitament för biblioteken. Vad gäller politisk legitimitet visar denna studie att hbtqia+-inkluderande arbete tycks ge politisk legitimitet, med undantag för sverigedemokratiskt styrda kommuner. Även detta resultat korrelerar med Kann-Rasmussens (2023) studie.

Angående den normativa pelaren tycks samhället i stort stå bakom hbtqia+-inkludering, utifrån föresatsen att lagstiftningen hänger samman med befolkningens moraliska acceptans för

hbtqia+-personer. Dock visar resultatet att det finns ett visst motstånd från allmänheten och från biblioteksanvändare, som framför allt bottnar i föreställningen om att hbtqia+-arbete går stick i stäv med neutralitetsprincipen. Ur ett queerteoretiskt perspektiv betraktas hbtqia+-personer av samhället fortfarande som avvikande från normen, en avvikelse som bör assimileras in i majoritetssamhället. Då assimilering går ut på att den avvikande gruppen ska anpassa sig efter normen, kan integrering av ett hbtqia+-perspektiv och synliggörande av hbtqia+-personer på bibliotek betraktas som fel väg att gå. Kopplat till Kann-Rasmussens (2023) resonemang om att känslomässiga argument ger mindre legitimitet än lagunderstödda kan det antas att hbtqia+-arbete på moralisk grund ger mindre legitimitet. Således är hbtqia+-inkluderande arbete på folkbibliotek måhända inte lika legitimitetsskapande sett till den normerande pelaren och samhällets moraliska acceptans.

Dock tycks den tredje, kognitiva, pelaren vara starkt legitimitets-främjande. Av resultatet att döma tycks det inom bibliotekariekåren finnas ett starkt stöd för hbtqia+-inkluderande arbete. Detta visar dels det faktum att en övervägande majoritet av Sveriges biblioteksorganisationer arbetar hbtqia+-inkluderande, dels det faktum att initiativ till hbtqia+-arbete i stor utsträckning kommer från personalen. I de fall då personal ifrågasätter prioritering av hbtqia+-arbete tycks det i regel handla om svårigheten i fördelning av knappa resurser, snarare än om ett motstånd mot hbtqia+-personer, vilket följande fritextsvar vittnar om:

Känner när jag svarar på denna enkät att vi bör ta tag i frågan så snart som möjligt. Vi har inte kommit så långt som vi borde med detta, mycket går att göra. Men jag kan inte se att orsaken är någon sorts motvilja från varken ledning eller personal, snarare att vi kanske inte prioriterat frågan

Biblioteket har många prioriterade grupper, och ansvaret som vilar på biblioteket som en öppen mötesplats är stort

Över lag tycks respondenterna betrakta hbtqia+-inkluderande arbete som ett sätt att följa med i samhällsutvecklingen och att få med sig unga personer. Samarbete och nätverkande med organisationer och föreningsliv som arbetar med hbtqia+-frågor, såsom RFSL, Transammans och Lesbiskt makt, tycks betraktas som en viktig del för att kunna följa med i utvecklingen. Att genom samarbete och nätverkande visa på förändringsbenägenhet är enligt Kann-Rasmussen (2023) en avgörande legitimitetsstrategi för både privata och offentliga verksamheter. Därav kan det antas att bibliotekens samarbeten, av vilka hbtqi-certifiering är ett, betraktas som viktiga för bibliotekens legitimitet. Hbtqia+-arbete tycks således ha blivit rationell praxis inom folkbiblioteksfältet och något som skapar legitimitet.

7. Slutsatser

Denna studie visar att det finns skillnader i förekomst och omfattning mellan hbtqi-certifierade och hbtqi-diplomerade, respektive ej certifierade eller diplomerade, biblioteksorganisationer. Hbtqi-certifieringen tycks innebära en kvalitetssäkring som garanterar att ett hbtqi+-perspektiv genomsyrar alla delar av biblioteksverksamheten. Hbtqi-diplomering via regionen tycks ge en likartad garanti. Det är möjligt att arbeta hbtqi+-inkluderande utan certifiering eller diplomering, men det kräver en helhetssyn på verksamhetens alla delar och en samsyn kring ansvarsfördelning, då arbetet annars riskerar att bli starkt personberoende. Här är utbildning i hbtqi+-frågor ledordet, och till stor hjälp kan Svensk biblioteksförnings *Guide för bibliotekens arbete med hbtqi+* och dess taxonomi vara.

Studien visar även att kommunstorlek, ekonomi och politiskt stöd påverkar förutsättningarna för hbtqi+-inkluderande arbete. Mindre och mellanstora kommuner med begränsade resurser genomgår i mindre utsträckning hbtqi-certifiering och arbetar i förlängningen således mindre med hbtqi+-inkludering, trots att dessa kommuner måhända har störst behov av trygga rum för hbtqi+-personer. För mindre kommuner kan hbtqi-diplomering via regionen vara ett bra alternativ för att kvalitetssäkra det hbtqi+-inkluderande arbetet.

I kommuner där det finns ett politiskt motstånd mot hbtqi+-inkluderande arbete tycks biblioteksorganisationer i lägre utsträckning vara hbtqi-certifierade. I dessa kommuner tycks det i stället vara en strategi att arbeta i mindre skala och lite inkognito, för att undvika att väcka reaktioner hos motstridiga politiker.

Hbtqi+-inkluderande arbete tycks av de flesta bibliotekarier betraktas som ett neutralt förhållningssätt, då det understöds av den bibliotekslag som säger att bibliotek ska vara till för alla. Det är ett synsätt som inte delas av Sverigedemokraterna och flera respondenter uttrycker oro för att principen om armlängds avstånd inte respekteras av dessa politiker. Denna studie visar på vikten av att bibliotekarieprofessionen tillåts styra folkbibliotekens verksamhet, då det är bibliotekarierna som sitter på kunskapen om hur folkbiblioteken kan uppfylla sitt demokratiska uppdrag om fri kunskapsförmedling och åsiktsbildning.

Av studien framkommer att hbtqi-certifiering av folkbibliotek tycks ha bidragit till att hbtqi+-inkluderande arbete genom isomorfa mekanismer har blivit en del av organisationskulturen och ett sätt för folkbibliotek att skapa legitimitet.

För att knyta an till uppsatsens titel konstateras följande: till skillnad från nazister förmedlar sagoläsande dragqueens folkbibliotekens lagstadgade kärnvärde; att alla är välkomna just så som de är. Hbtqi+-personer och allierade har alltid funnits och folkbibliotek har länge arbetat för minoritetsgruppers inkludering. Hbtqi+-inkluderande arbete är inte att betrakta som ett

uttryck för samtidens tillfälliga nycker; det är ett uttryck för samtidens tro på alla människors lika värde.

7.1. Vidare forskning

Under skrivandet av uppsatsen har en rad frågeställningar uppstått som inte ryms inom ramen för denna studie. En renodlat kvalitativ intervjustudie skulle kunna följa upp de teman och frågeställningar som uppkommit. Exempel på sådana frågeställningar är hur bibliotekarierna ser på sin egen roll i det hbtqia+-inkluderande arbetet, huruvida de betraktar sig själva som aktivister eller som infriare av kulturpolitiska mål. En annan frågeställning är orsaken till att biblioteksorganisationer inte anser sig arbeta hbtqia+-inkluderande, huruvida det beror på ett motstånd mot eller ointresse för hbtqia+-frågor eller på bristande resurser, och hur de motiverar det faktum att de inte arbetar hbtqia+-inkluderande. Ytterligare en frågeställning är hur biblioteken arbetar specifikt för transpersoner, intersexpersoner och asexuella. Forskning på det temat är av stor vikt, då dessa grupper tycks vara underrepresenterade i den tidigare forskningen.

Det hade även varit intressant att studera de politiska partiernas reella stöd för hbtqia+-inkluderande arbete på folkbibliotek och att undersöka om det stämmer överens med bibliotekariernas upplevelse av politiskt stöd. Av intresse hade även varit att närmare studera de konflikter som biblioteken upplever i relation till hbtqia+-inkluderande arbete; hur kan exempelvis kritiska biblioteksanvändare bemötas och hur kan biblioteken arbeta för att biblioteksrummet ska vara en trygg plats för hbtqia+-personer då sådana konflikter uppstår?

8. Litteraturförteckning

Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. (1. uppl.). Stockholm: Liber

Alvehus, J. & Jensen, T. (2015). *Organisation*. (1. uppl.). Lund: Studentlitteratur

Ambjörnsson, F. (2016). *Vad är queer?* (2. uppl.). Stockholm: Natur & kultur.

Amnesty International (u.å.). *HBTQI*. <https://www.amnesty.se/vara-rattighetsfragor/diskriminering/hbtqi/> [2023-03-29]

Arbetsmarknadsdepartementet (2014). *En strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet. <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2014/01/en-strategi-for-lika-rattigheter-och-mojligheter-oavsett-sexuell-laggning-konsidentitet-eller-konsuttryck/> [2023-03-28]

Arbetsmarknadsdepartementet (2018). *Historik om utvecklingen av hbtq-personers rättigheter i Sverige*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet. <https://www.regeringen.se/artiklar/2018/06/historik-om-utvecklingen-av-hbtq-personers-rattigheter-i-sverige/> [2023-03-27]

Arbetsmarknadsdepartementet (2021). *Handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet. <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2021/01/handlingsplan-for-hbtqi-personers-lika-rattigheter-och-mojligheter/> [2023-03-27]

Bartley, T. (2010). Certification as a Mode of Social Regulation, *Jerusalem Papers in Regulation & Governance*. Nr8 ss. 1-25. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=aa594d3f2ccc65ff7b782f608c9827b433bd2218> [2023-04-10]

Bergström, G. & Boréus, K. (2018). *Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. I Boréus, K. & Bergström, G. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur

Betts-Green, D. (2020). “We could do better”: Librarian engagement in LGBTQ collection development in small and rural public libraries in the southern U.S. *Public Library Quarterly*, 39(6), ss. 510-536. <https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=lih&AN=146630462&site=eds-live&scope=site> [2023-04-02]

Bibliotek Botkyrka (2022). *Prideveckan* 2022.
<https://bibliotek.botkyrka.se/sv/article/stockholm-pride-2022>

Biblioteken i Västerbottens inland (2022). *Pride i Storuman*.
<https://www.v8biblioteken.se/sv/event/pride-i-storuman>

Butler, J. (2007). *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos

Carlsson, H. (2013). *Den nya stadens bibliotek: om teknik, förnuft och känsla i gestaltningen av kunskaps- och upplevelsestadens folkbibliotek*. Lund studies in arts and cultural sciences volym 3. Diss. Lunds universitet: Institutionen för kulturvetenskaper

Carlsson, H. & Rivano Eckerdal, J. (2018). *Det osynliggjorda arbetet: konflikter och möjligheter för (folk)bibliotekariens kompetenser i en politiskt turbulent tid*. I Hansson, J. & Wisselgren, P. (red.) *Bibliotekarier i teori och praktik: utbildningsperspektiv på en unik profession*. Lund: BTJ Förlag

Chapman, E. L. (2013). No more controversial than a Gardening Display? Provision of LGBT-related Fiction to Children and Young in U.K Public Libraries. *Library Trends*, vol 61 (3), ss. 542-568.

<https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=mzh&AN=2013301551&site=eds-live&scope=site> [2023-04-02]

Clemens, A. (2019). Ännu inget beslut om biblioteksplan i Sölvesborg. *Biblioteksbladet*. 14 oktober. <https://www.biblioteksbladet.se/nyheter/politik/solvesborgsbiblioteksplan-ska-klubbas-i-kvall/> [2023-03-31]

Curry, A. (2005). If I Ask, Will They Answer? Evaluating Public Library Reference Service to Gay / Lesbian Youth. *Reference and User Services Quarterly*, Volume: 45(1), ss. 65-75.
<http://pacificreference.pbworks.com/f/If+I+Ask,+Will+They+Answer.pdf> [2023-04-01]

Darnall, N. Ji, H. & Vazquez- Brust, D. (2018). Third-Party Certification, Sponsorship, and Consumers' Ecolabel Use. *The Journal of Business Ethics*, vol 150, ss. 953-969.
<https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=edsjsr&AN=edsjsr.10.2307.45022610&site=eds-live&scope=site> [2023-06-02]

Day, S. (2013). Libraries as LGBTIQ venues. *Gay & Lesbian Issues and Psychology Review*, 9(1), ss. 46-50.
<https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=qth&AN=90591572&site=eds-live&scope=site> [2023-06-02]

Del Mar, K. (2021). *Er bibliotek för alla? Skeive og LHBTIQ+ personers holdninger til og erfaringer med folkebibliotek i Norge*. Bachelor i bibliotek- og informasjonsvitenskap, Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag. Oslo: OsloMet - Storbyuniversitetet

Det politiska spelet (2023). Jimmie och Fröken Skamlös [radioprogram]. Sveriges Radio, P1, 11 maj.

Drag Story Hour (2022a). *Chapters – Storytelling around the world*. <https://www.dragstoryhour.org/chaptermap> [2023-03-30]

Drag Story Hour (2022b). *Our Mission*. <https://www.dragstoryhour.org/about> [2023-03-30]

Edeholt, C. (2016). *Regnbågsbiblioteket – The Rainbow Library. Ett arbetssätt för att lyfta hbtq på Umeå stadsbibliotek*. <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:1242648/FULLTEXT01.pdf> [2023-03-28]

Edeholt, C. & Ljungström, S. (2022). *Hbtq-diplomering*. <https://www.regionvasterbotten.se/kultur/regionbiblioteket-vasterbotten/hbtq-diplomering> [2023-02-05]

Ejlertsson, G. (2020). *Enkäten i praktiken – En handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Ellis, J.R. (2022). A Fairy Tale Gone Wrong: Social Media, Recursive Hate and the Politicisation of Drag Queen Storytime, *Journal of Criminal Law*, 86(2), s. 94–108. <https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=edshol&AN=edshol.hein.journals.jcriml86.14&site=eds-live&scope=site> [2023-04-03]

Eriksson-Zetterquist, U. (2016). *Institutionell teori: idéer, moden, förändring*. Malmö: Liber.

Feuk, M. (2021). *Det (o)politiska biblioteket: En diskursanalytisk studie av bibliotekarien som tjänsteman i ett politiskt landskap*. Kandidatuppsats. Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT. Borås: Högskolan i Borås. <http://hb.diva-portal.org/smash/get/diva2:1528000/FULLTEXT01.pdf> [2023-06-02]

Fichtelius, E., Persson, C. & Enarson, E. (2019). *Demokratins skattkammare. Förslag till en nationell biblioteksstrategi*. Stockholm: Kungliga biblioteket. <https://www.regeringen.se/4adaca/contentassets/1c1e0dfc334a413bbdb6e2e2a955dae5/demokratins-skattkammare---forslag-till-en-nationell-biblioteksstrategi> [2022-12-14]

Frenander, A. (2010). *Svensk kulturpolitik under 1900-talet: Kulturpolitik - vad är det?* I A. Frenander (Red.), *Arkitekter på armlängds avstånd? Att studera kulturpolitik* (s.1–14). Högskolan i Borås, Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap. Bibliotekshögskolan

Gibson, A.N., Chancellor, R.L., Cooke, N.A., Park Dahlen, S., Lee, S.A. och Shorish, Y.L. (2017), Libraries on the frontlines: neutrality and social justice, *Equality, Diversity and Inclusion*, Vol. 36 No. 8, ss. 751–766. <https://www.emerald-com.ludwig.lub.lu.se/insight/content/doi/10.1108/EDI-11-2016-0100/full/pdf?title=libraries-on-the-frontlines-neutrality-and-social-justice> [2023-04-03]

Golub, K., Bergenmar, J. & Humelsjö, S. (2022). Searching for Swedish LGBTQI fiction: challenges and solutions. *Journal of Documentation*; Bradford, 78(7), s. 464–484. <https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=edsemr&AN=edsemr.10.1108.JD.06.2022.0138&site=eds-live&scope=site> [2023-04-02]

Groth, K. (2023). *Dragshowförbud oroar: Vill lagstifta bort oss*. Svenska Dagbladet, 15 mars. <https://www.svd.se/a/nQM7Po/dragshowforbud-oroar-vill-lagstifta-bort-oss> [2023-05-13]

Göteborgs stad (2022). *Queera perspektiv tar plats på Stadsbiblioteket*. <https://www.mynewsdesk.com/se/goteborgs-bibliotek-kulturhus/pressreleases/queera-perspektiv-tar-plats-paa-stadsbiblioteket-3186930>

Hansson, J. (1998). *Om folkbibliotekens ideologiska identitet: en diskursstudie*. Lic.-avh. Göteborg: Univ.

Hedemark, Å. (2009). *Det föreställda folkbiblioteket: en diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970–2006*. Skrifter utgivna av Institutionen för ABM vid Uppsala universitet volym 3.

Hedquist, A. (2023). *"Det handlar om oss", diplomering som strategi för hbtq-arbete på folkbibliotek*. Kandidatuppsats. Umeå: Umeå universitet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1733475/FULLTEXT01.pdf> [2023-06-02]

Hirschfeldt, J. (2017). Biblioteken – en femte funktion i den demokratiska rättsstaten. I Fichtelius, E., Enarson, E., Hansson, K., Klein, J. & Persson, C. (Red.), *Den femte Statsmakten: bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering*. Kungliga biblioteket, Nationell biblioteksstrategi.

IFLA (2012). *"Code of Ethics for Librarians and other Information Workers."* <https://www.ifla.org/wp->

[content/uploads/2019/05/assets/faife/publications/IFLA%20Code%20of%20Ethics%20-%20Long_0.pdf](https://ludwig.lub.lu.se/content/uploads/2019/05/assets/faife/publications/IFLA%20Code%20of%20Ethics%20-%20Long_0.pdf) [2023-05-12]

Jacobsen, D. I. & Thorsvik, J. (2014). *Hur moderna organisationer fungerar*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur

Jardine, F. (2013). Inclusive Information for Trans* persons. *Public Library Quarterly*, 32(3), ss. 240–262.

<https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=lih&AN=90134968&site=eds-live&scope=site> [2023-04-02]

Kann-Rasmussen, N. (2019), The collaborating cultural organization: legitimation through partnerships, *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, Vol. 49, pp. 307-323.

<https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=asu&AN=138909396&site=eds-live&scope=site> [2023-03-14]

Kann-Rasmussen, N. (2023). When librarians speak up: justifications for and legitimacy implications of librarians' engagement in social movements, *Journal of Documentation*, 79(1), pp. 36–51.

<https://www-emerald-com.ludwig.lub.lu.se/insight/content/doi/10.1108/JD-02-2022-0042/full/html> [2023-03-12]

Knapp, C. (2022). Creating Safe and Inclusive Spacing for LGBT2Q+ Youth in Public and School Libraries. *Journal of Library Administration*, 62(6), ss. 847–855.

<https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=lih&AN=159359298&site=eds-live&scope=site> [2023-06-02]

Larsson, H. (2021). *Queer och bibliotekarie: queera bibliotekariers relation till hbtqi-arbete vid folk- och skolbibliotek*. Masteruppsats, Institutionen för kulturvetenskaper. Lund: Lunds universitet.

<https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=9050758&fileOid=9050762> [2022-12-30]

Larsson, R. (2022). *Hbtq+-personers plats i de kommunala biblioteksplanerna*. Kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, institutionen för historia och samtidsstudier. Stockholm: Södertörns högskola.

<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1736803/FULLTEXT01.pdf> [2023-06-02]

Lundgren, L. (2022). *Biblioteksplanerna måste följa lagen!* Bibliotek i samhälle, 21 april.

<https://foreningenbis.com/2022/04/21/biblioteksplanerna-maste-folja-lagen/> [2023-03-31]

- Lupien, P. (2013). GLBT/Sexual Diversity Studies Students and Academic Libraries: A Study of User Perceptions and Satisfaction. *The Canadian Journal of Information and Library Science*, vol 31 (3), ss. 131-147. <https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=qth&AN=36234765&site=eds-live&scope=site> [2023-04-02]
- Malmö Pride (2022). *Barnens parad!* <https://malmopride.com/event/barnens-parad/> [2023-03-29]
- Malmö stad (2022a). *HBTQIA+*. <https://malmo.se/Sa-arbetar-vi-med.../Antidiskriminering/HBTQIA-.html> [2023-01-02]
- Martinsson, K. & Hennel, L. (2022). *SD:s Richard Jomshof som ska leda justitieutskottet vill avskaffa diskrimineringslagen*. Arbetet, 3 oktober. <https://arbetet.se/2022/10/03/sds-richardjomshof-som-ska-leda-justitieutskottet-vill-avskaffa-diskrimineringslagen/> [2023-03-31]
- McEachreon, P. (2016). Libraries “Coming Out” in Support of LGBTQIA+ Human Rights and Social Justice. *Advances in Librarianship*, 41, ss. 183–208. <https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=edselc&AN=edselc.2-52.0-84959270628&site=eds-live&scope=site> [2023-04-02]
- Meyer, I.H., Russel, S.T., Hammack, P.L., Frost, D.M. & Wilson, B.D. (2021). Minority stress, distress, and suicide attempts in three cohorts of sexual minority adults: A U.S. probability sample, *PloS one* [Preprint], (3). <https://escholarship-org.ludwig.lub.lu.se/content/qt1st2w653/qt1st2w653.pdf?t=rj7vmh> [2023-03-29]
- Motion 2020/21:3120. *Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utgiftsomrade-17-kultur-medier-trossamfund-och_H8023120/html [2023-05-13]
- Motion 2022/23:971. *Bibliotek i tradition och förnyelse*. https://riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/bibliotek-i-tradition-och-fornyelse_HA02971 [2023-03-31]
- Myndigheten för kulturanalys (2021). *Så fri är konsten - Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten* (Rapport 2021:1). https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2021/06/2021_1-webb.pdf [2023-05-13]
- Olson, Hope A. (2002). *The power to name: Locating the subject representation in libraries*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers. <https://eds-p-ebscohost->

com.ludwig.lub.lu.se/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=c51b871e-5826-4cfb-abb6-4df3ae6b4fe9%40redis [2023-03-30]

Olsson, H. & Pavlov, E. (2021). *Guide för bibliotekens arbete med hbtq+*. Svensk biblioteksförning. <https://www.biblioteksfor.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2021/04/forslag-hbtqi-04-27.pdf> [2022-12-12]

Pavlov, E. (2021). *Sverigedemokraterna ett reellt hot mot biblioteken och bibliotekens hbtq*-arbete*. Bibliotek i Samhälle, 21 april. <https://foreningenbis.com/2021/04/21/sverigedemokraterna-ett-reellt-hot-mot-biblioteken-och-bibliotekens-hbtq-arbete/> [2023-03-31]

Pavlov, E. & Westeman, K. (2013). *Ovan regnbågen: Inkluderande hbtqarbete i Hallonbergen och på andra folkbibliotek*. Masteruppsats, Institutionen för Kulturvetenskaper. Lund: Lunds universitet. <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=3807643&fileOid=3807673> [2022-12-30]

Pierson, C. M. (2017). Barriers to access and information for the LGBTQ community. *Canadian journal of information and library science*. 41(4), ss. 245–262. <https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=lih&AN=130685198&site=eds-live&scope=site> [2023-04-02]

Queerlit (2023). *Hur har HBTQI beskrivits i skönlitteratur genom tiderna?* <https://queerlit.dh.gu.se/om/> [2023-05-14]

Region Västerbotten (2020). *Hbtq-diplomering av länets bibliotek*. <https://www.regionvasterbotten.se/kultur/hbtq-diplomering-av-lanets-bibliotek> [2023-02-05]

RFSL (2017). *Hur mycket värt är allas lika värde? Hbtq-certifiera er verksamhet med RFSL*. https://www.rfsl.se/wp-content/uploads/2016/02/RFSL_hbtq-certifiering.pdf [2023-02-05]

RFSL (2019a). *Hbtqi*. <https://www.rfsl.se/hbtqi-fakta/hbtqi/> [2023-01-02]

RFSL (2019b). *50 år sedan Stonewall och startskottet för den moderna Priderörelsen*. <https://www.rfsl.se/aktuellt/50-ar-sedan-stonewall-och-startskottet-pa-den-moderna-priderorelsen/> [2023-03-29]

RFSL (2020). *Certifierade verksamheter*. <https://www.rfsl.se/certifiering-ochutbildning/certifierade-verksamheter/> [2022-12-12]

- RFSL (2022a). *Begreppsordlista*. <https://www.rfsl.se/hbtqi-fakta/begreppsordlista/> [2023-05-12]
- RFSL (2022b). *Hbtqi-certifiering*. <https://www.rfslutbildning.se/s/hbtqi-certifiering> [2023-02-05]
- RFSL (u.å.). *Vad är minoritetsstress?* <https://rfslutbildning.se/minoritetsstress/> [2023-05-12]
- Robinson, T. (2016). Overcoming social exclusion in public library services to LGBTQ and gender variant youth. *Public Library Quarterly*, 35(3), ss. 161–174. <https://eds.p.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=10&sid=c3ae45a6-312c-4766-9aed-428b067d3c51%40redis> [2023-04-02]
- Rosenberg, T. (2011). *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Atlas
- Rothbauer, P. M. (2007). *Locating the library as place among lesbian, gay, bisexual and queer patrons*. I Buschman, John E. & Leckie, Gloria J. (red.) *Library as place: History, community, and culture*. Westport, CT: Libraries Unlimited, ss. 101–115.
- Rufo, C. F. (2022). *The real story behind drag queen story hour*. City Journal, 23 oktober. <https://www.city-journal.org/the-real-story-behind-drag-queen-story-hour> [2023-03-31]
- Rönnqvist Fors, K. (2022). *SD-politikern: Armlängds avstånd gäller inte för "direkt perversa material"*. SVT Nyheter, 24 november. <https://www.svt.se/kultur/sd-politikern-armlangds-avstand-galler-inte-for-direkt-perversa-material> [2023-03-31]
- Samkrafter (u.å.). Samkrafter HBTQ+ Certifiering. <https://www.hbtqcertifiering.se/hbtq-certifiering/> [2023-02-05]
- Samuelsson, J. (2018). *HBTQ-certifiering ger RFSL miljoner*. Svenska Dagbladet, 2 augusti. <https://www.svd.se/a/xRjM3l/hbtq-certifiering-ger-rfsl-miljoner> [2023-03-30]
- Samuelsson, S. (2016). *Normkritik, HBTQ och folkbibliotek: ett försök*. 1. uppl. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm. https://regionbiblioteket.se/wp-content/uploads/2016/02/sofie_webb.pdf [2023-03-30]
- Sandberg, L. (2021). *Om transkvinnan som hot*. Tidskriften Respons, Nr 3/2021. <http://tidskriftenrespons.se/recension/om-transkvinnan-som-hot/> [2023-05-21]
- Scott, D. & Saunders, L. (2021). Neutrality in public libraries: How are we defining one of our core values? *Journal of Librarianship and Information Science*, 53(1), ss. 153–166. <https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthT>

[ype=ip,uid&db=edselc&AN=edselc.2-52.0-85087361193&site=eds-live&scope=site](#) [2023-06-02]

SFS 2008:567. Diskrimineringslag. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.

SFS 2013:801. Bibliotekslag. Stockholm: Kulturdepartementet.

Stensback, T.L & Schrader, A.M (1999). Venturing from the Closet: A Qualitative Study of the Information Needs of Lesbians. *Public Library Quart*, 17(3), ss. 37–50.

Stjenström, J. (2023). *Hätsk debatt om kulturens frihet*. 7 maj. <https://www.svt.se/kultur/akesson-jamfor-drag-queens-med-nazister> [2023-05-27]

Sundeen, J. & Blomgren, R. (2020). Offentliga bibliotek som arena för aktivism: En fallstudie av vänsterpolitisk biblioteksideologi på 1970- och 2010-talen. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, 23(2), ss. 159–179. <https://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=edsswe&AN=edsswe.oai.DiVA.org.hb.24394&site=eds-live&scope=site> [2023-06-02]

Svensk biblioteksforening (u.å.). *Expertnätverket för bibliotekens arbete med hbtq+*. <https://www.biblioteksforeningen.se/expertnatverk/expertnatverket-for-bibliotekens-arbete-med-hbtqplus/> [2023-03-30]

Svensk biblioteksforening (2016). *Bibliotekens internationella manifest*. <https://wwwbiblioteksfor.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2017/01/bibliotekens-internationella-manifest-webb-utskrift.pdf> [2023-03-18]

Svensk biblioteksforening (2018). *Hbtq-arbete på bibliotek*. <https://wwwbiblioteksfor.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2017/01/hbtq-2018-utskrift.pdf> [2023-02-09]

Svensk biblioteksforening (2020). *Nytt namn på hbtq-nätverket*. <https://www.biblioteksforeningen.se/nyheter/nytt-namn-pa-hbtq-natverket/> [2023-03-29]

Sveriges radio (2016). *Lina Landström kritiserar hbtq-certifiering*, 28 juni. <https://sverigesradio.se/artikel/6462979> [2023-03-30]

SVT nyheter (2022). *SD-politiker stoppar sagostund med drag queens i Trelleborg*. 13 december. <https://www.svt.se/kultur/sd-politiker-stoppar-sagostund-i-trelleborg> [2023-03-31]

Taller, J. (2019). *Ingen ska ha en regnbågshatt: Om biblioteks arbete med hbtqinkludering efter en hbtq-certifiering*. Masteruppsats, Institutionen för Kulturvetenskaper. Lund: Lunds universitet. <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=8980222&fileOid=8980225> [2022-12-30]

Trost, J. & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken*. 5 uppl. Lund: Studentlitteratur

Villarroja, A. & Boté-Vericad, J. (2023). The gender and LGBTQ perspectives in library and information science: A case study at the University of Barcelona. *Library & Information Science Research*, 45(2) ss. 1-7. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0740818823000142> [2023-05-28]

Vinderos, P. (2023). *Vad partierna står för*. <https://ideologi.se/> [2023-06-02]

Västra götalandregionen (2022). *Hbtq-diplomering*. <https://www.vgregion.se/halsa-och-vard/vardgivarwebben/amnesomraden/kunskapscentrum-for-sexuell-halsa/utbildningar/hbtq-diplomering/> [2023-02-05]

Wallenberg, P. (2023). *Bland drakar och dragqueens*. <https://blanddrakarochdragqueens.se/> [2023-03-30]

West Pride (2020). *Hbtqi-utbildning för privata och offentliga verksamheter*. <https://westpride.se/hbtqi-utbildning-for-foretag-och-organisationer/> [2023-02-05]

9. Bilagor

9.1. Diagram

Tabell 1. Antal responderande biblioteksorganisationer per region

I vilken region ligger ditt bibliotek?	Tot. antalet biblioteksorganisationer	Antal svar	Fördelning (%)
Region Blekinge	5	2	1,0%
Region Dalarna	15	10	4,9%
Region Gotland	1	2	1,0%
Region Gävleborg	10	7	3,4%
Region Halland	6	7	3,4%
Region Jämtland Härjedale	8	6	3,0%
Region Jönköpings län	13	9	4,4%
Region Kalmar län	12	8	3,9%
Region Kronoberg	8	3	1,5%
Region Norrbotten	14	6	3,0%
Region Skåne	33	26	12,8%
Region Stockholm	26	17	8,4%
Region Sörmland	9	7	3,4%
Region Uppsala	8	5	2,5%
Region Värmland	16	8	3,9%
Region Västerbotten	15	11	5,4%
Region Västernorrland	7	5	2,5%
Region Västmanland	10	6	3,0%
Region Örebro län	12	9	4,4%
Region Östergötland	13	16	7,9%
Västra Götalandsregionen	49	33	16,3%
Summa	290	203	100%

Tabell 2. Antal bibliotek inom biblioteksorganisationerna

Hur många publika folkbibliotek finns det i kommunen? (Huvudbibliotek, stadsdelsbibliotek, filialer och bokbuss)	Antal svar	Fördelning (%)
0 - 4	140	70,0%
5 - 9	38	19,0%
10 - 14	15	7,5%
15 - 19	2	1,0%
25 - 29	2	1,0%
35 - 39	1	0,5%
40 - 44	2	1,0%

Tabell 3. Antal invånare i de svarande biblioteksorganisationernas respektive kommuner

Invånarantal	Antal svar	Fördelning (%)
1 - 10000	46	23,1%
10001 - 20000	51	25,6%
20001 - 200000	95	47,7%
200001 - 2000040	7	3,5%

9.2. Enkät

Tack så mycket för att du vill besvara den här enkäten!

Enkäten utgör en del av materialinsamlingen till min masteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet, på temat hbtqia+-arbete på folkbibliotek. Den skickas ut till huvudbiblioteken i alla Sveriges kommuner, riktar sig till dig som arbetar på folkbibliotek och besvaras anonymt. Enkäten innehåller inledningsvis några allmänna frågor om det bibliotek du arbetar på, följt av frågor som rör hbtqia+-arbete på ditt bibliotek.

Min föresats är att få en bild över hur svenska folkbibliotek arbetar med hbtqia+-frågor och att hitta mönster kopplat till geografisk placering, kommunstorlek, politiskt styre och ekonomi. Alltså inte att värdera ert arbete med hbtqia+-frågor. Jag har full förståelse för att resurserna kan vara knappa och att satsningar på hbtqia+-inkluderande arbete kräver resurser i form av både pengar, personal och tid. Dessutom krävs det stöd för hbtqia+-arbete från politiskt håll i kommunen. Därför består enkäten även av några frågor som rör just resurser och politiskt styre. Enkäten avslutas med en fritextruta där du kan skriva ytterligare kommentarer, använd gärna den om du har tankar eller frågor.

Återigen, stort tack för att du vill medverka!

Mvh Amanda Ahlerup

Hbtqia+ är ett paraplybegrepp som innefattar homosexuella, bisexuella, transpersoner, personer med queera uttryck och identiteter, intersexpersoner, asexuella och personer med andra identiteter och läggningar än heterosexualitet.

Begreppet hbtqia+-arbete, som används i denna enkät, syftar på bibliotekens inställning till och verksamhet riktad mot hbtqia+-personer och hbtqia+-relaterade medier. Det rör både bibliotekens värderingar, bemötande från bibliotekspersonalen och inom personalgruppen, organisation och placering av medier med hbtqia+-relaterat innehåll samt verksamhet som rör hbtqia+-frågor såsom bokcirklar, författarsamtal och annan programverksamhet.

Hbtqi-certifiering genomförs av RFSL (Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter).

Hbtq-diplomering genomförs inom regioner, av regionerna själva.

1. I vilken region ligger ditt bibliotek?

2. Hur många publika folkbibliotek finns det i kommunen? (Huvudbibliotek, stadsdelsbibliotek, filialer och bokbuss)

3. Hur många invånare har kommunen?

4. Vad har kommunen för politiskt styre? Kryssa för de partier som styr

- Socialdemokraterna
- Moderaterna
- Sverigedemokraterna
- Vänsterpartiet
- Liberalerna
- Kristdemokraterna
- Miljöpartiet
- Centerpartiet
- Om annat, specificera

5. Är ditt bibliotek hbtqi-certifierat eller hbtq-diplomerat?

- Är ej och har ej varit certifierat/diplomerat
- Är hbtqi-certifierat
- Är hbtq-diplomerat
- Genomgår process för hbtqi-certifiering
- Genomgår process för hbtq-diplomering
- Har varit hbtqi-certifierat
- Har varit hbtq-diplomerat

Kommentar

Om ditt bibliotek inte är hbtqi-certifierat eller hbtq-diplomerat, anser du att ni ändå arbetar med att inkludera ett hbtqi+-perspektiv vad gäller bestånd, bemötande, programverksamhet etc?

- Ja
- Nej
- Om annat, specificera

Om ditt bibliotek inte är eller har varit hbtqi-certifierat eller hbtq-diplomerat men valt att inte omcertifieras/omdiplomeras, beror det på något eller några av följande alternativ? Kryssa för de alternativ som stämmer

- Det har aldrig kommit upp på agendan
- Det saknas ekonomiska resurser och innebär en för stor kostnad
- Det saknas resurser i form av tid
- Det saknas resurser i form av personal
- Det finns ett motstånd från politiskt håll i kommunen
- Det finns ett motstånd bland bibliotekspersonalen
- Om annat, var vänlig specificera

Om biblioteket inte är hbtqi-certifierat eller hbtq-diplomerat men arbetar med hbtqia+-frågor, vad har ni utgått ifrån i planeringen av ert hbtqia+-arbete? Har ni tittat på hbtqi-certifierade/hbtq-diplomerade bibliotek, utgått från något särskilt material eller från någon/några i personalen som har kompetens inom/intresse för hbtqia+-frågor?

Har ditt bibliotek en uttalad och nedskreven plan för arbete med hbtqia+-frågor?

- Ja
- Nej
- Om annat, specificera

Ingår något eller några av följande alternativ i er verksamhet?

- Regnbågshylla i biblioteket där hbtqia+-relaterade medier står samlade
- Märkning av hbtqia+-relaterade medier, såsom klisterlappar med regnbågsfärger etc
- Medveten prioritering av hbtqia+-relaterade medier vid inköp
- Tagg eller annan märkning eller kategorisering av hbtqi-relaterade medier i den publika bibliotekskatalogen
- Medveten skyltning av hbtqia+-relaterade medier
- Programverksamhet där hbtqi-frågor medvetet prioriteras
- Synlig regnbågsflagga i biblioteket eller utanför bibliotekets entré
- En text om hbtqi och/eller regnbågsflagga/regnbågsfärger på bibliotekets hemsida
- Om annat, var vänlig specificera

- Inget av alternativen

Vem eller vilka tog initiativ till arbetet med hbtqia+-frågor på ditt bibliotek? Kryssa för de alternativ som stämmer

- Personalen
- Biblioteksledningen
- Biblioteksanvändare (efter önskemål)
- Om annat, specificera

I relation till vilka verksamhetsområden nämner ditt bibliotek hbtqia+-inkluderande arbete i biblioteksplanen? Kryssa för de alternativ som stämmer

- Orden förkommer i anslutning till bibliotekets antidiskrimineringsprinciper
- Orden förekommer i anslutning till beskrivningar av bibliotekets bestånd
- Orden förkommer i anslutning till beskrivningar av bibliotekets användarservice
- Orden förekommer i anslutning till beskrivningar av bibliotekets programverksamhet
- Om annat, specificera

- Hbtqia+-inkluderande arbete nämns ej i biblioteksplanen

Kryssa för de temer som nämns i biblioteksplanen

- Hbtq/hbtqi/hbtqi+/hbtqia+
- Sexuell läggning/sexuell tillhörighet
- Könstillhörighet/könsidentitet
- Regnbågshylla/regnbågsflagga
- Om annat, specificera

Har bibliotekspersonalen på ditt bibliotek genomgått någon utbildning med fokus på hbtqia+-frågor vad gäller bemötande, inköp av medier, programverksamhet etc? (Kan vara allt från enstaka föreläsning till längre fortbildning)

- Ja
- Nej
- Om annat, specificera

Har biblioteket en utsedd arbetsgrupp som ansvarar för hbtqi+-arbete? (kan även vara en person)

- Ja
- Nej
- Om annat, specificera

Upplever du att det finns stöd för hbtqia+-arbete på bibliotek från kommunpolitikens håll?

- Ja
- Nej
- Om annat, specificera

Hur hanterar ni eventuella konflikter med politiken/biblioteksanvändare eller inom personalgruppen vad gäller hbtqia+-frågor?

6. Övriga tankar och frågor